

**T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**GAZİANTEP BEY MAHALLESİNİN MEKANSAL KALİTE
PARAMETRELERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ**

Cemile ÖZALPAY

**Danışman
Doç. Dr. Murat AKTEN**

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI
ISPARTA - 2020**

© 2020 [Cemile ÖZALPAY]

TEZ ONAYI

Cemile ÖZALPAY tarafından hazırlanan "**Gaziantep Bey Mahallesinin Mekansal Kalite Parametrelerine Göre Değerlendirilmesi**" adlı tez çalışması aşağıdaki jüri üyeleri önünde Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü **Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı**'nda **YÜKSEK LİSANS TEZİ** olarak başarı ile savunulmuştur.

Danışman

Doç. Dr. Murat AKTEN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Şehriban ERASLAN
Süleyman Demirel Üniversitesi

Jüri Üyesi

Dr. Öğr. Üyesi Ahmet BENLİY
Akdeniz Üniversitesi

Enstitü Müdürü

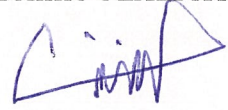
Doç. Dr. Şule Sultan UĞUR

.....

TAAHHÜTNAME

Bu tezin akademik ve etik kurallara uygun olarak yazıldığını ve kullanılan tüm literatür bilgilerinin referans gösterilerek tezde yer aldığını beyan ederim.

Cemile ÖZALPAY

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
İÇİNDEKİLER.....	i
ÖZET	ii
ABSTRACT	iii
TEŞEKKÜR.....	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ	v
ÇİZELGELER DİZİNİ	vi
SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ.....	vii
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Kuramsal Temeller	3
1.1.1. Kent ve kentlileşme kavramı	3
1.1.2. Kent kimliği.....	6
1.1.3. Kentsel tasarım ve kent kimliği üzerine etkileri	9
1.2. Tarihi Çevre ve Tarihi Kentlerle İlgili Tanımlar.....	10
1.2.1. Tarihi kentlerin korunmasında yaklaşımlar	12
1.2.2. Tarihi kentlerin korunmasında yasal ve yönetsel çerçeve.....	14
1.3. Kalite Kavramı ve Kentsel Mekanda Kalite Parametreleri	22
2. KAYNAK ÖZETLERİ.....	27
3. MATERYAL VE YÖNTEM	32
3.1. Materyal	32
3.1.1. Gaziantep ilinin doğal ve kültürel özellikleri.....	34
3.1.2. Çalışma alanı ile ilgili bilgiler	48
3.2. Yöntem.....	63
3.3. Veri Toplama Araçları.....	68
4. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	72
4.1. Mekansal Kalite Parametrelerinin Halka Ait Bulgularının İncelenmesi... 72	
4.1.1. Çalışmada yer alan halka ait alınan demografik bulgular.....	72
4.1.2. Mekansal kalite parametrelerini belirlemede dikkate alınması gereken faktörler	73
4.1.3. Halkın mekansal kalite parametrelerinin cinsiyetlerine göre oluşan farklılıkları	77
4.1.4. Halkın mekansal kalite parametrelerinin yaş gruplarına göre oluşan farklılıkları	79
4.1.5. Halkın mekansal kalite parametrelerinin eğitim durumlarına göre oluşan görüş farklılıklarının incelenmesi	82
4.1.6. Halkın mekansal kalite parametrelerinin mesleklere göre oluşan görüş farklılıklarının incelenmesi.....	85
4.1.7. Halkın mekansal kalite parametrelerinin gelire göre oluşan görüş farklılıklarının incelenmesi	88
4.2. Uzman Anketlerine Ait Bulguların İncelenmesi	90
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	99
KAYNAKLAR	107
EKLER.....	112
EK A. Halk Anketi Uygulaması Formu	112
EK B. Uzman Anketi Uygulaması Formu	115
ÖZGEÇMİŞ.....	118

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

GAZİANTEP BEY MAHALLESİNİN MEKANSAL KALİTE PARAMETRELERİNE GÖRE DEĞERLENDİRİLMESİ

Cemile ÖZALPAY

**Süleyman Demirel Üniversitesi
Fen Bilimleri Enstitüsü
Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı**

Danışman: Doç. Dr. Murat AKTEN

Günümüz kentlerinde modernleşmenin tarihi çevrelerde yarattığı doğal ve geleneksel dokunun yitirilmesi, kültürel peyzaj ve kentsel yaşam kalitesindeki olumsuz değişimler, kentin işlevsel niteliğinin ve özgünlüğünün kaybolmasına sebep olmaktadır. Tarihi çevrelerin kendi karakterinin okunabilmesi ve bu karakterin korunarak modern kent ve kentliye aktif ve yaşanılabilir kaliteli mekanlar olarak sunulabilmesi için, kentsel mekan kalitesinin belirlenmesi ve bu alanlarda kentsel mekan kalitesinin iyileştirilmesi ile mümkün olmaktadır. İncelenen mekansal kalite ve kentsel kalite parametrelerine dayandırılarak kamusal kentsel mekanlarda ve tarihi çevrelerde yapılan araştırmaların ve sonuçlarının doğru bir zemine oturabilmesi için mekansal kalite parametrelerinin bütünsel bir bakış açısıyla ele alınması gerekliliği ortaya çıkmaktadır.

Bu amaç doğrultusunda mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik çalışmalar temel alınarak ve çalışma alanı göz önünde bulundurularak uzman anketi ve halk anketi formları oluşturulmuştur. Bu kapsamda toplam 400 kişi ile halk anketi gerçekleştirilmiştir. Kentsel mekan kalitesi konusunda kullanıcı bakış açısı temel alınarak mekansal memnuniyetleri ölçülmüştür. Ayrıca mekansal kalite parametrelerinin değerlendirilmesi amacıyla uzman görüşleri alınmıştır. Bu amaçla uzmanlara yönelik anket formlarından yararlanılmıştır. Halk anketi uygulamasından ve uzman anketinden elde edilen veriler istatistiksel olarak analiz edilmiş ve alanın mekan kalitesi peyzaj mimarlığı disiplini açısından değerlendirilmiş, tarihi çevrelerde bütüncül bir peyzaj yönetimi için sürdürülebilir koruma kararları almasını sağlamaya yönelik öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: kalite, mekan kalitesi, Gaziantep, tarihi çevre, Bey Mahallesi

2020, 118 sayfa

ABSTRACT

M.Sc. Thesis

AN EVALUATION GAZİANTEP BEY NEIGHBORHOOD IN TERMS OF SPATIAL QUALITY PARAMETERS

Cemile ÖZALPAY

**Süleyman Demirel University
Graduate School of Natural and Applied Sciences
Department of Landscape Architecture**

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Murat AKTEN

The loss of the natural and traditional texture created by modernization in today's cities, the negative changes in the cultural landscape and the quality of urban life lead to the loss of the functional quality and originality of the city. It is possible to read the character of historical environments and preserving this character and presenting it to the modern city and its inhabitants as active and livable quality spaces by determining the quality of urban space and improving the quality of urban space in these areas. Based on the spatial quality and urban quality parameters examined, it is necessary to consider the spatial quality parameters from a holistic point of view in order to put researches and results made in public urban spaces and historical environments in their right places.

For this purpose, an expert questionnaire and a public questionnaire form was created by considering the study area based on the studies for determining the spatial quality parameters. In this context, public survey interviews were conducted with 400 people. In the base of user perspective, satisfaction of spatial quality measured. Separate questionnaire was applied to get expert opinions in order to evaluate the quality of urban space parameters. The data obtained from the public survey and expert survey were analyzed statistically and the space quality of the area was evaluated in terms of the discipline of landscape architecture and suggestions were made to ensure that sustainable conservation decisions were taken for a holistic landscape management in historical environments.

Keywords: quality, space quality, Gaziantep, historical environment, Bey District

2020, 118 pages

TEŞEKKÜR

Tez çalışmamın başından, son aşamasına kadar geçen sürede ilgisini ve bilimsel katkılarını esirgemeyip, çalışmalarımı yönlendiren. Çalışmamın her aşamasında yanımda olan ve bu süreçte bana olan güveni, desteği, anlayışı için çok değerli hocam danışmanım sayın Doç. Dr. Murat AKTEN 'e çok teşekkür ederim.

Ayrıca tez aşamasında moral ve motivasyonu ile her zaman yanımda olan ve bu süreçte dostluğunu, yardımlarını hiçbir zaman esirgemeyen değerli arkadaşım Arş. Gör. Mert AKOĞLU'na teşekkür ederim.

Ömrüm boyunca hep beni destekleyen ve sevgilerini benden esirgemeyen canım ailem; annem Güldane ÖZALPAY'a, babam Faik ÖZALPAY'a, ablalarım Emel ve Eda'ya ve bütün bu süreçte varlığıyla yanımda olan, sonsuz özverisi ve manevi desteğini hiç esirgemeyen canım sevgilim Selçuk SUNAR'a çok teşekkür ederim.

Cemile ÖZALPAY
Isparta, 2020

ŞEKİLLER DİZİNİ

	Sayfa
Şekil 3.1. Gaziantep Şehrinin Türkiye içindeki konumu.....	32
Şekil 3.2. Bey Mahallesi ve çevresi.....	33
Şekil 3.3. Bey Mahallesi ve Atatürk Bulvarı aksı.....	33
Şekil 3.4. Çingene Kızı Mozaïği	34
Şekil 3.5. Gaziantep Cumhuriyet Meydanı	35
Şekil 3.6. Zeugma Antik Kenti	36
Şekil 3.7. Rum Kale.....	37
Şekil 3.8. Bakırcılar Çarşısı.....	39
Şekil 3.9. Gaziantep'ten ulaşım görüntüsü.....	40
Şekil 3.10. Gaziantep Kalesi.....	42
Şekil 3.11. Mahalleler arasında yer alan boşluklar	43
Şekil 3.12. 1920 yılında Fransız Kumandan Abadie tarafından çizilen Antep kenti krokisi	43
Şekil 3.13. Antep Kenti sokak dokusu tarihsel gelişimi	44
Şekil 3.14. Hermann Jansen Planı.....	45
Şekil 3.15. Hermann Jansen Planı Alleben etrafındaki açık ve yeşil alanları.....	46
Şekil 3.16. 1/25.000 Büyükşehir Nazım İmar Planı	47
Şekil 3.17. Bey Mahallesi 1919 yılı.....	48
Şekil 3.18. Gaziantep'te farklı dinlere göre yerleşim durumu.....	50
Şekil 3.19. Bey Mahallesi çıkmaz sokak ve dar sokak örnekleri.....	51
Şekil 3.20. Koruma amaçlı imar planı sınırları ve restore edilen sokaklar	52
Şekil 3.21. Koruma amaçlı imar planı uygulamalarına göre yıllar içinde restore edilen sokaklar	52
Şekil 3.22. Koruma amaçlı revizyon imar planı	53
Şekil 3.23. Koruma amaçlı imar planı 2005-2009 yılları eylem planı paftası.....	54
Şekil 3.24. Koruma amaçlı imar planı uygulamaları (Öncesi-Sonrası)	55
Şekil 3.25. Koruma amaçlı imar planı uygulamaları (Öncesi-Sonrası)	55
Şekil 3.26. Koruma amaçlı imar planı uygulamaları (Öncesi-Sonrası)	56
Şekil 3.27. Koruma amaçlı imar planı uygulamaları (Öncesi-Sonrası)	56
Şekil 3.28. Koruma amaçlı imar planı uygulamaları (Sokak Aydınlatması)	57
Şekil 3.29. Koruma amaçlı imar planı uygulamaları (Sokak Aydınlatması)	57
Şekil 3.30. Hasan Süzer Etnografya Müzesi (Hanıfioğlu Sokak).....	58
Şekil 3.31. Oyuncak Müzesi (Hanıfioğlu Sokak).....	59
Şekil 3.32. Atatürk Müzesi (Tepe Sokak).....	59
Şekil 3.33. Polis evi (Hanıfioğlu Sokak).....	60
Şekil 3.34. KUDEB binası (Tepe Sokak)	60
Şekil 3.35. KUDEB, Oyuncak Müzesi, Atatürk Müzesi sokağı.....	60
Şekil 3.36. Sinema Sokak kesiti	61
Şekil 3.37. Kent mobilyaları/ Yönlendirme tabelaları.....	61
Şekil 3.38. Kent mobilyaları/ Aydınlatma.....	62
Şekil 3.39. Çalışma yöntem şeması	64

ÇİZELGELER DİZİNİ

	Sayfa
Çizelge 1.1. Greene mekan kalitesi parametreleri	26
Çizelge 3.1. Gaziantep ilinin Şahinbey ilçesinin ve Bey Mahallesinin TÜİK 2018 verilerine göre nüfus değişimi	35
Çizelge 3.2. Gaziantep Kenti Yeşil alan miktarları	41
Çizelge 3.3. Gaziantep'te 19.yy. sonu farklı dinlere göre nüfus durumu.....	49
Çizelge 3.4. Lynch iyi bir şehir yapısı ve kaliteli mekan için beş önemli çevresel ölçüt belirlemiştir	65
Çizelge 3.5. Nasar'ın, düzenlediği kalite tercihleri dizisi.....	65
Çizelge 3.6. Greene mekan kalitesi parametreleri	66
Çizelge 3.7. Çeşitli güven aralıklarında evren ve örneklem büyüklükleri	67
Çizelge 3.8. Güvenilirlik analizi sonuçları	69
Çizelge 3.9. Mekansal kalite parametreleri anket verilerinin normallik testi sonuçları.....	70
Çizelge 4.1. Araştırmaya katılan halka ait demografik bulgular	70
Çizelge 4.2. Mekansal Kalite göstergelerini belirlemede dikkate alınması gereken faktörler	74
Çizelge 4.3. Halkın mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlere verdikleri yanıtların cinsiyetler açısından farklılıklarının incelenmesi.....	77
Çizelge 4.4. Halkın mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlere verdikleri yanıtın yaş grupları açısından farklılıklarının incelenmesi	80
Çizelge 4.5. Halkın mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlere verdikleri yanıtın eğitim durumu açısından farklılıklarının incelenmesi.....	83
Çizelge 4.6. Halkın mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlere verdikleri yanıtın meslekler açısından farklılıklarının incelenmesi.....	85
Çizelge 4.7. Halkın mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlere verdikleri yanıtın gelir açısından farklılıklarının incelenmesi	88
Çizelge 4.8. İşlevsel prensipler açısından uzman değerlendirmelerinin incelenmesi	91
Çizelge 4.9. Düzen prensipleri açısından uzman değerlendirmelerinin incelenmesi	92
Çizelge 4.10. Kimlik prensipleri açısından uzman değerlendirmelerinin incelenmesi	94
Çizelge 4.11. Görsel ve estetik prensipler açısından uzman değerlendirmelerinin incelenmesi.....	95

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

GAP	Güneydoğu Anadolu Projesi
ICLAFI	International Committee on Legal, Administrative and Financial Issues
ICOMOS	Milletlerarası Anıtlar ve Sitler Konseyi
KUDEB	Koruma Uygulama ve Denetim Büroları
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
T.B.M.M	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

1. GİRİŞ

Günümüzde kentlerin hızlı büyümesi, nüfus artışında yaşanan değişimler, sağlıksız kentleşme politikaları nedeniyle kültürel tarihi değerlerin, kent kimliğinin ve kentsel yaşam kalitesinin korunması önem kazanmıştır. Kentlerdeki değişen tüketim eğilimleri, yönetim anlayışları, farklılaşan fiziksel-yapısal çevreler, popüler kültür etkileri, teknolojik gelişmeler kentsel yaşamı ve yerele özgü kimlik değerlerini olumsuz etkilemektedir ve bu değerler korunamazsa kaybedilebilmektedirler. Ancak korunamayan bu tarihsel- kültürel değerler insanlığın ortak birikimi, hafızası, kimliği ve geleceğe mirasımızdır.

Bununla birlikte modernleşmenin kentlerde yarattığı doğal ve geleneksel dokunun yitirilmesi, kültürel peyzaj ve kentsel yaşam kalitesindeki değişimler, kentin işlevsel niteliğinin ve özgünlüğünün kaybolmasına sebep olmaktadır. Küreselleşen dünyada yaşanması zorunlu bu değişim sürecinde tarihi dokuların kendilerine özgü özelliklerini kaybetmeden varlıklarını devam ettirebilmeleri için kentlerin kimliğinin korunması ve bu ortak mirasın aktarılabilmesi gereklidir.

Fiziksel, sosyal ve ekonomik dinamiklerin hızlı bir şekilde değişime uğradığı kentler, kültürel peyzaj değerlerinin yitirilmesi ve değişiminin bariz gözleendiği alanlardır. Kentlerde kültürel peyzaj özelliğine sahip değerlerin tespit edilmesi, bu alanlara özgü birikimin sağlanabilmesi ve değişmelerin gözlenmesi; gerekli kararların alınabilmesi, yöntem geliştirilebilmesi ve peyzaj yönetiminde sağlıklı bilginin edinilmesi açısından kritik ve yapılması zorunludur (Antrop, 2004; Arkun, 2012). Bu bağlamda tarihi çevreler ve tarihi dokuların korunması yapılarla sınırlandırılmamalı ve bu birikime katkısı olan her öge özenle araştırılıp, korunmalıdır. Kenti sadece yapı ölçeğinde görmemek ve değerlendirmemek, sürdürülebilir koruma ve gelişmeye ulaşmanın gereksinimidir. Kentsel açık alanlar, ticari merkezler, konut alanları, kentsel yeşil doku, ulaşım altyapısı, tarihi merkezler, tarihi doku ve tarihi çevreler kentin varlığını tanımlayan önemli yapı taşlarıdır.

Kent kimliklerinin kritik belirleyicileri de büyük çoğunlukla kentlerin tarihi çevre ve dokularında oluşmaktadır. Tarihi yerel yapı dokuları (kale, saray vb.) ve geleneksel işlev alanları gibi (Kan, 2009). Bu bağlamda tarihi alanların kentle ve kentli ile olan ilişkisi, kent imajına katkısı, kent doğasına kattığı değer, kent kimliğine ve yaşam kalitesine etkileri önem arz etmektedir. Kentin bütünüyle olan ilişkisi, kentsel açık yeşil alanlar ve yeşil doku ile bağı, kent mekanları ile fiziksel işlevlerin doğru algılanarak araştırılması tarihi doku ve çevrelerin kent ile bağıni güçlendirebilmesi için öncelikli etkiye sahiptirler. Kente bağılı bütün bu fiziksel olguların işlevsel, sosyal ve ekonomik yönleriyle tarihi çevrelere etkileri ve iyileştirilmeleri için gerekli araştırmaların yapılabilmesi önemlidir. Bütüncül değerlendirme yapılabilmesi adına, alanların kendi özelliklerine göre değerlendirilmesi; doğru kararlar alınmasını, gerekli müdahaleler ve doğru uygulamaların yapılabilmesini sağlayacaktır.

Kentin yaşam kalitesinin iyileştirilmesi yönünde gerekli gelişmeyi ve değişimi sağlayacak çözümlerin imar ve koruma amaçlı imar planında kurgulanması gereklidir. Bu planların kentin tarihi ve kültürel değerlerini koruyan, yaşatan ve geleceğı öngören uygulama yaklaşımlarına sahip olması gereklidir. Kent insanında tarihi çevreler, kültürel değerler ve doğal varlığımız için farkındalık yaratabilmesi ve söz konusu değerlere sahip çıkacak bilinci oluşturulabilmesi ve bu planlar ışığında, kentin yaşayanları ile iş birliği içerisinde bu özgün varlıkların yaşatılabilmesine olanak sağlayan kararlar alınması ve uygulamaların yapılabilmesi ile mümkündür.

Çalışma alanı seçilen Gaziantep kenti, farklı arkeolojik ve kentsel siteleri barındırmaktadır. Önemli tarihi doku ve çevreler barındıran, özgün kültürel varlığa sahip bir kenttir. Bunun nedeni; asırlardır pek çok kültüre ve farklı inançlara beşiklik yapması, bu kültürlerin ve inançların eserlerini barındırmasıdır (Anonim, 2010a).

Tez kapsamında çalışma alanı olarak, Gaziantep tarihi kent merkezi ile bağlantılı, özgün mekansal karakteristik ve kültürel kimliğe sahip, kentsel sit alanının parçası olan, Bey Mahallesi tez alanı olarak seçilmiştir. Koruma planı kapsamında

Bey Mahallesi, restorasyon, sokak sağlıklaştırması, rölöve çalışmaları, restitüsyon projesi 26.09.2007 tarihinde onaylanmıştır. Kentsel sit alanının tamamında yer alan sokakların ve caddelerin sokak sağlıklaştırması ile 26,5 kilometrelik cephe üzerindeki kültürel miras olan Antep evleri, sokakları ve çarşıları çalışmaların yapıldığı alanlar olmuştur (Anonim, 2010b). Çalışma kapsamında Bey Mahallesi'nin Kentsel Sit Alanı kapsamındaki bölümü, Peyzaj Mimarlığı disiplini açısından mekansal kalite parametrelerine göre irdelenerek analiz edilmiş ve ulaşılan sonuçlar doğrultusunda öneriler ve çözümler getirilmiştir. Tarihi çevre ve geleneksel dokuda sürdürülebilir kentsel mekan kalitesi ve yaşam kalitesinin arttırılması konusunda peyzaj planlama, tasarım ve uygulama süreçlerinde yapılacak olan çalışmalar için faydalanılabilecek bir kaynak olacaktır.

1.1. Kuramsal Temeller

Toplu yaşam mekanizması olarak kentler, insanlığın geliştirdiğı bugünün geçerli yerleşim sistemi olma niteliğı taşıyalar da günümüz kentleri düzensiz-karmaşık yapısından kaynaklı üzerine çokça tartışma barındıran konumdadırlar. Kentte gelişen hayat ve kentin yaşayanları, kentin geçmişe bıraktığı her ana iz bırakanlar olarak kentin hafıza noktalarını oluşturmaktadırlar. Zamanla kentte oluşan bu tarihi alanların büyüyen ve gelişen kentte nasıl devamlılığının sağlanacağı, bellek noktalarının korunarak kültürel varlığını kentle ters düşmeden nasıl sürdürüleceğı önemli tartışma konularıdır. Bu çerçevede kent, kentli, kent kimliğı ve kentsel tasarım konuları incelenmiştir.

1.1.1. Kent ve kentleşme kavramı

Günümüzde küresel etkileşimler sonucunda kentlerin biörnekleştiğı savunulsa da bütün kentlerin benzersiz, tek olması ve bütün kentin sahip olduğı kimliğın, toplumsal sosyal yapısının, var olduğı coğrafi çevrenin, mimari dokusunun, işlevinin, varoluş sebeplerinin, bağlamının değişik olduğı görölmektedir (Sackler, 2008; Ardıçoğılu, 2014). Kentler tüm bu değişkenlere, farklı akımlara, zamansal değişim dinamiklerine göre değerlendirildiğinde ortaya pek çok tanım

çıkıldığı görülmekte ve bütüncül bir kavram için farklı disiplinlerden tanımları irdelemek gerekmektedir.

Durkheim, Wirth, Weber ve Marks, kenti sosyolojik bakımdan kendi devirlerinin şartlarına göre tanımlamışlardır. Kent Durkheim'e göre, iş dağılımı ve dayanışma konularıyla bağlantılı şekilde işlenmiştir. Weber ve Marks için ise, mühim olan kentin iktisadi ve politik örgütlenme şeklidir. Söz konusu düşünürler kapitalizmin ilerleyişinin sosyal, ekonomik, siyasi neticelerini değişik kuramsal yaklaşımlar ışığında değerlendirmişlerdir. Wirth de şöyle bir kuram geliştirmiştir; örgütsel, sosyo- psikolojik ve ekolojik özellikler içeren bir kent tanımı yapmıştır (Can, 1999).

Keleş (1998)'e göre, kentler, devamlı toplumsal ilerleme kaydeden ve halkın temel ihtiyaçlarının (ulaşım, barınma, eğlenme vb.), karşılandığı ve çok az sayıda insanın tarımsal faaliyetlerle uğraştığı, kasabalardan kişi sayısı açısından kalabalık olan, mikro komşu ünitelerinden oluşan yerleşkeler şeklinde ifade edilmektedir (Korkut vd., 2017).

Bir yerleşkenin kent sayılabilmesi için düşünülen ilk kriterler olan nüfus yoğunluğu ve yerleşimin boyutları bu varsayım için yeterli olmamaktadır. Yerleşimin bulundurduğu imkanlar ve hizmetler o yerleşimin kent olabilme durumundaki önemli temellerdir. Buna rağmen, kentlerin kendinden küçük yerleşkeler veya kasabalarla arasındaki en önemli değişken sadece fiziksel yapı ve hizmetlerden ziyade sosyal ve ekonomik yapısıdır (Sackler, 2008; Arıçoğlu, 2014).

Çakmaklı (1992), kent kavramını tanımlarken, ekonomik, işlevsel ve algıya dayalı sorgulamanın eksik kaldığını söyleyerek, kapsamlı şekilde, kentsel biçim – bilim yaklaşımının esas alınması gerektiğini savunmaktadır. Bu yaklaşım, kenti tarif etmekte başvurulan kentsel biçimi, tarihi bir bakış açısıyla ölçmenin önemli olduğu üzerinde durmaktadır. Bu anlayışta, fiziki form ve sosyal süreçler devamlı olarak etkileşim halindedir; sosyo – kültürel farklılıklar, fiziki farklılıkların sebebi

olarak görülme de mekansal farklılaşmalar değişik sosyal durumlara neden olabilmektedir.

Bu sosyal süreçleri destekler bir diğer husus da kentle, medeniyet kavramlarının ayrı dillerde de olsa türedikleri kelimenin aynı olmasıdır. Bu durum bu kavramların birbirleriyle olan bağın gücünü de kanıtlar niteliktedir. Mesela Latince'de var olan 'civitas' kelimesinden oluşan İngilizce 'de medeniyet anlamında olan 'civilization' kelimesiyle eş kökten oluşan 'city' kelimesi kent anlamına gelmektedir. Arapça 'da da şehir anlamında olan 'medine' kelimesinden türemiş ve Türkçe 'de de çoğunlukla kullandığımız 'medeniyet' sözcüğü ile İngilizce 'deki 'polite' yani 'kibar' kelimesi Yunanca 'da kent anlamındaki 'polis' kavramından oluşmuştur. Yani, kent kelimesi uygarlığın, gelişmişliğin ve medeni olmanın göstergesidir (Kaya, 2007).

Kentin en mühim özelliği, çok farklı deneyimleri aynı zamanda bir araya getirmesidir. Farklı dönemlere ait yapılar kentin toplumsal yapısı içerisinde ve ulaşım-iletişim ağları ile karşılıklı bir iletişime girerler. Kent hiçbir biçimde kendi kendisiyle eş zamanlı olmamıştır; yalnızca geçmişin taş ve betonda kristalleştiği fiziksel yapıların değil, aynı zamanda değişik yaşam biçimleri, çalışma ve eğlence tarzlarında farklı zamanlara ait davranışları, mekanda değişik ritim ve periyodik kullanımları birlikte taşıması ile tanımlanmıştır (Can, 1999).

Genel tanımlar ve kentin dinamiklerini göz önünde bulundurursak kent, var olan ilk yerleşimlerden beri büyüyen, farklı demografik sosyal yönü ve çok değişkenli karmaşık yapısı ile bulunduğu coğrafyayla fiziksel ve sosyo-kültürel olarak etkileşimli, yaşanan tarihsel süreçlerinin katmanlı izlerini barındıran, ekolojik ve fiziksel çevresiyle form bulan; sanatsal, estetik ve teknolojik gelişim süreçleri ve beşeri yapısıyla çok katmanlı, işlevsel ve gelişen belli bir nüfusa, fiziksel sınırlara, medeni bir mekanizmaya sahip yerleşim yerleridir.

Kentlileşme kent kavramı içerisinde bahsedilmesi gereken önemli bir konudur. İnsanların kentlileşmesi, yaşadığı kente özgü davranış, düşünce ve yaşam biçimi geliştirmesidir. Kentlilerin kentte var olma, kentin politik süreçlerine katılım

sağlama ve kenti benimseme süreçleri; kentlerin gelişim değişkenleri ile orantılı bir denge ile gerçekleşmektedir.

Kentlileşme, kentleşme oluşurken toplumsal farklılaşmaya, bireyin tutumuna ve sosyalleşmesine, maddi ve manevi yaşayış şekillerinde de farklılaşmaların ortaya çıkış sürecidir. Kentsel şartlar altında gelişen bir yaşam biçimidir (Can, 1999).

Kentliler için kent, sosyal yaşamın oluşmasına yardımcı mekansal karakteri bünyesinde barındıran, toplumsal olarak iletişim kurma özgürlüğü yaratabilen, etkinlik mekanlarının bütünü olmalıdır. Bu sayede kentliler sosyal olarak kuvvetli bağlarla kente aidiyet duygusunu kazanabilir ve kentlileşme varlığını sürdürebilir.

1.1.2. Kent kimliği

Bugün kentler ve tarihi kentsel doku arasında, fiziksel ve sosyo – kültürel olarak en büyük ayrımın yaşandığı limitlere ulaşılmaktadır. Bu ayrımın sebebi olarak; nüfus artışı, ekonomik gelişmeler, mimari yapılarıdaki değişimler, inovatif ve fütüristik yeni dünya akımları, yeni nesil akıllı ulaşım altyapıları ve teknolojik gelişmeler sayılabilir. Günümüzde kentlerin gelişimi ve dönüşümünde etkili olan bu faktörler, kent ve kentin tarihi merkezleri arasında büyümeye başlayan karmaşık yapılaşma, tarihi dokunun korunamayıp canlılığını yitirmesi ve kentin ait olduğu kültürel, fiziksel, sosyal kimliğine aykırı gelişim sağlanmasına sebep olmaktadır. Bu bağlamda kent kimliği ve kent imajı bu sorunu giderebilecek önemli kavramlardır. Zira yapısal çarpıklık kültürel yozlaşmayı da beraberinde getirmektedir. Tarihi çevrelerin korunup, canlılığını yitirmeden gelişmesini sağlamak bugünün kentlilerinin en önemli gündemi niteliğindedir.

“Dünyada kültürel zenginlikleri ve kimliği tehdit altına alan globalleşme ve benzeşme (biörnekleşme gibi) bir kimlik arayışı yaratmış fakat bu durum çoğu zaman ulusalcılık ve baskın olmayan kültürlerin kaybedilmesine varan bir hal almıştır. Kültürel mirası korumak için başvuru yöntemlerde yerel farklılıkların ve özgün olanın önemsenmesi ile insanlığın ortak hafızasına bütün

yönleriyle saygı gösterilmesi ve onun ortaya koyulmasıyla mümkün olmuştur” (Anonim, 1994).

Kimliği, bir nesnenin veya objenin başkalarından özgünlüğü, tekilliği ve bireyselliği ile ayrılması biçiminde tanımlarken; kent kimliğini, bir kentin diğer kentlerden farklarını ayırt etmeyi sağlayan özelliklerin ve kente has elemanların bütünü olarak adlandırabiliriz. Kimliğin var edilmesi çoğunlukla fark ortaya koyma ve zıtlıklar kurma sayesinde gerçekleşmektedir. Bu açıdan kavram, insanların yaşadığı mekanları kişiselleştirmesini, bu mekanı diğerlerinden farklılaştırılmasını içermektedir. Birey ve topluluk olarak insanın kimliğinin oluşmasının ‘bir yere aidiyet’ ile ilişkili olduğunun ayırımına varılmaktadır. Toplumun ait olduğu yerin kimlikli oluşumu, insanın kimliğinin gelişmesine de olumlu yönde katkı yapmaktadır (Can, 1999).

Kent kimliği, toplum tarafından üretilir, anlam yüklenir ve aidiyet kazandırılır. Çünkü her mekan kullanıcısının yaşam tarzının yansımasıdır; onunla anlamlanır, zenginleşir ve değer kazanır. Böylece yaratılan birikim sayesinde kentin belleğini oluştururlar ve oluşan geleneksel kimlik olgusuna organik bir ekleme ile bütünleşir ve kente bu bütünün parçaları olarak katkı yaparlar. Kent kimliğinin dönüşmeye ve gelişmeye devam eden yapısı dinamikliğini her zaman korur.

Kentlerin kimlik arayışına girme nedenleri kentsel alanın ve nüfusun hızla artması, kenti yönetenlerin soyutlaşması ve kentlilerce ulaşılmaz bir hale gelmesi ve kent hayatının bölünmüşlüğünden kaynaklanmaktadır. Kolektif toplumsal etken olan kent kimliği bu aşamada önemli bir olgudur. Tarihi devamlılığa bağlı olan kimlik olgusu teknolojik ve kültürel özellikleriyle beraber kentsel alanın yenilenen varlığını da barındırmaktadır. Kent mekanının coğrafik özellikleri yönetilebilirlik bakımından tanımlılığını kaybettiği günümüzde kent kimliği kentlileri bir araya getiren değer olarak önem kazanmaktadır (Can, 1999).

Kamusal mekan bir kentte yaşayanların ya da o mekanı kullanan insanların paylaştıkları müşterek alandır. Kentin kamusal mekanlarında insanlar kültürel tecrübelerini paylaşırlar, birbirlerine aktarırlar ve tekrardan tanışırlar. Bu

deneyimler mekana özgü imaj oluşmasını ve mekanı tanımlamayı sağlarken, kentleşmenin ve kültürel birikimlerin oluştuğu mekanlar olmasını da sağlar (Halu, 2010).

Kent imajıyla ilgili önemli çalışmaları olan Lynch, çevremizi algılamak elverişli doku ve imaj sayesinde akılda kalıcı mekanlar oluşumunu araştırmıştır. İnsanın rahat ve çabuk hareket edebilmesini açık olan imaj sayesinde olduğunu savunur. Zihnimize oluşturduğumuz kent haritasını, kentin mikro bir bölgesinin görünüşünün, bütüncül resmin oluşmasına etki ettiğini ortaya çıkarmıştır. Lynch araştırmalarında kimlik ve imajla ilgili beş ana fiziksel eleman belirlemiştir;

- **Bağlantı elemanları:** “Sokak, yol, kanal vb. elemanlar kullanıcıların hareket ettiği izlerdir”.
- **Sınırlar:** “Kıyı (deniz, nehir), tren yolu, gelişme alanı ya da duvar, çit olmak üzere sürekliliğin kesildiği alanlardır”.
- **Bölge:** “Farklı bir alana girdiğimizi anlayabildiğimiz yerlerdir”.
- **Odak (düğüm) noktaları:** “Stratejik alanlar olup, yoğun kullanım noktalarıdır”.
- **Nirengi noktaları:** “Kent her noktasından ya da farklı yönlerinden görülebilen noktalardır. Kale, Saray, Saat Kulesi, Yamaçlar vb. Bununla birlikte anıt, heykel, ağaç, gibi belirli bir alana özgü noktalar da olabilir” (Halu, 2010).

“Şehir manzarasında yollar düzgün kullanım, özellikle kullanımlara uyarlanabilmesi, özgün mekansal kalite, cephe özgünlüğü, görsel önemiyet ya da yollardaki yapılarının hali veya topografisi de içinde olmak üzere pek çok sebepten ötürü önemli elemanlardır” (İnceoğlu, 2007).

Kent imajı, kentin algılanabilirliğini arttıran ve belleğe alınmasını kolaylaştıran elemanları ile kentsel yaşam kalitesinin parametreleriyle de örtüşmektedir. Kentin yeşil peyzaj dokuları ve kültürel peyzaj elemanları geliştirilerek bu imaj daha da tanımlı hale getirilebilir, kimlikli ve kaliteli mekanlar oluşturulması sağlanabilir.

1.1.3. Kentsel tasarım ve kent kimliği üzerine etkileri

Kentsel tasarım kentin bütünü ve kent mekanlarını içine alan bir tasarım faaliyetidir. Kamusal mekanlarda bulunan kent mobilyaları, aydınlatma elemanları, yönlendirme tabelaları, kentsel grafik ve iletişim elemanlarının tasarımı ve kent estetiğini de etkileyen bu alandaki tasarımlar dizisini oluşturan ve yönlendiren bir disiplindir (Çubuk, 1992).

Kentsel tasarım, kentsel mekanı tasarımın yaratıcılığı ile kavrayarak oluşturulan, kentsel çevrelerin estetik, fonksiyonel, kültürel ve sosyal bütünde özgün kent formlarının oluşmasını sağlayan çok yönlü bir planlamanın ve disiplinler arası iş birliğinin en önemli basamağıdır. Tasarım ölçeğinde oluşturulan kentsel tasarım elemanları kent kimliğinin niteliğini ve kentsel yaşam kalitesini etkilemektedirler.

Yaşanılabilir (livability) mekanların oluşumunu sağlayan kentsel tasarım, kentteki dinamiklere ve değişkenlere göre geliştirilebilmeli, yeni gereksinimleri karşılayabilmeli ve kentlilere yeni kullanımlar sağlayabilmelidir. Kentsel tasarımın mühim bir etkeni olan çevresel sorumluluk tasarım aşamalarına değişik süreçlerde katkı yapmaktadır. Örneğin: Yeni uygulamaların yapılması düşünüldüğünde mevcutta bulunan geleneksel veya modern dokulara göre uyum içinde yapılmalı, mekan seçimi, ulaşım ve alt- üst yapı sistemlerinin halihazırdaki durumu dikkate alınarak tasarlanmalıdır. Sadece mekansal sürdürülebilirlik değil, sosyal yapı ve kültürel değerler de dikkate alınmalıdır (Yıldırım, 2018).

Krier (1979), "17. yüzyılda kentlerde birçok değişik kent dokusu hakimken, 20. yüzyılda bu farklılıkların yitirilmesi ve tarihle aramızdaki ilişkinin azalması bakımından kentsel tasarımı eleştirmektedir. Günümüzde daha doğru tasarımlar yapılabilmesini; geçmiş mirasımızı anlayabilmek, kent mekanına etkilerini görebilmek ve yerel dokuyu özümseyerek olacağını söylemektedir. Var olan yapılar ile yeni yapılacak tasarımların birbirini tamamlayan parçalar olması gerektiğini belirtmekte. Günümüz tasarım anlayışına ve modern kent yaklaşımları doğrultusunda sürdürülebilir mekanlar ve kent dokuları tasarımları

amacıyla kent mekanı ve yapılaşmış mekanlar arasındaki ilişki iyi irdelenmeli, kent sadece yapılı çevre olarak değil boşlukları, sokakları, meydanları ile bir bütün olarak ele alınmalıdır” der.

Kentsel tasarım, kenti insanlar için yaşanabilir mekan kurgusuna kavuşturan ve kentlinin yaşamına imgesel açıdan olumlu katkıda bulunmayı amaçlayan disiplinler arası bir kavramdır. Mekanların algılanabilirliği, okunaklı bir kent, hafızada kalan ve aidiyet hissi yaratan alanlar, anlamlı şehir haritalarına dönüşen bir yapıda olmayı sağlayan kenti, kentsel tasarımla oluşturabilirsiniz. Dolayısıyla kentsel tasarım ortaya çıkacak kent kimliğinin oluşumuna katkı sağlar ve onu korumaya öncü, kalıcı çalışmaları barındırır.

1.2. Tarihi Çevre ve Tarihi Kentlerle İlgili Tanımlar

Avrupa kültürel iş birliği kurulunun “Avrupa Kültürel Mirasının Envanteri” evrağında **Tarihi çevre**; *“Doğal yollarla veya insan tarafından meydana getirilen, bütünsel olarak ve bilimsel, artistik, etnografik, estetik, edebi ya da tarihsel etkenlerinden dolayı değerlendirilmesi ve korunması önerilen alanlardır”. Bu alanlar geçmişte mühim olayların geçtiği yerler ya da zamanının kültürel, sosyolojik, sanatsal özelliklerini barındıran kent mekanları da olabilir.”* şeklinde tanımlanmaktadır (Çelik, 2004; Kuter, 2007).

Bu envanterde Tarihi çevreler ölçeklerine bağlı olarak üç gruba ayrılmaktadır (Çelik, 2004; Kuter, 2007).

- **Tarihi Çevre:** *“Arkeolojik, mimari, anıtsal veya tarihi değerlerin bütüncül algılandığı sokak ya da sokaklar olarak tanımlanmaktadır (Antalya Kaleiçi, İstanbul Eminönü, vb.)”.*

- **Tarihi Kent:** *“Arkeolojik, mimari, anıtsal veya tarihi varlığından dolayı bütüncül bir dokuya sahip kent mekanlarıdır.” (İstanbul, Venedik, Safranbolu Prag, vb.)”.*

•**Tarihi Bölge:** *“Arkeolojik, mimari, anıtsal veya tarihi değerleriyle bütüncül bir çevreye sahip birden fazla kenti barındıran alanlardır.” (Orta Asya, Mezopotamya, vb.)”.*

2863 sayılı kanunda tarihi çevreler ‘sit’ olarak tanımlanmakta ve şöyle açıklanmaktadır;

- **Sit:** *“Farklı medeniyetlerin ürünü olarak eski çağlardan bugüne kadar ulaşabilmiş, zamanının mimari, sosyal ve ekonomik değerlerini gösteren kent veya kent kalıntıları, kültürel değerlerin baskın olduğu bir sosyal yaşamın var olduğu ya da mühim tarihi olayların gerçekleştiği ve kayıt altına alınabilmiş doğa özellikleri ile korunması zorunlu alanlardır.” (URL-1).*

Tarihi çevreyi korumayı gerektiren değerleri üç başlıkta sıralayabiliriz (Feilden, 1982; Sürmegöz, 2010);

Duygusal Değerler: *“Sembol olabilecek, manevi ve süreklilik özellikler taşıyan, kimlik ve merak barındıran değerlerdir.”*

Kültürel Değerler: *“Belgeleme, tarihsel durum, nadir olma ve estetik bakımdan simge olma, yapısal özellik, ekolojik ve yerleşme şekli, bilimsellik”.*

Kullanım Değerleri: *“İşlevsel, sosyo kültürel ve siyasal varlıklardır”.*

Ayrıca tarihi çevrelerin kentte bağ kurduğu ya da barındırdığı kentsel açık alanlar ve kent içi yeşil dokular, kültürel peyzaj elemanları, peyzaj tasarım öğeleri tarihi kent merkezlerinin kent ile bütünleşik parçalarıdır. Tarihi çevrelerin korunması sürecinde göz ardı edilemeyecek olan, tarihi çevreler ile birlikte korunarak canlı tutulması ve sürdürülebilir bütüncül bir yapıya kavuşturulması gereken önemli değerlerdir.

Tarih çevreler ve dokular, bütün medeni ülkelerde kent mekanlarının kalitesini olumlu yönde etkileyen özel bölgelerdir. Kentlerin mekansal kalitesini olumlu

yönde etkileyebilecek her tarihi ize rastgele bir Avrupa ülkesinin rastgele bir kentinde büyük önem verildiğini görmekteyiz. Tarihleri epey eskiye dayanan farklı büyüklüklerdeki Avrupa şehirleri, geçmiş zamanlardan kendi farklılıklarını ortaya çıkaracak her şeyi büyük önemle değerlendirerek kendilerine özgü mekanlar için alışlagelmiş yerleşim olmadıklarını, kanıtlarıyla ortaya koymaktadırlar (Akın, 1995; Sürmegöz, 2010).

1.2.1. Tarihi kentlerin korunmasında yaklaşımlar

Günümüzde koruma anlayışı, önceden müzelerde kilit altında varlığını sürdüren tarihin, ulaşılmazlığını üstünden atan, özellikle tarihi çevrelerde, yerinde ve çevresiyle uyumlu olarak sürdürülebilen bir yapıya ulaştırılarak, yaşamaya devam eden kentsel mekanlar oluşturulması yönünde uygulamalarla kabul edilebilir bir koruma kurgusuna kavuşmuştur.

Toplumların geçmişlerine ilişkin kültürel, ekonomik, mimari, vb. kayıtlarını ve inşa edildikleri zamanın yaşamsal, eğitimsel, duygusal ve düşüncesele deneyimlerini günümüze yansıtarak kentlerin algılanabilirlik durumlarını arttıran tarihi çevreler, kentlerin fiziki ve sosyo kültürel dokusuna dahil düğüm noktaları olmaktadır (Velioglu vd., 1993; Kuter, 2007).

Tarihi kentler, oluştukları zaman ya da zamanların fiziki, ekonomik ve sosyo kültürel, şartları neticesinde var olmuşlardır. Bundan dolayı tarihi çevrelerin korunmasında asıl hedef onları meydana getiren bu değerlerin tamamını yaşatmak, korumak ve geliştirmektir (Bajraktari, 2012).

Tarihi çevreler diğer özelliklerinin yanında halk bilimsel değerleri için de korunmaktadırlar. Bugün pek çok ülkede kendilerine özgü dokusuyla korunmakta olan küçük müze şehirler, endüstriyelleşme devrinden öncesini gözlemleyebileceğimiz bir olanak sunmaktadırlar. Kendine has karakterini koruyan bu tarihi mekanlar, toplumsal sanatın yerinde araştırılması ve deneyimlenebilmesine olanak sağlar (Özyaba, 2004).

İnsan yaşamıyla bütünleşebildiği ve belirli gereksinimlerini karşılayabildiği zaman kültürel, tarihi ve doğal varlıklarımız değer kazanabilmektedirler. Farklı halkların ürünleri, bu varlıkların korunabilmesiyle bütüncül bir şekilde takip edilebilir duruma gelir ve aralarında etkileşim sağlayabilirler. Korumanın kamusal yararlar içermesi gereklidir, bu sayede gelişim sağlayan bir etkene dönüşür (Bajraktari, 2012).

Dünya’da 1960’lı yıllarda kentsel sit alanlarının korunması için fikirler oluşmaya başlamıştır. “Uluslararası Tarihi Anıtlar Mimar ve Teknisyenleri Kongresi” 1964 de Venedik kentinde gerçekleşmiştir ve sit alanlarının korunması görüşülmüştür. Geleneksel ve Tarihi çevrelerin korumaya alınması için yöntemler belirlenmeye çalışılmıştır. Bu görüşmeler sonucunda bir tüzük oluşturulmuştur ve ilk maddede “tarihi anıt” tanımı yapılarak kent ve kır yerleşimlerini de içine alacak şekilde ifade edilmiştir. Bu durum tarihi çevrelerin korunması fikrinin gelişmesi açısından önemli bir adımdır (Ahunbay, 1996; Bajraktari, 2012).

Yerel yönetimlerin koruma süreçlerindeki yerini ise şöyle açıklayabiliriz; “Tarihi kentlerin ve kültürel mirasın korunmasında süreç; bu değerlerin korunması, aktarılması, kullanılması, iyileştirilmesi ve yönetimi ile ilgili olarak yerel yönetimlerin yasal otoritesine ve rolüne odaklanmaktadır. Kültürel mirasın korunması, merkezi hükümetlere büyük sorumluluk olarak verilmiştir. Ancak, yerel makamlar, özellikle de bölgesel idari birimler olarak belediyeler, yerel halkın günlük hayatı ile daha doğrudan temas halindedir. Yerel makamlar, sınırları dahilinde bulunan kültürel miras dahil, kentin inşaatından, idaresinden ve korunmasından sorumludur. Planlama ve uygulama, yasal ve düzenleyici kontrol ve finansal kaynakların kullanımı gibi kültürel mirasın yönetiminde yerel otoritelerin rolüne ilişkin olarak ülkeler arasında farklı yasal ve örgütsel yapılar vardır. Koşullar ülkeden ülkeye değişmekle birlikte, yerel otoritelerin kültürel mirasın korunmasında ve yönetiminde büyük öneme sahip olduğu kabul edilmektedir” (URL-2).

Tarihi çevrelerin korunması için izlenmesi gereken yola öncü bir çalışma ve kararlar bütünü olarak ICOMOS bildirgelerinde; yapısal mirası korunmaya ait

ilerleyişi “dokümantasyon, etüt, çözüm getirme, değerlendirme, teşhis etme, koruma yöntemi, uygulama esaslarının belirlenmesi ve denetim, gözlem aşamalarından oluşmaktadır. İlgili meslek disiplinlerine uzman kişilerin sürece dahil olması gerekmektedir. Kültür varlıklarını korumak için kararlaştırılan çalışmalar tanımlanırken; dokümantasyon, yorumlama ve koruma faaliyetlerinin yapının özgün değerleri, niteliği, sorunları ve dinamikleri belirlenerek evrensel kabuller göz önünde bulundurarak incelenmesi gerekmektedir” (Anonim, 2013) der. Bu bildirgedeki süreç tarihi çevre koruma için de önemli bir yol haritası sunmaktadır.

Dünya’da tarihi-kültürel mirası ve tarihi kentleri korumanın kapsamındaki ve anlayışındaki değişimlerle, korumaya verilen değerin artmasının ülkemizdeki koruma anlayışına yansması, kültürel mirasımızın korunması gerekliliğinin oluşması yönünde pozitif bir faydası olmaktadır. Bununla birlikte tarihi kentlerin korunmasında ülkemizdeki durum; kanun ve yönetmeliklerdeki eksiklikler, planlama ve uygulamalarda bütçe yetersizlikleri, yönetim bilinci eksikliği ve yetki karmaşası, uzman personel eksiklikleri, koruma bilincinin oluşturulamaması gibi bir yapıda olmasını ve uzun zaman kayıplarına yol açan süreçlerle işlemlerini “koruma” da yaşanan başlıca sorunlar olarak sayabiliriz.

Tüm bunların ışığında, tarihi çevre ve dokunun gelecekte de var olabilmesini sağlayabilmek için tarihi yapı ve alanların yaşatılarak korunması ilkesi benimsenmelidir. Bunun gerçekleşebilmesi için tarihi dokuların fiziksel, işlevsel, sosyal, kültürel ve ekonomik özelliklerinin ortaya konulması ve kentle bütünlük sağlayarak kendini sürdürebilen bir yapıya kavuşturulması önemli bir iyileştirme ölçütüdür. Bu sayede tarihi çevrelerin kendi karakterinin okunabilmesi ve bu karakterin korunarak modern kent ve kentliye aktif ve yaşanılabilir kaliteli mekanlar olarak sunulabilmesi mümkündür.

1.2.2. Tarihi kentlerin korunmasında yasal ve yönetsel çerçeve

Kent bütünüünün gelişimini destekleyen çevre koruma, koruma kavramını sadece tarihi ve kültürel değerlerin korunmasını sağlayan bir kavram olarak

algılamamamız gerektiğini belirtmektedir. Çevre korumayı kent bilimleri sözlüğü: “Gelecek nesillerin de faydalanabilmesi için tarihi ve mimari varlıklara zarar verilebilecek hareketlerden kaçınılması ve teminata almak” olarak tanımlar (Hatami, 2013).

Günümüze gelindiğinde, ortaya çıkan söylemler ile “sürdürülebilir kent” ya da “dünya kenti” olmanın ve kentsel yaşam kalitesinin yükseltilmesinin temel kıstaslarından bir diğeri de kentlerin sahip olduğu tarihi-kültürel ve doğal kimliklerinin korunarak geliştirilmesidir. Bu konular “kentli hakları” arasında yer almaktadır (Kiper, 2004).

Türkiye’de tarihi çevrelerin koruması ile ilgili kanun ve yönetmelikler şu şekilde sıralanabilir; Anayasa’nın “Tarih, kültür ve tabiat varlıklarının korunması” başlıklı 63. Maddesinin yanı sıra, 2863 sayılı “Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Kanunu”; 2872 sayılı Çevre Kanunu; 9402 sayılı Orman Kanunu; 18132 sayılı Milli Parklar Kanunu; 644 sayılı Çevre ve Şehircilik Bakanlığının Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararname; Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik; Korunan Alanların Tespit, Tescil ve Onayına İlişkin Usul ve Esaslara Dair Yönetmelik bu alandaki başlıca düzenlemeler olarak sayılabilir (Özlüler, 2018).

Ülkemizde tarihi çevrelere yönelik yerel yönetimlerin koruma ile ilişkileri, Cumhuriyet’in kuruluşu sonrası, kültür varlıklarının koruma ve iyelik sorumluluğunun farklı kurum-kuruluşlara bırakılması ile başlamıştır. Belediyelere ilk yasal düzenleme “1580 sayılı Belediyeler Kanunu’nun 115. maddesine göre, özel mülkiyette bulunan kapalıçarşı, bedesten, arasta, büyük han vb. yapılarla, “tarihi ve bedii” değeri olan saraçhane, tabakhane, imalathane gibi büyük yapıların sahiplerine onarım yapmaları için bildirimde bulunulacak, yapılmadığı takdirde bu onarımlar Belediyeler tarafından gerçekleştirilecektir”. İkinci yasal düzenleme ise Cumhuriyet dönemindeki ilk kapsamlı imar mevzuatı olan, 10 Haziran 1933 tarih ve 2290 sayılı “Belediye Yapı ve Yollar Kanunu” dur. Bu mevzuata göre imar uygulamalarında, korunması gereken “abide ve mabetler”in çevresinde 10 metrelik koruma alanı bırakılması gerekmektedir. Bu

ve buna benzer hükümler, korumanın çevre boyutuyla ilgili ilk esaslarıdır (Madran, 2009).

Kanun ve yönetmeliklerimizde tarihi çevrelerin yasal olarak korunmalarını sağlayacak araçlardan biri de “sit ve kentsel sit” kavramlarıdır. Gelişim süreçleri, tanımları ve uygulama esasları şu şekildedir;

1951 yılında kurulan Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu 1980 yılında kapatıldıktan sonra başka bir kurumsal yapılanma gereği duyulmuş, nihayetinde 1983 yılında çıkarılan Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kanunu ile Kültür Bakanlığı tarafından merkezde ve bölgelerde koruma kurulları oluşturulmuştur. Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma kanununda Kültür varlıkları ve Tabiat varlıkları ile ilgili; 21.07.1983 tarihinde kabul edilen ve 23.07.1983 tarih ve 18113 sayılı Resmi gazetede yayımlanan 2863 sayılı Koruma Kanunu’nda kültür varlıkları, tabiat varlıkları ile sit alanları aşağıdaki gibi tanımlanmıştır (URL-1);

Kültür varlıkları; Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma kanunun, değişik 14.7.2004 -5226/ 1maddesinde; “...*tarihi devirlere ve tarih öncesine ait güzel sanatlar, bilim, din ve kültür ile ilgili bulunan veya tarih öncesi ya da tarihi devirlerde sosyal yaşama konu olmuş kültürel ve bilimsel açıdan özgün değerler taşıyan su altında, yer altında ya da yer üstünde var olan tüm taşınır ve taşınmaz varlıklardır.*”

Tabiat varlıkları; “*jeolojik devirlerle, tarih öncesine veya tarihi devirlere ait olan, ender bulunmaları veya özellikleri ve güzellikleri açısından korunması gereken, su altında, yer altında ya da yer üstünde var olan değerlerdir.*”

Kültür Bakanlığı, Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu’nun kararlarında sit alanları sahip oldukları özelliklere göre şu şekilde sınıflandırılmaktadır: Kentsel sit Arkeolojik sit, Tarihi sit, Tabii (Doğal) sit, Kentsel arkeolojik sit alanları. Bu alanlar Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür

Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik'te aşağıdaki gibi tanımlanmaktadır (URL-3);

Tarihi sit: *“Milli tarihimiz, askeri harp tarihi ya da insanlık tarihi açısından çok mühim tarihsel olayların gerçekleştiği ve bu nedenle korunması gereken yerlerdir.”*

Kentsel sit: *“Tarihsel, sanat, mimari, estetik ve mahalli özelliği bulunan ve birlikte bulunmaları ve bir bütün olarak o yerleşmenin ait oldukları dönemin yaşam şeklini gelecek nesillere aktarmaları nedeniyle teker teker taşıdıkları kıymetten daha çok kıymeti olan, kültürel ve doğal çevre elemanlarının (yerleşim dokuları, yapılar, bitki örtüleri, bahçeler, meydanlar, duvarlar ve sokaklar vb.) birlikte bulundukları alanlar.”*

Karma sit: *“Birden fazla kültürel sit türünün aynı alanda bulunduğu yerler “karma sit” olarak anılmaktadır. Buna göre, “arkeolojik – kentsel sit”, “arkeolojik – tarihi sit”, “arkeolojik – tarihi – kentsel sit” ve “tarihi – kentsel sit” alanları karma sitlerdir”.*

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu gereğince siteleri korunmak, değerlendirmek ve sonraki nesillere miras bırakabilmek için koruma amaçlı imar planı uygulamalarını mecburi kılmaktadır. Uygulama esasları açısından önemli bu plan ve sokak sağlıklılaştırma proje ve uygulamaları ise şu şekilde tanımlanmaktadır.

Koruma amaçlı imar planı; Kültür ve Tabiat varlıklarını koruma kanunun, değişik Ek 14.7.2004 – 5226/1 maddesinde *“Kanun gereğince belirlenmiş olan sit alanlarında, alanın etkileşim-geçiş sahasını da göz önüne alarak, tabiat ve kültür varlıklarının sürdürülebilirlik ilkesi doğrultusunda korunması amacıyla tarihi, arkeolojik, demografik, sosyo-ekonomik, doğal, mimari, kültürel, yapılaşma ve mülkiyet verilerini içeren alan araştırmasına bağlı olarak; vaziyet haritaları üzerine, koruma alanında yaşayan hane halkları ve faaliyet gösteren ticaret yerlerinin sosyal ve ekonomik yapılarını iyileştiren, istihdam ve katma değer sağlayan stratejileri, kullanma şartları ve koruma esasları ile yapılaşma*

sınırlamalarını, sağlıklaştırma, yenileme alan ve projelerini, uygulama etap ve programlarını, açık alan sistemini, yaya dolaşımı ve taşıt ulaşımını, alt yapı sistemlerinin tasarım esasları, yoğunluklar ve parsel tasarımlarını, yerel sahiplilik, uygulamanın finansmanı ilkeleri gereğince katılımcı alan yönetimi modellerini de barındıracak şekilde hazırlanan, araçlar, hedefler, stratejiler ile plan notları, planlama kararları, tutumları ve açıklama raporuyla bir bütün olan nazım ve uygulama imar planlarının gerektirdiğı ölçekteki planlardır.” (URL-1).

Sokak sağlıklaştırma proje ve uygulamaları; Kùltür ve Tabiat varlıklarını koruma kanunun, değışik Ek 8.8.2011-KHK-648/41 maddesinde *“kentsel sit alanları ve koruma alanlarında, korunması gerekli taşınmaz kùltür varlıkları ile sokaktaki diğey yapıların özgün sokak dokusunu tanımlayan bütün öğelerle birlikte korunması ve belgelenmesine yönelik kentsel tasarım, restorasyon, rölöve, restitüsyon projeleri ile mühendislik dallarında yapılması gerekli her türlü proje ve bunların uygulamalarıdır.”* (URL-1).

Ancak, gerek 1973 senesinde yürürlüğe giren ve Cumhuriyet’in ilk koruma mevzuatı sayılabilecek 1710 sayılı *“Eski Eserler Yasası”* gerekse 2863 sayılı yasalarda, *“Koruma İmar Planı”* tanımının olması, bu tanımın gerektirdiğı değışik teknik ve süreçlerin etkin olarak kullanılması anlamına gelmemiştir. Öyle ki, *“Koruma Amaçlı İmar Planları”*nın yapımına ilişkin ilk teknik şartname, Kùltür Bakanlığı tarafından 1990 yılında hazırlanabilmiş, sadece bu amaca yönelik planların Bakanlık eliyle yaptırılması da yine aynı yıl sağlanabilmiştir. Bu durum, 1973 yılında genel tanımı verilen plan yapım kurallarının 17 yıl sonra belirlenebildiğini göstermektedir (Madran, 2009).

Uluslararası tüzük ve sözleşmelerin kabul edilmesi, bu belgelerde belirlenmiş ilke ve sorumlulukların yerine getirilmesini zorunlu kılar. Ülkemizin üyesi olduğı uluslararası kurum ve kuruluşların koruma tarihimize önemli katkıları ve iyileştirici etkileri söz konusu olmaktadır. Bu kuruluşlardan biri olan, UNESCO’ya bağılı ve merkezi Paris’te olan, Milletlerarası Anıtlar ve Sitler Konseyi (ICOMOS), Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi (2013)’ nde yapılan tanımlar da aşığıdaki gibidir (Anonim, 2013);

Korunan Alan: *“Taşınmaz tabiat ve kültür varlıkları ile korunması zorunlu çevrenin değerlerini koruyabilmek adına gelişme ve yapılaşması denetlenen alan”.*

Sit, Sit Alanı: *“Tarih öncesinden bugüne dek gelen farklı uygarlıkların ürünü olan ve bu uygarlıkların ait oldukları zamanların mimari, ekonomik, sosyal vb. değerlerini yansıtan, bütünlük ve süreklilik gösteren kent ve/veya yerleşim kalıntılarıdır Sitler; tarihi, doğal, kentsel, arkeolojik, kırsal ve karma sit şeklinde ayrılmaktadırlar.”*

Kentsel Sit: *“Tarihsel, sanatsal, mimari ve yerel özgünlük barındıran ve birlikte bulunmaları ve bütünlükleri sebebiyle değerleri yükselen doğal ve kültürel çevre elemanlarının (konutlar, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, bahçeler) birlikte bulunduğu alan.”*

Kültürel Peyzaj Alanı: *“Toplumun ve insan yerleşimlerinin, tarih içinde kültürel, sosyal ve ekonomik faktörler bağlamında doğal çevreleriyle bir arada ve etkileşim halinde bulunduğu ve bu sayede dönüşüme uğrattığı alanların dışında, insan ve doğanın beraber yarattığı doğal ve kültürel kaynaklar ile yaban hayatı ve evcil hayvanları da ihtiva eden, tarihi bir vaka ve bir etkinlikle birlikte hatırlanan veya farklı estetik ve kültürel değerler gösteren coğrafi alan.”*

Kanun, yönetmelikler ve kabul edilen tüzüklerde tarihi çevrelerle ilgili genel tanımlar ve kavramlar bu şekildedir. Ülkemizde Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın haricinde, yürürlükte olan kanunlara göre, tarihi, kültürel ve doğal değerlerin korunmasına yönelik diğer kurumlar şunlardır; Kalkınma Ajansları, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Bakanlar Kurulu, Sağlık Bakanlığı, Tarım ve Orman Bakanlığı ile Vakıflar Genel Müdürlüğü, Milli Saraylar Kurumu, Tarihi Kentler Birliği genel olarak bu kuruluşlar sayılabilir ve ilgili mevzuatlar doğrultusunda koruma süreçlerine katılmaktadırlar. Örneğin: Mera Kanunu, Milli Parklar Kanunu gibi (Kiper, 2004).

ICOMOS kimdir? “Öncelikli hedefi, sit alanları ve tarihsel anıtların değerlerinin ortaya koyulması ve bu değerleri korumak olan Kültür Bakanlığı bünyesindeki

yarı resmi bir konseydir. Bu amaçlar kapsamında prensipler, teknikler ve politikalar ortaya koyarak, bu konularla ilgili araştırmalara yardım etmeyi ve önünü açmayı ilke edinmiştir. ICOMOS, ülkemizde yasal olarak 1974’de kurulmuştur (URL-4).

ICOMOS’un “Tarihi kentler ve kentsel mekanların korunması tüzüğü”nde, tarihi alanları ve tarihi kentleri korumak üzerine prensipler, amaçlar ve usuller belirtilmektedir. Bu belge tarihi alan ve kentlerdeki kamusal alan ve özel yaşam alanlarının birlikteliğini güçlendirmek ve buralarda bulunan insanlığın hafızasını oluşturan kültürel varlığı korumayı amaç edinmiştir (Anonim, 1987). Tüzükte bu amaçla belirlenen hedef ve ilkeler aşağıdaki gibidir;

- Etkili olabilmesi için, tarihi kentler ve tarihi kentsel alanların korunması, tüm ölçeklerdeki kent ve bölge planlamanın ve kent ve bölgelerdeki ekonomik ve sosyal gelişme politikalarının en önemli parçası olmalıdır.
- Temel korunması gereken özellikler kentin veya kentsel alanın, tarihi yapısı ile mekansal karakterini oluşturan tinsel ve maddi bileşenlerdir. Bunlar:
 - a. Sokak ve Parsellerin tanımladığı kentsel dokular,
 - b. Yapılardaki açık ve yeşil alanların oluşturduğu ilişkiler,
 - c. Yapıların boyut, ölçek, yapım tekniği, üslup, renk, kullanılan malzemeler ve bezemeler ile anlamlandırılan formları, dış ve iç görünüşleri,
 - d. Doğal ve yapılı çevre ile Kent veya kentsel alanların aralarındaki ilişki,
 - e. Zaman içinde kent ve kentsel alanlara yüklenen anlamlar.

Yukarıda bahsedilen özellikleri tehdit eden dış etkenler, Tarihi özelliklere sahip kent ve kentsel alanların özgünlüğünü kaybetmesine neden olabilir.

- Başarılı bir Koruma Programı, halkın katılımı ve planlama süreçlerinin tümünde görev almalarıyla mümkündür; bu sebeple halkın katılımı teşvik edilerek desteklenmelidir (Anonim, 1987).

Burada kabul gören tarihi kentlerin ve tarihi alanların korunması ile ilgili hedefler, ilkeler ve yöntemler, yapılan koruma çalışmalarının ve uygulamalarının sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlayacak niteliktedir.

Tarihi çevreyi koruma sürecinde ortaya çıkan sorunlara yönelik olarak çözüm üretme çabalarına Türkiye'ye göre çok erken başlayan Avrupa'da, tarihi yerleşmelerin korunması rastlantılara bırakılmamakta; koruma, iyi bir planlamanın yanı sıra merkezi ve yerel yönetimin sağladığı fonlar, mülk sahipleri ve gönüllülerin katkıları ve çabalarıyla hayata geçirilmektedir. 1975 yılında Avrupa Mimari Miras Yılı olarak ilan edilmesi ile birlikte başlayan sürecin sonucunda Amsterdam Bildirgesi yayınlanmıştır. Bu bildirge de kentsel ve bölgesel planlamanın hedeflerinden biri olarak; mimari mirasın korunması belirlenmiştir. Ayrıca hedeflenen temel durumun bütünlük (entegre) koruma olduğu açıkça belirtilmiş; yönetsel ve yasal, sosyal, ekonomik süreçlerin birlikteliği ile bütüncül bir şekilde değerlendirildiği koruma modeli olarak tanımlanmıştır ve bu koruma yaklaşımının gerçekleştirilmesi için ihtiyaç olabilecek araçlar tanımlanmıştır. Yerel yönetimlerin ve merkezi yönetimin destekleriyle halkın katılımını önemseyen bütünlük koruma düşüncesi hakimdir (Ahunbay, 1996; Bajraktari, 2012).

Ülkemizde koruma mevzuatının eksikliğinden ziyade dağınıklığı ve karışıklığı ciddi bir sorun olarak kabul edilmektedir. Kültür ve tabiat varlıklarının alan boyutunda korunmasını sağlayan en önemli statü olan sitler de bu sorundan etkilenmektedir. Özellikle de kültür varlıklarının korunmasına ilişkin yöntem ve idareler ile tabiat varlıklarının korunmasına ilişkin yöntem ve idarelerin ayırtıran yeni yasal düzen, bu karışıklığın sebebi olmaktadır (Özlüler, 2018).

Tarihi çevrelerin korunması ile ilgili bu zamana kadar, birçok farklı koruma yaklaşımı ve politikalar savunulmuştur. Bunlara yönelik farklı kavramsal veriler elde edilmiştir. Yaşanan süreçler göstermektedir ki, tarihi ve kültürel mirasın sadece yerel ya da ulusal koruma planlamasının bir aracı olarak görülmesinden, bu değerlerin aynı zamanda insanlığın ortak mirası olduğu ve korumanın uluslararası nitelikte ortak bir sorumluluk olduğu sonucu kabul edilmelidir. Koruma gelişmeye engel olmamalı aksine, gelecekte aramızdaki merdivenin basamaklarını güçlendiren bir bağ olmalıdır.

1.3. Kalite Kavramı ve Kentsel Mekanda Kalite Parametreleri

Kent yaşamı ve kentsel mekanlardaki çevresel etkileşim toplumsal ifadenin doğduğu ve geliştiği alanlardır. Yaşadığımız kent ve çevreyle kurduğumuz duygusal bağ ve ilişkiler, paylaşımlarımız sosyal kültürümüzü etkileyen en temel etmenlerdir. Kamusal mekanın sosyal olarak etkileşimini ve algılanırlığını sağlayabilmek için; insan ve çevre temelinde içselleştirilen ve paylaşımı arttıran sokaklar ve çevreler oluşturulabilirse başarılı bir sosyal ortam sağlanabilmiş olur. Kentsel mekanın kalitesi ve mekan kalitesinin iyileştirilmesi bu paylaşımı arttıran etkileşimleri sağlamamıza yardımcı olmaktadır. Bu yüzden kentsel mekanda kalite çalışmaları günümüzde giderek artan bir önem kazanmaktadır.

Kalite kavramı endüstriyelleşme ile birlikte niteliği ve kullanımı artan bir önem kazanmıştır. Ürün ve hizmet kalitesi olarak bahsi başlayan kavram ilerleyen süreçlerde kalite standartları oluşacak seviyede ön plana çıkmış ve kullanıldığı boyutlar artmıştır. Mimarlık, kent ve kentsel mekanda ölçülebilir parametreler olarak geçerlilik kazanmaya başlamış ve kentsel mekanda yaşam kalitesinin arttırılması konusu planlama ve tasarım için önemli çalışma konusu haline gelmiştir.

Rapoport (1977), çevresel kaliteyi, fiziksel kirliliklerin varlığı veya yokluğuyla tanımlanandan öte daha karmaşık bir bağlamda “insanları tatmin eden doğal ve insan yapısı çevrenin kaliteleri ve bu kalitelerin insanların duyguları, davranışları veya performansları üzerindeki pozitif veya negatif etki ve anlamları kapsamında her türlü duygusal kalite” olarak tanımlamıştır (Kalın, 2004).

Kalite kavramı, birçok alanda yer almış, bölge, kent ve kentsel alanların gelişmişlik düzeylerine ve çalışılan alanının özelliklerine, büyüklüğüne göre kullanıcıların isteklerinin sağlanarak rahat kullanımının oluşturulması ile elde edilen uygunluk ve memnuniyet olarak tanımlanabilir. Evrensel standartlara ulaşılabilmesi için olması gereken en önemli özellik, her alanda ve mekanda kalite anlayışını benimsemek ve uygulanan kalite süreçlerinin devamlılığının sağlanmasıdır. Bu anlamda kent ve kentsel mekanlar değerlendirildiğinde,

kalitenin bu alanlara etkisi, kent ve insan ile ilgili tüm alanlara olan etkisi demektir (Orhan, 2015).

Mekan, dinamik bir yapıda olması nedeniyle “hareket”le algılanmaktadır. Mekanın algılanması duyular aracılığıyla yapılır. Algılamayla birlikte mekanın deneyimlenmesi, yani yaşanan mekanları, o alanlara ait nesnel ve biçimsel özellikleri ile geçici belleğe depolanmasıdır. Kullanılan mekandaki kalış süresi ve kullanım çeşitliliğine göre, mekan kullanıcıdaki bıraktığı belirli anılarla, anlam kazanmaktadır. Tüm bu algılama süreci kullanıcıya, kullanıcının yaşadığı coğrafyadaki kültürüne ve dünya görüşüne göre değişiklik göstermektedir. Mekan’ın kalitesine yönelik yapılan teorik araştırmalarda inceleme süreçleri bilgi ve algı üzerine kurgulanmışlardır. Mekandaki, kentsel yapıların; algılanabilirliğine ve onların mekansal belleğe kodlama rahatlığına göre o yere ait imaj değişkenlik göstermektedir. Birçok araştırmacı, herhangi bir yere ait çevresel ve yapısal özelliklerin, duygusal deneyimi de değiştirdiğini belirtmektedir. Mekansal algı ile ilgili tüm teoriler ele alındığında karmaşıklık, işlev, yapım, estetik ve düzen gibi kavramların, kentsel mekanlardaki ve yapılardaki mimari düzenlemelerin temel kalite parametreleri oldukları söylenebilir (İnceoğlu, 2007).

Cadde ve sokakların barındığı fiziksel, sosyal ve algısal karakter yayaların farklı mekansal ihtiyaçlarını karşılayabilir boyutlarda olmalıdır. İhtiyaçların karşılanamadığı mekanlarda mekansal kimlik kaybolmakta, mekanların etkili kullanımı da zorlaşmaktadır. Mekanların etkili kullanımının azalması, görsel, fiziksel, duygusal ve duygusal anlamda mekansal kalitenin azalmasına neden olmaktadır. Mekansal kalitenin azalması, o mekanlara gidilme tercihlerini etkilemektedir (Halu, 2010).

Bir alanın kalitesi “Yaşam Kalitesine faydası olan çevresel etkenlerin toplu kistası” dır. Yaşam Kalitesi “mekanın yaşayanları tarafından memnuniyeti ve konfor duygusu” olarak tariflenmektedir Rapoport (1990) ikiye böldüğü mekan kavramını statik ve hareketli mekanlar olarak tanımlamıştır. Buradaki statik mekan, büyük açıklıklar, yeşil alanlar, meydanlar ve plazaları gösterirken,

hareketli mekan da dinamik etkenleri olan caddeler ve sokakları belirtmektedir (İnceoğlu, 2007).

Kentsel çevre kalitesi ise, tarihsel sürekliliğin sağlanması, okunabilirlik, toplumsal bellek gibi mekanın algılanması ile ilgili etkenlerin bütünleştirilmesi ile ortaya çıkmaktadır. Lynch (1972) "Mekansal okunabilirlik" kavramı ve bunun yanında "zamansal okunabilirlik" kavramı üzerinde durmuş, "anlam ve tanım kazanmış mekanlar" olan yerin niteliksel değerlerinin kullanıcılara sadece olduğu yeri söylemesinin ötesinde, ne kadar hızla, nereden gelip nereye gittiğini, anlamlı şekilde derinliğine açıklanabilmelerine bağlı olduğunu belirtmiştir. Bu yaklaşıma göre, kentsel mekanda zaman içinde niteliği ve gerekçesi iyi anlaşılamayan her değişim, "yaralayıcı"; kentlerdeki tüm yapılı çevre için sürekli bir değişim ise yavaşça oluşan bir "yıkım" olmaktadır (Bilsel vd., 2000; Sürmegöz, 2010).

Kent yaşamı ve kentsel mekanlardaki çevresel etkileşimi, mekansal davranışı ve mekansal kalite yaklaşımlarını Lynch, Greene ve Nasar ın prensiplerini açıklayarak devam edecek olursak;

Lynch, "Güzel Şehir Biçimi (Good City Form)" adlı kitabında iyi/güzel bir kentin sahip olduğu özellikleri anlamak için, analitik bir yaklaşım biçimiyle, tasarım hakkında bir hipotez geliştirmeye çalışmış ve bunun yanında "bir şehri güzel yapan şey nedir?" sorusunun cevabını aramıştır. Lynch, Kentsel mekanlardaki yerleşimlerin kalitesini sağlamak ve iyi bir şehir yapısı oluşturmak için mekanın kaliteli olabilmesi bakımından önemli iki özellik ve beş önemli çevresel ölçüt belirlemiştir (Orhan, 2015). Bunlar;

Çevresel ölçütler

- Canlılık (sağlıklı bir çevre)
- Duygu (mekan ya da kimlik hissi)
- Uygunluk (bir yerin adapte olma durumu)
- Erişim (insanlara, eylemlere, kaynaklara, mekanlara, bilgiye)
- Kontrol (çevrenin sorumlu bir şekilde kontrolü)

Kalitesi sağlanmış yerleşim alanlarının sahip olduğu özellikler:

- Verimlilik
- Adalet' tir.

Greene (1992), tasarımıla ilişkili mekan kalitesi için dört tane temel parametre belirlemiştir (Çizelge 1.1). Her temel parametre, dört tane kalite göstergesini barındırmaktadır (İnceoğlu, 2007).

Çizelge 1.1. Greene mekan kalitesi parametreleri (İnceoğlu, 2007)

PARAMETRELER	GÖSTERGELER	YÖNERGELER
İŞLEV Tasarım, herkes için kullanışlı olmalıdır	• Bağlantı	• Erişim/ Etkileşim/ Örtüşme
	• Emniyet	• Güvenlik/ Mahremiyet/ Etkinlik
	• Konfor/Ferahlık	• Fiziksel kolaylık/ Görsel huzur/ Kullanım Kolaylığı
	• Çeşitlilik	• Seçim / Değişiklik (Varyasyon)
DÜZEN Tasarım, kolaylıkla anlaşılabilir olmalıdır	• Uyumluluk	• Giriş/ Kenar/ Manzara/ Nirengi Noktası/ Siluet/ Sınır Çizgisi
	• Açıklık	• Strüktür/ Bitişiklik/ Kapalılık
	• Devamlılık	• Sistem/ Ardışıklık/ Ritim
	• Denge	• Örüntü (Desen)/ Vurgu
KİMLİK Tasarım, ayırt edici ve tanınabilir olmalıdır	• Odak	• Görsel odak/ Düğüm noktası
	• Birlik	• Kavram / Tekrar
	• Karakter	• Bütünlük/ Sadelik/ Tarz /Sınırlılık
	• Özellik (Müstesnalık)	• Tarihi Kalite/ Sembolizm/ Tekillilik/ Görünüm
CAZİBE/ÇEKİM Tasarım, hoş ve çekici olmalıdır	• Ölçek	• İnsan/ İnsancıl
	• Uygunluk	• Oran/ Orijinallik/ Aşinalık
	• Canlılık	• Uyarıcı/ Karşıt/ Gerilim/Hareket
	• Uyum	• Işık/ Renk/ Doku/ Ses/ Koku

Nasar (1998), kentsel mekanı incelerken “beğenilen” çevrelerin benzer kalitesini tanımlamıştır. Buna bağlı olarak beğenilen çevrelere göre beğenilmeyen çevreler de sahiplik eğilimi olduğunu ortaya çıkarmıştır. Her türlü, kritik olan çevrenin

kalitesinin izleyici yönünden algılanış şeklidir. Nasar, tarafından kaliteler son derece genelleştirilmiş tercihler dizisine çevrilmiştir (İnceoğlu, 2007):

- 1. Doğallık:** Doğal çevreler ya da doğal çevrelerin yapılı öğelerden üstün olduğu alanlar.
- 2. Bakım:** İlgilenilen ve bakılan çevreler.
- 3. Açıklık ve tanımlanmış mekan:** Keyifli öge ve panorama manzaraları ile kentsel açık alanların tanımlanması.
- 4. Tarihsel önem/içerik:** Birbirine uygun tasarımları teşvik eden yapılı çevreler.
- 5. Düzen:** Organizasyon anlamında, uygunluk, tutarlılık, belirginlik, okunabilirliği içermektedir.

Kentsel yaşam kalitesi, fiziksel ve duygusal faktörlerle beraber, kenti kent yapan tüm etmenlerin oluşturduğu bir yaşam şekli olarak görülmektedir. Bu bağlamda kentsel yaşam kalitesi sadece mekansal kalitenin sağlandığı alanlarda var olabilir. Bu nedenle yıllarca üzerine araştırılma yapılarak belirlenen bütün kentsel kalite parametrelerinin, kentin kullanıcısı olanlara sağlanması gerekmektedir (Orhan, 2015).

2. KAYNAK ÖZETLERİ

Lynch (1960), çalışmasında, bir şehrin formu aslında orada yaşayan insanlar için ne anlama geliyor? Şehir plancısı, şehrin imajını şehir sakinleri için daha canlı ve unutulmaz kılmak için ne yapabilir? Bu soruları cevaplamak için Lynch, Los Angeles, Boston ve Jersey City'de araştırmalar yaparak, yeni bir kriter – imgelenebilirlik (imageability)- formüle etmiştir. Bu çalışmada ayrıca teorik kökenini Gestalt'ın görsel organizasyon teorisinden alan bilişsel haritalama çalışmasına göre kenti algılamada; yollar, sınırlar, nirengiler, düğüm noktaları ve bölgeler olmak üzere beş kentsel imgenin varlığından bahsedilmektedir. Çalışmanın kapsamı, şehir formunun değerlendirilmesi için özgün ve önemli bir yöntemi ortaya koymaktadır.

Rapoport (1977), kentsel biçimin insani yönleri çalışmasında: Kentsel biçim ve tasarımda İnsan-Çevre yaklaşımına doğru, insanların kenti algılama biçimlerini, kentsel biçimlerin insanlar üzerindeki etkilerini ve görüntülerin rolünü incelemiştir. Ayrıca çalışmada, kentsel düzenlemelerin insanların sosyal, kültürel ve psikolojik ihtiyaçlarına uyum şeklini de göz önünde bulundurmaktadır. Kentsel tasarımı; zaman, mekan, anlam ve iletişimin organizasyonu olarak tartışmaktadır. Çalışmada “algı”nın üç anlamını analiz etmiştir: Değişken bir kavram olarak çevresel kalite ve tercih kavramı ve kurucu parçaları; çevresel bilişin çeşitli yönleri ve tasarımla ilişkisi; doğru algılama ve çeşitli yönleri analiz edilmiştir.

Lynch (1990), City Sense and City Design kitabında, fikir ve teorilerini nasıl pratiğe dönüştürdüğünü gösteren, profesyonel tasarım ve planlama projeleri de dahil olmak üzere tüm çalışmalarını bir araya getirmiştir. Büyük ölçekli mekanların yeniden okunması ile ilgili çalışmalarını ve kentsel peyzaj tasarımının doğal manzara kadar anlamlı ve samimi olması gerektiği düşüncesini ortaya koymaktadır. Ayrıca insanların çevrelerini nasıl algıladıkları ve yorumladıkları hakkındaki fikirleri tartışmaktadır.

Nasar (1998), çalışmasında, değerlendirmeci kent imgesi kuramını önemli görmektedir. Değerlendirmeci bir bakışla ele alarak, kentin kimliğinin tanınmasında, imgesinin ortaya çıkarılmasında etkili Lynch'in belirlemiş olduğu beş elemanı derecelendirmiş ve bireylerin beğeni düzeylerine göre bir araştırma yapmıştır. İki ABD şehrinde pek çok kişi ile yapılan ankette, katılımcıların beğendikleri alanları ve görsel olarak sevmedikleri alanları belirtmelerini ve değerlendirmeleri istenerek, kentin bir değerlendirme haritasını hazırlamıştır. Daha sonra bu haritaları bileşik bir harita (kentin değerlendirici görüntüsü) üretmek üzere üst üste getirerek değerlendirici haritalar oluşturmuş, şehir yapısı ve deneyiminin etkilerini gösteren ve arzu edilen özellikleri; doğallık, bakım, açıklık, düzen ve tarihsel önem şeklinde ortaya koymuştur.

İnceoğlu (2007), yaptığı çalışmada kentlerdeki yaşanabilirlik, insanların yaşam kalitesi ve bunun paralelinde kentsel mekan kalitesinin geliştirilmesine yönelik, önemli araştırmalar yapılmakta olduğunu ve bunların sonuçlarının araştırma raporları olarak sunulduğundan bahsetmektedir. Yeni yapılacak veya tekrar düzenlenecek kentsel mekanların (sokaklar ve meydanlar) mekan kalitesi bağlamında bu mekanlara yönelik kullanılabilecek yeni bir öneri model ve mekansal kalite parametrelerinin belirlenmesi üzerinde çalışmıştır.

Halu (2010), yaptığı çalışmada, İnsan-Çevre-Davranış Bilimleri yaklaşımı benimsemiş ve irdlemiştir. Bu yaklaşımın insanın bulunduğu çevre ve mekanla kurduğu ilişkiyi derinlemesine incelemesi, gelecek için yeni tasarımlar yaparken yol gösterici olacağı konusu üzerinde durmuştur. Kentsel mekanları ve caddeleri sosyalleşme merkezi olmalarından kaynaklı önemli yaşam alanı olarak tanımlamakta ve çalışmasının temelini oluşturmaktadır. Kentlerde, kamusal mekandaki insan-çevre ve insan- insan paylaşımının yapıldığı en önemli alanlar olan sokaklar ve caddeler için temelde yürümenin mekanı olabildikleri ölçüde başarılı oldukları anlatılmıştır. Bu çalışmanın alan çalışması amacıyla İstanbul Anadolu Yakası'ndaki önemli bir aks olan Bağdat Caddesi seçilmiş, kurgulanan modelin sınanması ve sorgulanması için bu alan kullanılmıştır. Ayrıca çalışmasında, literatür taraması, arşiv araştırmaları, analizler, bilgisayar uygulamaları, anket ve röportaj tekniklerinden faydalanmıştır. Analiz çalışması

Bağdat Caddesi'nin mekansal karakterindeki değişimlerin belirlenmesi amacıyla yapılmış ve Bağdat Caddesi'nin kullanıcı yoğunlukları, kullanım amaçları ve yürümeyi destekleyen yapısını ortaya koymaya çalışmıştır.

Sürmegöz (2010), yaptığı çalışmada İstanbul ili Beşiktaş ilçesinde bulunan Akaretler Sıraevler semtini incelemiştir. Bölgede uygulanan projeden sonra yaşanan gelişmeleri kentsel tasarım kriterleri açısından değerlendirmiştir. Tarihi çevrelerdeki sorunların belirlenmesi, tarihi kentsel alanların korunmasında kentsel tasarım uygulamalarının önemini incelenmesi temel amaç olarak belirlenmiştir. Alanın kentsel tasarım ilkeleri kapsamında değerlendirilmesi yapılarak, kazanılan değeri ölçmeye yönelik ekonomik, sosyal ve çevresel olarak izlenimler ve anket sonuçlarına değinilmiştir. Bu bağlamda kentsel tasarım kriterlerinin her aşamada koruma ve geliştirme planlarının vazgeçilmezi olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Arkun (2012), yaptığı çalışmada, çalışma alanı olarak Ulus Tarihi Kent Merkezini belirlemiştir. Ulus Tarihi Kent Merkezi'nin geçmişten günümüze geçirdiği değişim, bu değişimin etkileri, günümüzde nasıl kullanıldığının belirlenmesi ve kültürel peyzaj kriterleri kapsamında alanın kültürel peyzaj öğelerinin durumu, değişimi ile dönüşümünün ortaya konulmasını amaçlamıştır. Bu doğrultuda kültürel peyzaj değerlerinin irdelenebileceği açık, yarı açık ve kapalı mekanlar (tarihi doku ile ilişkili yapılar, yollar, meydanlar, yeşil alanlar ve diğer fiziksel elemanlar) ile mekanın sosyal ve kültürel özellikleri çalışmasının kapsamını oluşturmuştur. Bu doğrultuda alanla ilgili dokümanları irdelemiş ve tarihi haritaların, planların, fotoğrafların, resimlerin ve çizimlerin değerlendirilmesi ve karşılaştırması ile farklı tarihi dönemler boyunca peyzajda meydana gelen değişimleri saptamıştır. Bu kapsamda peyzajın mevcut durumunu saptamış ve kültürel peyzaj öğelerinin değişim ve dönüşümü ile ilgili bulguları değerlendirerek, öneriler getirmiştir.

Bajraktari (2012), yaptığı çalışmada Prizren tarihi kent merkezinin korunmasında kentsel tasarım rehberlerinin öneminden ve kentsel tasarım rehberlerinin kentsel tasarım uygulama aracı olarak dünyada etkin bir şekilde

kullanılmasından bahsetmiştir. Tarihi kentlerin korunarak geleceğe aktarılabilmesi için; bugünkü durumun tespiti, yapılmış olan bilimsel çalışmaların analizi ve diğer kentlerde yapılmış olan tasarım rehberlerinin örneklerine yer vermiş ve Prizren kentinin yapısal özelliklerini, sosyo-ekonomik yapısını, kentin yerleşim dokusunu ve doğal yapısını incelemiştir. Prizren tarihi kentinin yaşamakta olduğu sorunları belirlemiş ve daha fazla gecikmeden tasarım rehberlerinin ve yönlendiricilerinin yapılandırılması gerekliliği sonucuna varmıştır.

Ezenci (2015), çalışmasında kentlerdeki tarihi- kültürel alanları ve değişimlerini Isparta kenti örneğinde ortaya koymuştur. Bu kapsamda çalışmasında Isparta kentindeki tarihi öneme sahip yapıların ve çevrelerinin değişimlerinin kent peyzajına etkilerini araştırmıştır. Bu alanların kent peyzajındaki rolünü ve kente kazandırdığı kimliği ortaya koymuştur. Belirlenen alanların tarihsel süreç içerisindeki değişimini, tarihi kaynaklar, eski fotoğraflar, çeşitli plan ve projeler yardımıyla ortaya koymuştur. Bu alanların mekansal kalite prensipleri kapsamında mekansal kalite analizi yapılmış ve günümüzdeki durumları, daha önceki fotoğraflarla aynı veya yakın perspektiflerden çekilerek yorumlanmıştır.

Çermikli (2016), tarihi kent merkezlerinde mekansal kalitenin arttırılmasına yönelik bütüncül bir okuma yaklaşımı geliştirilmesi yönünde çalışmıştır. Tarihi kent merkezlerinin alınan yanlış kararlarla, eski işlevlerini kaybetmesinden ve değerlerini yitirerek kimliksizleşme sürecine girdiğinden bahsetmiştir. Bu doğrultuda başlayan kimlik arayışları sonucu, tarihi kent merkezlerinin korunarak, sürdürülebilir turizm stratejileriyle yeni işlevler yüklenmesi ve kalite anlayışının benimsendiği kentsel tasarım yaklaşımları ile yeniden ele alınması üzerinde durmuştur. “Eminönü” Tarihi Yarımada Bölgesini, araştırma alanı olarak seçmiştir. Bu bölgede, mekanın fiziksel özellikleri ile ziyaretçilerin davranışsal ve sosyo-kültürel niteliklerini birlikte değerlendirerek, kalite parametreleri belirlemiştir. Bunun yanı sıra; alanın korunarak sürekliliğin sağlanması ve yapılacak peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarında kalitenin yükseltilmesi için bir model geliştirmiştir. Peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarında dikkate alınması gereken okunabilirlik yaklaşımıyla, tarihi kent

merkezlerinin, dünyada kaybettiği prestije geri kavuşarak gelecek nesillere doğru aktarılması gerektiği sonucuna ulaşmıştır.

Yıldırım (2018), geleneksel dokudaki yeni tasarımların nasıl olması gerektiği konusunun irdelediği çalışmasında; yeni tasarımların bugünün ihtiyaçlarına cevap vermesi, toplumsal değerlere ve mevcut dokuya saygılı olarak uyum sağlaması gerektiğinden bahsetmiştir. Çalışmanın ana kurgusunu; kentsel analizler, mekansal yapılaşmalar ve toplumsal ilişkinin birlikte nasıl değerlendirilmesi gerektiği, sayısal analiz yöntemleri ile birlikte nasıl ele alınabileceği konuları oluşturmaktadır. Mekansal ve toplumsal değerlendirmelerin yapılabilmesi için sayısal ve sözel analiz süreçlerinde mekanın biçimsel özelliklerinin yanında, sosyal alt yapısının analiz edildiği mekan dizimi, bir dokunun yapısal ve sayısal karmaşıklık durumunu ölçümleyen fraktaller ve analizi yapılan dokuların sayısal değerlerini birlikte ele almıştır. Geleneksel yapıya sahip kent bütünü, farklı iki etnik grubun yaşıyor olduğu Bey Mahallesi ve Şekeroğlu Mahallesi'nin sentaktik, fraktal analizlerini yapmış, sayısal değerleri hesaplamış ve karşılaştırmalı bir şekilde elde etmiştir. Fraktal analizlerle birlikte bölgenin nasıl bir karmaşıklık ve yoğunluk seviyesinde kullanılabileceğinin hesaplanabileceğinden bahsetmiştir.

3. MATERYAL VE YÖNTEM

3.1. Materyal

Çalışma alanı, Gaziantep'in Şahinbey İlçesine bağlı Bey Mahallesi'nin Kentsel Sit sınırlarında bulunan kısımdır. Türkiye'nin altıncı, Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en büyük şehri olan Gaziantep; ekonomik potansiyeli, nüfusu, tarihi dokusu, kültürel zenginlikleri ve büyükşehir olması nedeniyle metropol olarak tanımlanan bir Kent'tir (URL-5). Gaziantep İli'nin Türkiye haritasındaki konumu, komşu illerle ilgili durumu ve ilçeleri Şekil 3.1'de gösterilmiştir.

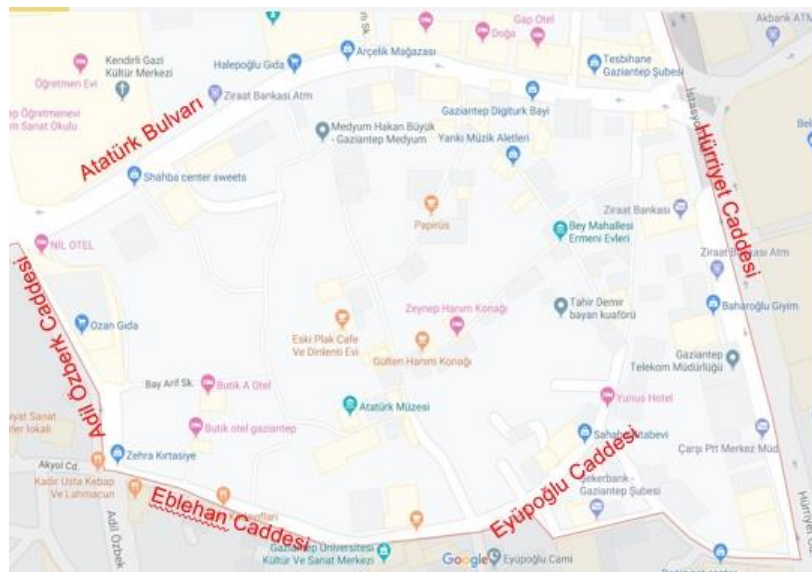
Şekil 3.1. Gaziantep Şehrinin Türkiye içindeki konumu

Bey Mahallesi (Şekil 3.2) Gaziantep'in merkez ilçesi olan Şahinbey'de bulunmaktadır. Şahinbey ilçesi adını Gaziantep'in savunmasında önemli etkileri olan bir halk kahramanından almaktadır.

Şekil 3.2. Bey Mahallesi ve çevresi (Google earth, 2019)

Bey Mahallesi, Atatürk bulvarı, Eyüboğlu Caddesi ve Hürriyet Caddesi gibi önemli akslar ve ticari olarak yoğun bir hattın ortasında kalmaktadır (Şekil 3.3). Tarihi mahalle 2007 de korumaya alınmış ve restorasyon çalışmalarına başlanmıştır. Atatürk Bulvarı aksında mahalleye girilen sokaklarda kafeler, sahaflar vardır ve Gaziantep evlerinin, müzelerin, butik otellerin olduğu ara sokaklara buradan geçişler sağlanabilmektedir.

Şekil 3.3. Bey Mahallesi ve Atatürk Bulvarı aksı (Google maps, 2019).

3.1.1. Gaziantep ilinin doğal ve kültürel özellikleri

Akdeniz Bölgesi ile Anadolu da ilk yerleşme yerlerinden olan Mezopotamya'nın kesişim noktasında bulunan Gaziantep, pek çok uygarlığa ev sahibi olmuş ve tarihin her dönemine izini bırakmıştır. Tarihi İpek Yolu'nun şehirden geçmiş olmasından kaynaklı uygarlıkların gözdesi olmuş, ticaret ve kültür merkezi özelliğini hiç kaybetmemiştir (URL-5).

Şekil 3.4. Çingene Kızı Mozaïği (Anonim, 2010b)

Gaziantep' te, Bizans, Roma ve Helenistik dönemlerinden Zeugma/ Belkıs (Şekil 3.4, Şekil 3.6) gibi pek çok antik yerleşimlerin kalıntıları günümüze kadar gelmiştir. Memlüklüler, Selçuklular ve Osmanlılar zamanlarında çok fazla han, medrese, hamam ve cami inşa edilmiş, Antep, el sanatları, üretim ve ticaret bakımından da gelişmiştir. Bugün bile eski hamamlar ve hanlar fonksiyonunu devam ettirmekte, özgün el sanatlarının ve ticaretin yaşatıldığı yerler olarak canlılığını sürdürmektedir. İngilizler ve Fransızlar tarafından I. Dünya Savaşı'ndan sonra işgal edilen Gaziantep, savunması ve kahramanlığıyla öne çıkmıştır. T.B.M.M. kahramanlığından dolayı 8 Şubat 1921' de Antep' i "GAZİ" unvanı ile ödüllendirmiştir. İşgal zamanlarının izlerini şehirde ve yapılarda bugün bile görmek mümkündür. Gaziantep, ören yerleri, camileri, hanları, kaleleri, baklavası ve fıstığı, mozaikleri, antik kentleri, lezzetli yemekleri, zengin

el sanatları, hamamları, kiliseleri, kastleleri, türbeleri, ovaları, yaylaları, mesire ve ören yerleri, ticari canlılığı ve sanayisiyle turizm alanında kendinden söz ettiren önemli bir şehirdir (URL-6).

Nüfus

Gaziantep kentinin nüfusu 2018 yılı verilerine bakıldığında 2.028.563'dir. Bu nüfus, 1.023.716 erkek ve 1.004.847 kadından oluşmaktadır. Nüfusun %50,47'si erkek, %49,53'ü ise kadındır. Yüz ölçümü 6.887 km² olan. Gaziantep'te nüfus yoğunluğu 295/ km²'dir (URL-7). Çizelge 3.1'de Gaziantep ilinin Şahinbey ilçesinin ve Bey Mahallesi'nin TÜİK 2018 verilerine göre nüfus değişimi verilmiştir Çizelge 3.1'de görüldüğü üzere Bey Mahallesi'nin nüfusu yıllara göre azalmaktadır.

Çizelge 3.1. Gaziantep İlinin Şahinbey İlçesinin ve Bey Mahallesi'nin TÜİK 2018 verilerine göre nüfus değişimi (URL-7).

Yıl	Gaziantep Nüfusu	Artış Hızı	Şahinbey İlçesi Nüfusu	Bey Mahallesi Nüfusu
2016	1.974.244	%2,20	906.043	1.220
2017	2.005.515	%1,58	902.424	1.106
2018	2.028.563	%1,15	886.476	1.060

Şekil 3.5. Gaziantep Cumhuriyet Meydanı (Anonim, 2010b)

Coğrafi yapı

Güneydoğu Anadolu Bölgesi'yle, Akdeniz Bölgesi'nin kesişiminde bulunan Gaziantep ili, 36° 38' ve 37° 32' kuzey enlemleri ile 36° 28' ve 38° 01' doğu boylamları arasında yer almaktadır. Büyük bir parçası Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin batısında, bir parçası da Akdeniz bölgesinin doğusunda bulunmaktadır. İlin batısında Osmaniye ve Hatay, doğusunda Şanlıurfa ili, kuzeyinde ise Kahramanmaraş yer almaktadır. Kuzeydoğusunda Adıyaman güneyinde Suriye ve güneybatısında Kilis illeri bulunmaktadır. Gaziantep yüz ölçümü 6.887 km²'dir. Yüzey alanının yaklaşık %27' sini ovalar %52' sini ise dağlar kaplamaktadır. Genelde dalgalı ve engebeli arazi yapısı bulunmaktadır. Gaziantep şehir merkezinin rakımı 850 metredir. Sof dağlarının bulunduğu ilde ayrıca Dülük Baba, Sam, Ganibaba ve Sarıkaya Dağları da bulunmaktadır. Oğuzeli, İslahiye, Araban Barak, Yavuzeli Gaziantep'in değerli ovalarını oluşturmaktadır (Anonim, 2018).

Şekil 3.6. Zeugma Antik Kenti (Anonim, 2010b)

Gaziantep'te Fırat nehrine (Şekil 3.7) karışan dere ve ırmaklar şu şekildedir; Karasu, Araban ovasını geçerek batıdan Fırat'a dökülür. Gaziantep ili ve ülke sınırlarından çıkmadan Fırat'a dökülen diğer mühim akarsu Nizip Çayıdır ve son

akarsudur. Karaçay, Alleben Deresi ve Balık Suyu bölgenin diğer önemli akarsularıdır. Gaziantep'te çok sayıda pınar bulunmasına rağmen doğal göl hiç bulunmamaktadır. Bu nedenle şehrin birçok bölgesine yapay barajlar ve göletler yapılmıştır. İlin merkezinden de geçen Alleben Deresi Şahinbey- Şehitkamil ilçelerini birbirinden ayırır. İl merkezinde ve yakın çevresinde hiç orman alanı bulunmamaktadır. Bu yüzden il'in yakın çevresinde kızılçam ağaçlarından oluşan Dülük Baba ve Burç ormanlıkları isimli suni ormanlar oluşturulmuştur (Anonim, 2018).

Şekil 3.7. Rum Kale (Anonim, 2010b)

İklim

Coğrafi konumu nedeniyle Gaziantep ilinde Karasal iklim ve Akdeniz ikliminin karışımı görülmektedir. İlin güney inde kalan bölgeler Akdeniz ikliminin etkisinde, genel olarak yazlar sıcak ve kurak, kışlar soğuk ve yağışlıdır. Eylül, Ağustos, Temmuz, Haziran aylarında hava oldukça sıcaktır. Aralık, Ocak ve Şubat aylarında ise oldukça soğuktur. Gaziantep'te ölçülen en düşük sıcaklık ise -17,5 °C iken en yüksek sıcaklık 44 °C'dir. Tüm ilde yağış en fazla kış ve ilkbahar aylarında görülür. Haziran-Eylül ayları arasında Gaziantep, en az yağışı almaktadır. Aralık-Şubat ayları arasında en fazla yağışı almaktadır. Mevsim geçişlerinde gece ve gündüz sıcaklık farkı çok yüksektir. Kentte nem oranı denize

kıyısı bulunmadığından kaynaklı çok düşüktür. Bundan dolayı çok sert bir havası yoktur (Anonim, 2018).

Flora ve fauna

Gaziantep'te bulunan flora; karaçam, kızılçam, kavak, selvi, meşe ardıç, sedir, kayın, sandal, yabani zeytin, akçeşme, teşbih, sakız, funda, karaçalı, ladin, delice, sütleğen, böğürtlen, çayır otları ve ısırgandır. En çok var olan türler kızılçam ve meşedir. Bozuk ormanlar olan Meşe ormanları korunmaktadır, ticari olarak işlev görmemektedir. Kızılçam ormanları ise ürün olarak verimli ormanlardır. 645 adet bitki türü Gaziantep'te vardır. Bunlardan 56 adeti endemiktir türlerdir. Gaziantep ili genel yüz ölçümü ile genel alana göre ormanlık alan oranı %17'dir. Gaziantep faunasında ise 38 familyaya ait 93 kuş türü tespit edilmiştir. Bu türler içerisinde 9' unun neslinin tehlike altına girmeye yakın ve 2' sinin de tehlike altında olduğu belirlenmiştir (Anonim, 2018).

Ekonomik durum

Gaziantep'in ulaşım akslarına olan bağı ve limanlara yakın olması nedeniyle ticari bakımdan Türkiye'nin en iyi gelire sahip kentlerindendir., Sanayi, ticaret, tarım, hayvancılık, enerji kaynakları, el sanatları kentin önemli geçim kaynaklarıdır. Gaziantep'te fosfat, manganez ve boksit madenleri çıkmaktadır. GAP'ın girişi sayılan Kent, sanayisi ve ticari hacminden kaynaklı GAP'ın merkezi sayılmaktadır (Anonim, 2018).

Gaziantep bir sanayi ve ticaret merkezi olarak Doğu ve Güneydoğu Anadolu bölgesindeki bütün ürünlerin işlendiği, iç ve dış pazara hizmet veren bir kettir. Ülke çapında sanayi ve ticarete 5. sırada bulunmaktadır ve en büyük sanayi sitesini bünyesinde barındırmaktadır. Serbest bölgesi, jeopolitik konumu, Organize Sanayi Bölgeleri, pek çok sanayi alanları, sanayi siteleri ve liman kentlerine yakınlığı sayesinde Ülke ticaretinde çok önemli bir konumdadır. İl'deki en önemli sanayi dalları plastik, deterjan üretimi, deri, pamuk ve akrilik iplik, halı, bitkisel yağ, ırmık, gıda maddeleri, makarna ve un üretimidir. Gaziantep'in yurt

genelinde ihracat payı %13'tür. Antepfıstığı üretiminin ve ihracatının %90'ını sağlamaktadır (Anonim, 2018). Kent merkezinde bulunan tarihi çarşılarında da bu ürünler geçmişten günümüze halkla buluşabilmektedir (Şekil 3.8).

Şekil 3.8. Bakırcılar Çarşısı (Anonim, 2010b)

Ulaşım

Gaziantep tarihinin oluşmasında ve yapısal niteliğinde coğrafi konumunun etkisi ve önemi çoktur. Bölge; Mezopotamya ovası ve Akdeniz Bölgeleri arasında bulunmakta, güneyden ve Akdeniz'den doğuya, batıya ve kuzeye ulaşan yolların orta noktasında olması sebebiyle uygarlık tarihine ve kentin bugününe yön vermesinde etkili olmuştur. Tarihi öneme sahip İpek Yolu'nun bu bölgeden geçmesi ilin önemini ve canlılığını sürekli olarak korumasını sağlamıştır. Gaziantep, demiryolu, kara ve hava ulaşım yapısı ile önemli bir geçiş güzergahıdır. Güney Doğu Anadolu Projesi (GAP)'nin girişinde bulunmaktadır. Şehir içi ulaşım (Şekil 3.9); Halk otobüsü, hafif raylı sistem, dolmuşlar ve taksitle sağlanmaktadır (Anonim, 2018).

Şekil 3.9. Gaziantep'ten ulaşım görüntüsü (URL-9).

Gaziantep'te bulunan demiryolu ulaşım sistemi, yurtdışına bağlanmaktadır. Suriye ve Irak ile bağlantılı demiryolu, ulaşım yapısı anlamında önemli getiriler sağlamıştır. 1976 yılında çalışmaya başlayan, Gaziantep Havaalanı, 1993 yılında da yük taşımacılığına uluslararası olarak açılmıştır. Havaalanı kent merkezine 19.6 km. uzaklığındadır. Gaziantep Havaalanı, Türkiye'nin ve özellikle bölgenin Ortadoğu'ya doğru olan hava trafiğinin merkezi durumundadır (Anonim, 2018).

Gaziantep ile ilgili yeşil alan bilgileri

Açık ve yeşil alan varlığı araştırıldığında Gaziantep kenti, kişi başına düşen açık ve yeşil alan miktarı $26,82 \text{ m}^2$ 'dir. Gaziantep şehri ve yakın çevresi için bu oranın fazla çıkmasının nedeni kentteki ormanlardır. Sadece parklar, mesire alanları ve meydanlar göz önüne alındığında, bu ormanlar çıkarıldığında (Çizelge 3.2) ise $8,17 \text{ m}^2$ ile kişi başına düşen açık ve yeşil alan miktarının yetersiz olduğu belirlenmiştir (Külahlıoğlu ve Doygun, 2018)

Çizelge 3.2. Gaziantep Kenti Yeşil alan miktarları (Külahlıoğlu ve Doygun, 2018)

Sıra No:	Yeşil Alan	Alan (ha)	Oran (%)
1	Parklar	1601	30.2
2	Mesire Alanları	7	0.1
3	Meydanlar	6	0.1
4	Ormanlar	3601	68
5	Su Yapıları	17	0.3
Toplam:		5295	100

Gaziantep kentsel planlama aşamaları

Gaziantep şehrinin geleneksel mimarisini şekillendiren faktörlerin başında yerleşim alanının topografik yapısı, iklim ve yaşama biçimi gelmektedir. Sıcaklık, yağış rejimi, rüzgar gibi iklim koşullarıyla birlikte yöre halkının gelenek ve görenekleri, yaşam şekli, bölgenin mimari biçimlenişinde etkili olan belirleyici özelliklerdir. Gaziantep kentinin %5 eğimli bir alan üzerine kurulmuş olmasından kaynaklı belirli alanlarda var olan alçak tepeler haricinde genelde düz bir arazi yapısı bulunmaktadır. Konut alanları Alleben Deresi Vadisi doğu-batı aksında uzandığı için bu yön doğrultusunda, Alleben Deresi'nin güneyinden başlayıp güneydosu ve doğu yönlerine doğru gelişmiştir. Kent ilk zamanlarında askeri bir bölge olmasından kaynaklı, olası bir saldırı halinde kaleye sığınabilmek için yerleşimler kale ve ona ulaşan ana aks üzerinde oluşmaya başlamıştır (Şekil 3.10). 1950 yılından sonra hızla göç alan kent artan nüfusu yükünden kaynaklı büyük hızla yapılaşmaya başlamış ve yeni meydana gelen mahalleler tarihi dokuyu kuşatacak biçimde gelişmeye başlamıştır (Tatlıgil, 2005).

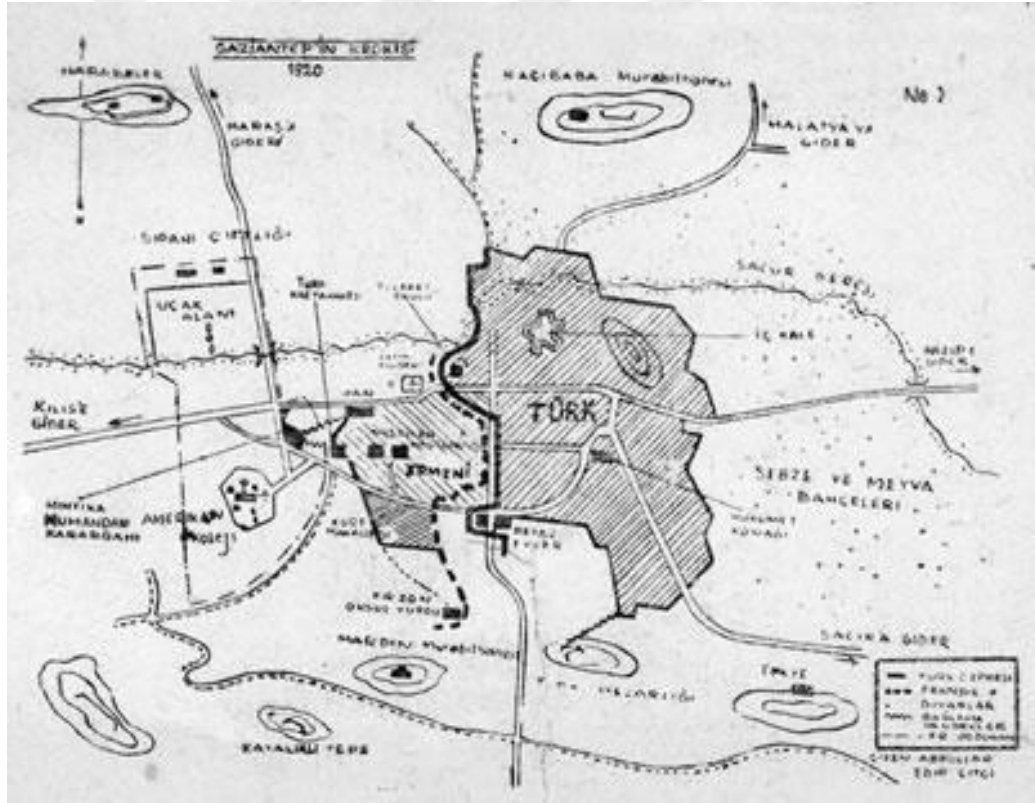

Şekil 3.10. Gaziantep Kalesi (Anonim, 2010b)

Osmanlı mahallelerinin alışılmış özelliklerini gördüğümüz Gaziantep'te oluşan ilk mahalleler şehir içinde birbirlerinden uzak mesafelerde kurulmuştur. Bunun nedeni; birbirine yakın konumlanmak istemeyen Türkmen oymaklarıdır. Bu durum mahalleler arasında geniş boşlukların oluşmasına yol açmıştır (Şekil 3.11). Bundan dolayı Cumhuriyet dönemi sonrası kentin sınırları çok fazla değişmemiş, yapılar öncelikle bu boşluklara yapılmıştır (Başgelen, 1999; Tacirli, 2017). Ünal'da, kentin sınırlarının 20. yüzyılın başlarına kadar çok değişmediğini, kentte yaşayan Ermeni ve Yahudilerin savaş sonrası kenti terk etmesi nedeniyle, yeni mahallelere ihtiyaç duyulmadan, boşalan mahallelerin kullanıldığını belirtmektedir. 1920'de Fransız kumandanlarından Abadie'nin savaş sırasında çizmiş olduğu kroki (Şekil 3.12) de kentin sınırlarının değişmediğini doğrular niteliktedir (URL-8).

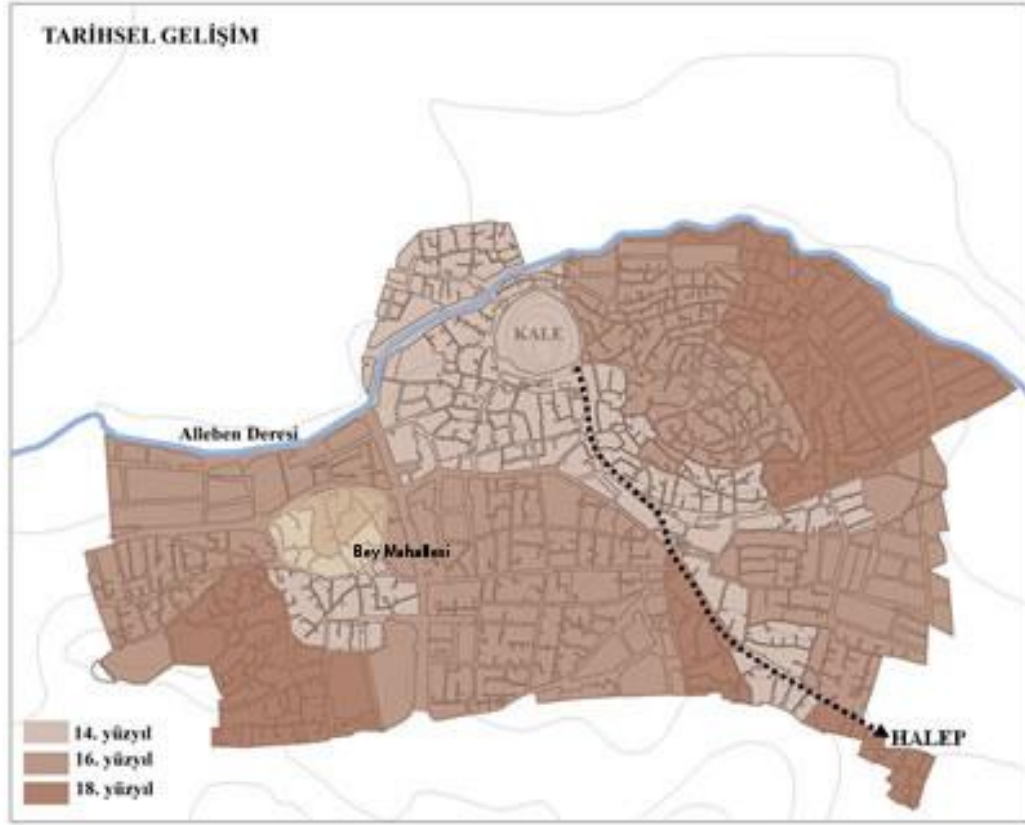
Şekil 3.11. Mahalleler arasında yer alan boşluklar (Ünal, 1998)

Şekil 3.12. 1920 yılında Fransız Kumandan Abadie tarafından çizilen Antep kenti krokisi (URL-8)

Gaziantep kentinin eski dokusu incelendiğinde, Anadolu'daki iklim ve sosyal yapıya sahip diğer bölgelerde olduğu gibi organik yapıda cadde-sokak dokusu görülmektedir (Şekil 3.13). Sokaklar bütünüyle sağır avlu duvarlarıyla

çevrelenmiş, dar, ince ve kıvrımlı bir yapıdadır. Gaziantep kentinde tescil edilmiş yapılar incelendiğinde en fazla geleneksel konuta sahip mahallelerin Bey, Şekeroğlu, Karagöz ve Kozluca mahalleleri olduğu belirlenmiştir (Anonim, 2011).

Şekil 3.13. Antep kenti sokak dokusu tarihsel gelişimi (URL-8)

Gaziantep kentinin planlama tarihine baktığımızda beş önemli plan aşaması geçirdiğini görmekteyiz;

Hermann Jansen Planı (1935): Gaziantep merkezi için ilk imar planı Prof. Hermann Jansen tarafından yapılmıştır (Şekil 3.14). Kentin 1935-1950 yıllarındaki gelişimini yönlendiren plan, o dönemde mevcut yerleşim alanının iki katı büyüklüğünde gelişme alanının yapılaşmasını önermiştir. Planda Gaziantep ticaretinin dokuma endüstrisi üzerine gelişeceği ve şehrin güney ve kuzeyinde işçi bloklarının, kuzeydoğu ve güneydoğuda iş merkezlerinin yer alacağı öngörülmüştür. Jansen Planının gerçekleştirildiği zaman kentin nüfusu takribi 50.000 iken, planın öngördüğü nüfus 150-200 bin kişidir. 1950 yılına varıldığında

nüfus oranları tutmamış, şehrin nüfusu sadece 70.000'e çıkmıştır (Anonim, 2014).

Şekil 3.14. Hermann Jansen Planı (1935) (Anonim, 2014)

Hermann Jansen'in Gaziantep planında mezunu olduğu Camillo Sitte okulunun benimsediği tarihi ve doğal çevreye duyarlılık ve Bahçekent yaklaşımının izlendiği görülmektedir. Jansen'in yaptığı diğer planlar incelendiğinde İzmit, Adana, Ceyhan, Tarsus, Mersin ve Gaziantep planlarının benzer ilke kararlarına sahip olduğu anlaşılmaktadır. Ulaşım kararları, yeşil alan kurgusu, bölgesel ayırım, eski kent dokusunun ele alınış biçimi bu ortak ilkelerin başında gelmektedir. Tüm bu kent planlarında tarihi ve doğal değerlerin vurgulandığı, demiryolu hattı ve karayolu bağlantılarının öncelikli olarak ele alındığı, yerleşim alanlarının bölgesel ayırım yapılarak planlandığı görülmektedir. Planlarda halk sağlığı için önemle vurgulanan açık yeşil alanlar ise, İzmit ve Mersin gibi liman kentlerinde kıyı şeridi doğrultusunda, Adana planında Seyhan nehri, Ceyhan planında Ceyhan nehri ve Gaziantep planında Alleben Deresi boyunca devam eden, yapılaşmanın öngörülmediği alanlar olarak planlanmıştır (URL-8).

Hamit Kemali Söylemezoğlu, Kemal Ahmet Aru Planı (1950): Gaziantep kentinin bir sonraki planı Y. Mimar Hamit Kemali Söylemezoğlu ve Y. Mimar

Kemal Ahmet Aru tarafından gerçekleştirilmiştir. Planda Jansen Planının öngördüğü kentsel büyüme aksları devam ettirilmiş, çalışma alanlarının kuzeydoğu 'da Nizip yolu çıkışında, güneydoğuda Halep Yolu çıkışında oluşması öngörülmüştür. Alleben etrafındaki açık ve yeşil alan düzenlemeleri bu planda da korunmuştur (Şekil 3.15) (Anonim, 2014).

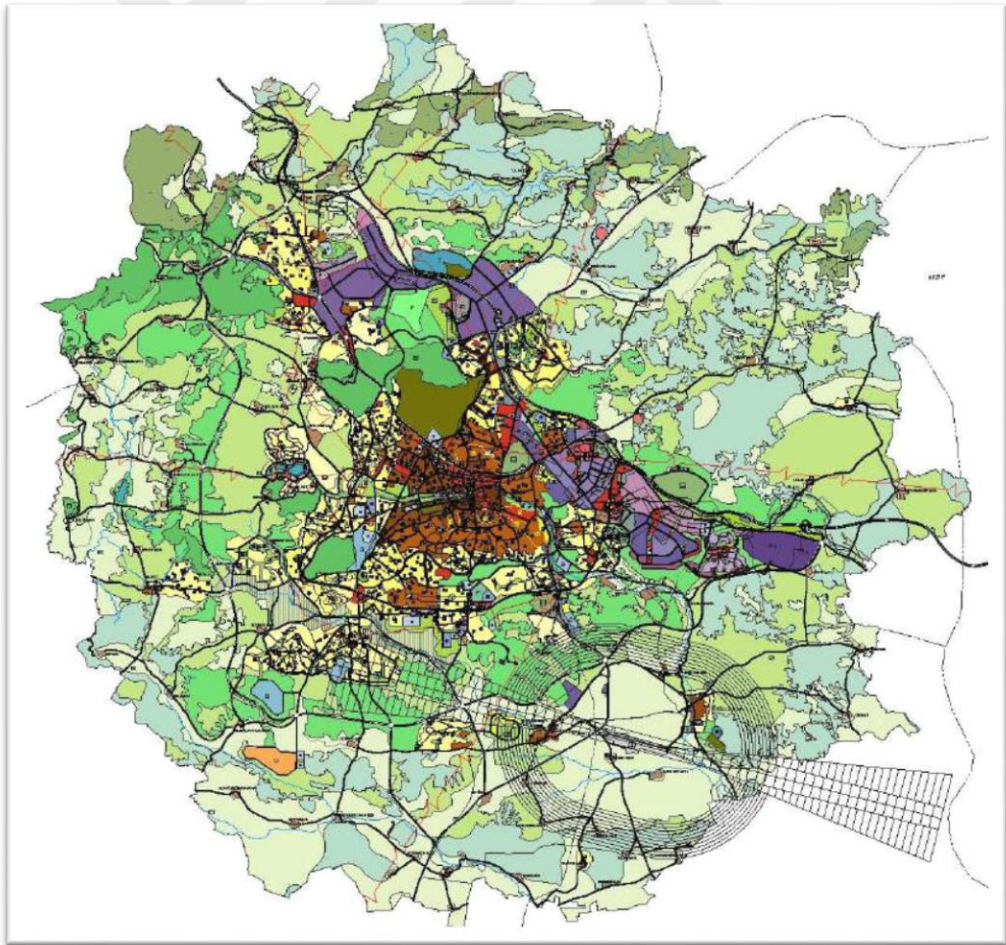
Şekil 3.15. Hermann Jansen Planı Alleben etrafındaki açık ve yeşil alanları (1935) (URL-8)

Zühtü Can Planı (1974): Gaziantep kentinin sonraki imar planı İller Bankası Genel Müdürlüğü aracılığıyla yarışma düzenlenerek sağlanmıştır. Yapılan yarışmayı şehir plancısı Zühtü Can ve ekibi kazanmış, kentin gelişmesi 1990'lara değin bu plan ile yapılmıştır. Zühtü Can planında 1995 yılı hedef yıl olarak seçmiş, 1995 yılına gelindiğinde kent nüfusunun bir milyona yükseleceği öngörülmüştür. Hedef zaman için beklenen bu nüfus ışığında gelişme alanlarının yaygınlaştırılması belirlenmiştir. Hazırlanan planın büyüklüğü yaklaşık 8010 hektar civarında olmuştur. 1995 yılına ulaşıldığında nüfus tahminleri tutmamış, kentin nüfusu tahminlerin çokça gerisinde kalmıştır (Anonim, 2014).

İlave Nazım İmar Planı (1990): Gaziantep kentinin dördüncü nazım imar planı 1990 yılında düzenlenmiştir. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi tarafından var

olan planlara ek olarak yaptırılan planda hedef yıl 2005 yılı olarak karar verilmiştir. Düzenlenen planla planlı alan büyüklüğü 21.000 hektara ulaşmıştır. 1990 yılından sonra kentin planlarına, konut alanı ve çalışma alanı (OSB vb.) eklenmiş, alansal açıdan merkez kentin plan büyüklüğü 29.687 hektara ulaşmıştır. Kentin kuzeybatısında yer alan organize sanayi bölgesinin büyümesinden kaynaklı bu yönde gelişme hızlanmıştır (Anonim, 2014).

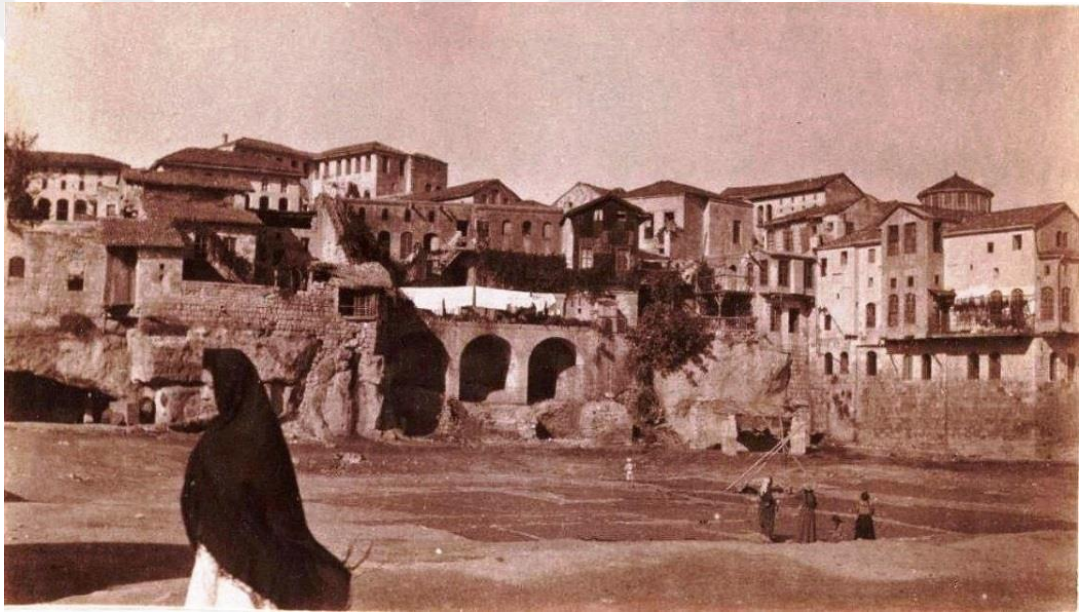
1/25.000 Büyükşehir Nazım İmar Planı (2011): 5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu'nun kabul edilerek 23.07.2004 tarihli Resmi Gazete 'de yayımlanması sonrasında Gaziantep Büyükşehir Belediyesi sınırları valilik merkezinden başlayarak 20 km. yarıçap içinde kalan alan olarak genişletilmiştir (Şekil 3.16). Yapılan yasal düzenleme ile bu sınırlar içinde Nazım İmar Planı'nın iki yıl içinde hazırlanması da zorunlu hale getirilmiştir (Anonim, 2014).

Şekil 3.16. 1/25.000 Büyükşehir Nazım İmar Planı (2011) (Anonim, 2014)

3.1.2. Çalışma alanı ile ilgili bilgiler

Osmanlı döneminde Gaziantep'e Türklerin zaferleriyle farklı Türk boyları konumlandırılmıştır. Bu alanlarda mahallelerin oluşmasıyla Antep kenti gelişmeye başlamıştır. On birinci ve on üçüncü yüzyıllarda gelen bu yeni nüfusla Bey Mahallesi de meydana gelmiştir. Gaziantep'te bulunan çoğu mahalle Osmanlı'nın diğer şehirlerinde olduğu gibi adlarını dini yapılardan edinmektedir. Fakat Bey Cami günümüze kadar ulaşamamıştır. Ayrıca Bey mahallesi için daha önce "Kurbu (yakın) Kayacık", "Kurbu (yakın) Bey" adları kullanılmıştır" (Anonim, 2011).

Şekil 3.17. Bey Mahallesi 1919 yılı (Tacirli, 2017)

Gaziantep'te dini yapılar mahallelerin fiziki yapılanmalarında önemli etken olmuşlardır. Kentin oluşumundan bu zamana mahalleye veya sokağa ilk başta dini bir yapı yapılmış, yerleşim bu dini yapıların çevresinde gelişmiştir. Çünkü dini yapılar ibadet alanı olmalarının dışında Osmanlı döneminde idari merkez olarak kullanılmışlardır. Mahalledeki Bey Cami de 1587 yılında inşa edilmiş ve mahalle gelişmeye başlamıştır. Bey Mahallesi'nde 1536'da 50 hane bulunmakta iken, Müslümanların ağırlıklı yaşadığı bir mahalledir. 1800'lerin ortasından itibaren kentin eğitimde ve ticaretinde etkin olan Ermenilerin ağırlıklı yaşadığı

bir mahalleye dönüşmüştür. Mahallede o zamanlarda 3 kilise, 3 cami ve 1 hastane bulunmaktadır (Çelik, 1999).

Çizelge 3.3. Gaziantep'te 19. yüzyıl sonu farklı dinlere göre nüfus durumu (Ünal, 1998)

	1872	1886	1891	1897	1904	1908	1912	1914
Müslüman	47599	62301	65398	68418	72033	72943	48000	51363
Ermeni-Gregoryen	9833	24282	11303	11699	12146	14372	18000	30076
Ermeni-Katolik			307	336			500	
Ermeni-Protestan			3318	3611			5000	
Latin-Katolik	-	-	-	-	-	-	300	-
Musevi	544	701	714	730	743	696	600	817
Kıpti	-	-	-	83	-	-	-	-
Suriyeli	-	-	-	-	-	-	9	-
Yabancı	-	-	-	-	-	-	100	-
Amerikalı	-	1402	3772	-	979	1974	-	276
Toplam	57976	88686	81040	84877	85901	73639	74000	82538

Bugün Bey Mahallesi'nin nüfusu 1060 kişidir. Nüfustaki dağılım %47,1 i kadın, %52,9 u erkek, 499 kişi kadın, 561 kişi erkektir. Nüfusta önceki yıla göre, %4,16 azalış yaşanmıştır. Mahalle koruma planı yapılırken elde edilen veriler de aşağıdaki gibidir:

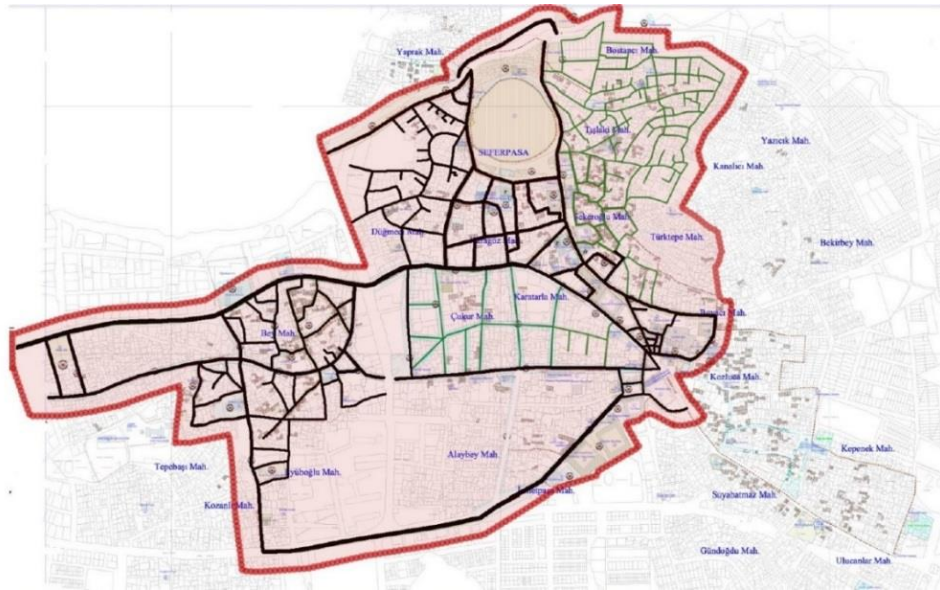
TÜİK (2010) Raporu'na göre; "mahallede 745 kadın, 696 erkek olarak toplam 1.441 kişi yerleşik olarak yaşamaktadır. Bey Mahallesi'nde oturan 86 haneden 48'i ev sahibi, 38'i kiracıdır. Çalışma alanında ikamet eden toplamda 179 kişinin 63'ü merkeze yakın olduğu için, 25'i ucuz kira nedeniyle, 29'u ev sahibi olduğu için, 11 kişi akraba-eş-dost yakınlığının olmasından, 17'si iş yerine yakınlığından, 19 kişi mimari yapısı için, 3 kişi topografik yapısına bağlı olarak ve 12 kişi ise diğer nedenlerden dolayı Bey Mahallesi'nde ikamet etmektedir. Aynı alanda toplam 86 kişiden 20'si taşınmayı isterken 60'ı ikamet etmeye devam etmeyi düşünmektedir. İkamet edenlerden, 62 kişi Gaziantep doğumlu, 18 kişi diğer illerde ve yalnızca 5 kişi ise köy-kasabada doğmuştur. Alanda yapılan

iin dar olarak yapılmıştır. Evlerin birbirine çok yakın olmasının en önemli nedeni, evlerin altından birbirleri ile olan bağlantıyı sağlayan mahzenlerin olmasıdır (Işıkhan, 2010). Mahzenler kayaların oyulması ile yapılmış ve bu nedenle Bey Mahallesi'nin anılan eski isimlerinden biri "Kayacık" tır. Bey Mahallesi'nde; Ermeni Kız Koleji, Kendirli Kilisesi, geleneksel Antep evleri ve Eski Sinema Binası yer almaktadır. Ayrıca alanda bulunan taş yapılar hem özgün bir mimariye sahip hem de Antep Savunmasına tanıklık eden bir mahalle olması nedeniyle önemlidir. (Tacirli, 2017).

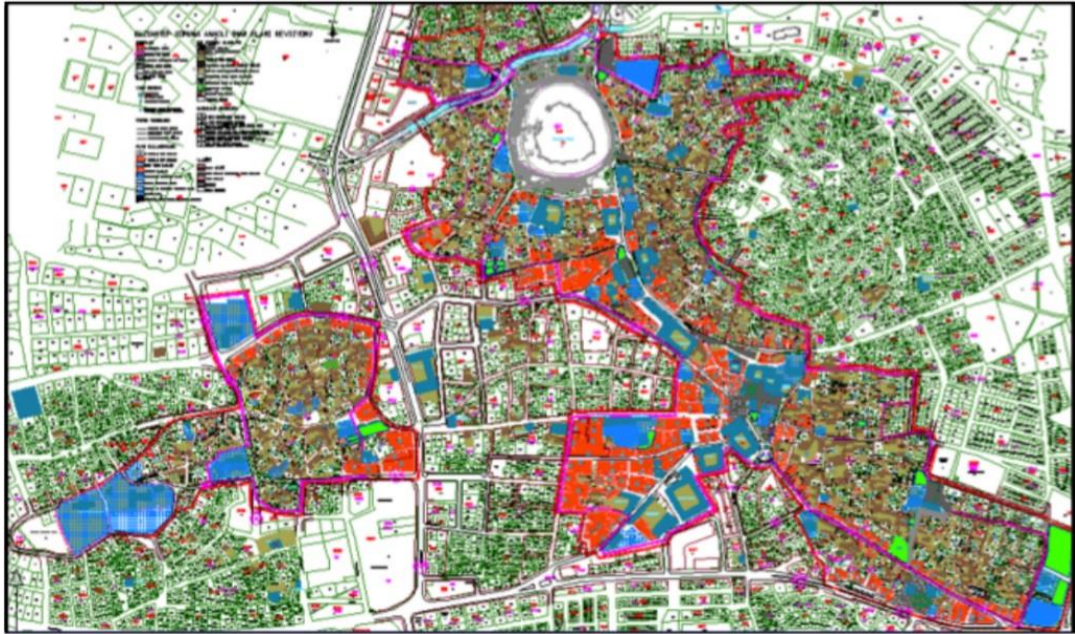

şekil 3.19. Bey Mahallesi çıkmaz sokak ve dar sokak rnekleri (Tacirli, 2017).

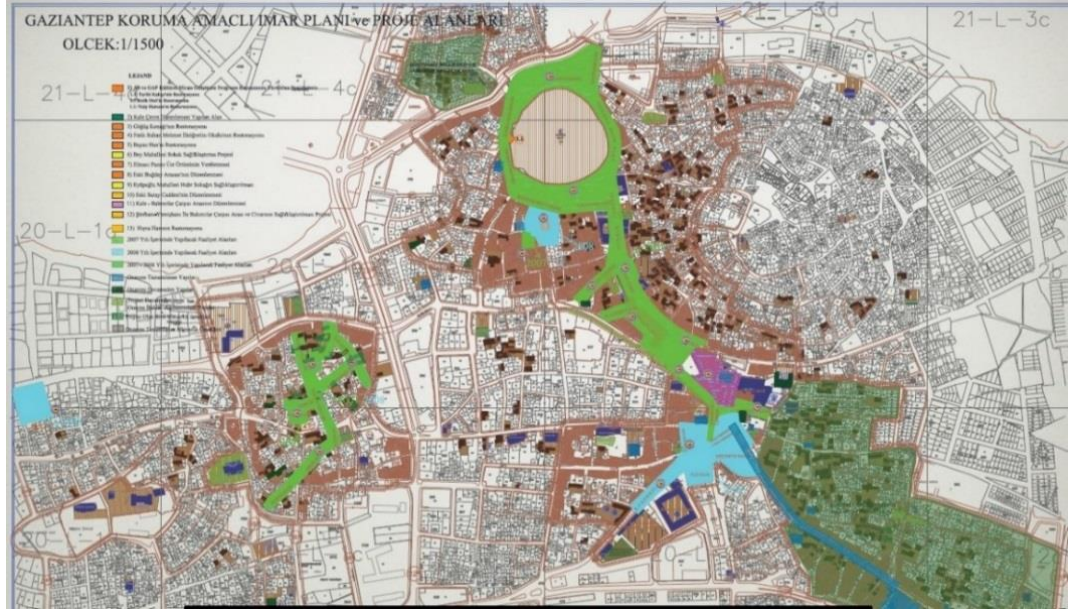
Gaziantep'te konut yapılarının şekillenmesi sokakların formunun ortaya çıkışında etkilidir. Gaziantep kenti ve yakın çevresinde iklim sıcak ve kuru olması ve yılın büyük bölümünde yağış olmaması sebebiyle yapıların dışında fiziksel zorlayıcılara uygun düzenlemelere gidilmesini zorunlu hale gelmiştir. Bu nedenle sokakların dar olması bir diğer olumlu etkisi, günün her saatinde sokağın her iki tarafında yapıların bulunması ile birlikte avlu duvarlarının sokağa gölge vermesi ile serinliğin sağlanmasıdır (Başgelen, 1999; Tacirli, 2017). Bunun dışında bazı sokakların üstünden geçen kabaltları gölge etkisi oluşturmuş, ayrıca rüzgar koridoru oluşturarak sıcak günlerde serin hava imkanı sağlamıştır. Evlerin tasarımında da benzer etkenler görülmektedir. Arsa mülkiyeti, evlerin konumlanmasındaki bireyselci tutum, arazi ve iklim gibi nedenlerle de çıkmaz sokak oluşumunda etkili olmuştur (Tacirli, 2017).

Gaziantep Kentsel Sit Alanını kendi içinde üç parça halinde ele almak olanaklıdır. Alanın en önemli bölümü Gaziantep Kalesi'ni de içine alan, Tarihi İpek Yolu üzerindeki hanlar, bedestenler, camiler ve hamamların yoğunlaştığı bölgedir. Bu bölge, Alleben Deresi güneyinde ve Şahinbey ilçesi sınırları içinde bulunmaktadır. Bu bölge ile Alleben Deresinde birleşen ikinci alan, Şehitkamil ilçe sınırları içinde bulunan bölümdür. Bu alan Kale civarından, Kamil Ocak Stadyumu'na kadar uzanmaktadır. Gaziantep kentsel sit alanı içindeki üçüncü bölüm, ilk iki bölümden kopuk konumda, ilk alanın batısında, Şahinbey ilçesi sınırları içinde bulunan Bey Mahallesi ve çevresindeki alanlardan oluşmaktadır. Gaziantep merkez kentte bulunan kentsel sit alanı için koruma amaçlı imar planının revizyonuna ilişkin ilk çalışmalar 2008 yılında başlatılmış ve 2010 yılında tamamlanmıştır. (Şekil 3.20). Bu kapsamda; 1/5000 ölçekli Koruma Amaçlı Nazım İmar Planı Gaziantep Koruma Bölge Kurulu tarafından 28.05.2010 tarihinde uygun bulunurken, 1/1000 ölçekli Koruma Amaçlı İmar Planı ise 21.10.2010 tarihinde uygun bulunmuş (Şekil 3.23) ve Belediye Meclisleri tarafından onaylanarak yürürlüğe girmiştir (Şekil 3.22) (Anonim, 2014).

Şekil 3.22. Koruma amaçlı revizyon imar planı (Anonim, 2010b).

Şekil 3.23. Koruma amaçlı imar planı 2005-2009 yılları eylem planı paftası (Anonim, 2010b).

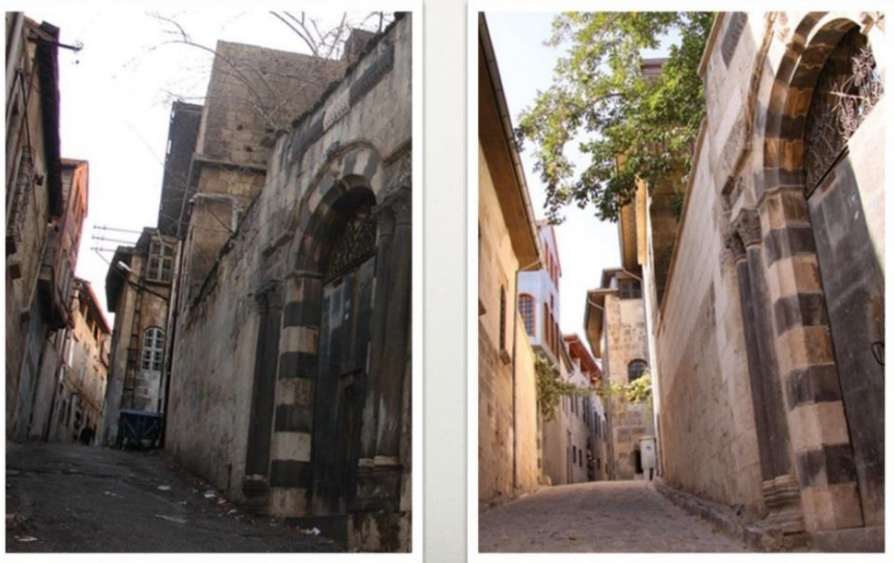
Gaziantep'in sanayileşme ve sosyo-ekonomik gelişimiyle birlikte bazı semtleri modern konut ve yapılardan oluşmaktayken bazıları da geleneksel yapısını koruduğundan günümüz yaya ve araç trafiği için elverişsiz duruma gelmiştir. "Kurtuluş Savaşı'nda Fransızların işgaline maruz kalan Gaziantep kentinin bazı mahallelerinde; Akyol, Tepebaşı, Bey mahalleleri, Eblehan gibi sokaklar ve caddeler savunma amacıyla genellikle kaldırımsız ve çok dar olarak yapılmıştır. Bu özellikleriyle, yollar, daha çok yayalar için kullanışlı hale gelmiştir. Yayaların geçebileceği kadar dar olan yollarda motorlu araçların girmesi zor olduğundan, bu gibi mahalleler yeni yapılmış bulvarların arkasında kalmışlardır." Bu mahallelerde çoğunlukla alt gelir grubu aileler ikamet etmektedir, son dönemlerde de genellikle Suriyeli göçmenler bu mahallelere yerleşmiştir. Eski mahallelerde az da olsa geleneksel ilişkiler sürdürülmektedir (Işıkhana, 2010).

Bey Mahallesi'nde ki Koruma amaçlı imar planı uygulamalarını sokakların önceki ve sonraki durumları fotoğraflarla incelenmiştir.

Şekil 3.24. Koruma amaçlı imar planı uygulamaları (Öncesi-Sonrası) (Anonim, 2010b).

Fotoğraflarda görüldüğü üzere metruk durumda bulunan yapılar ve sokaklar sağlıklılaştırma ve restorasyon uygulamaları sonrasında yaşanılabilir duruma gelmiştir.

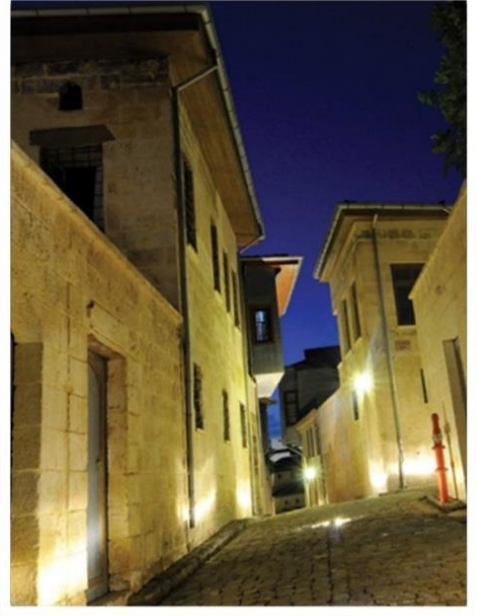
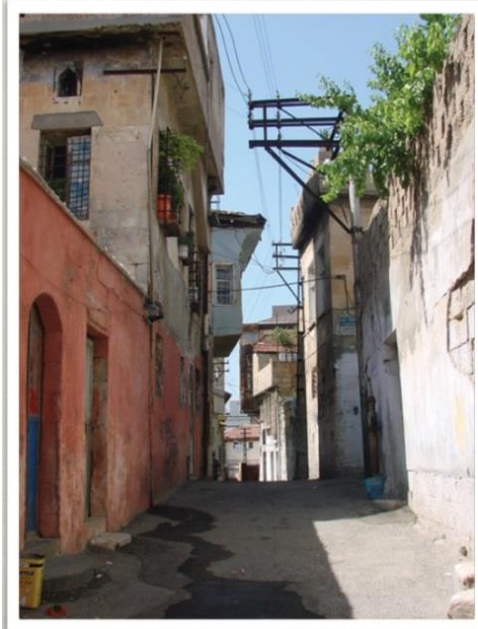

Şekil 3.25. Koruma amaçlı imar planı uygulamaları (Öncesi-Sonrası) (Anonim, 2010b).

Şekil 3.26. Koruma amaçlı imar planı uygulamaları (Öncesi-Sonrası) (Anonim, 2010b).

Elektrik hatlarının yer altına alınmasıyla; dar sokaklardaki görsel kirlilik ve fiziksel zorluk etkileri giderilmiştir. Zemin döşemeleri yenilenerek, drenaj sorunları da çözülmüştür.

Şekil 3.27. Koruma amaçlı imar planı uygulamaları (Öncesi-Sonrası) (Anonim, 2010b).

Şekil 3.28. Koruma amaçlı imar planı uygulamaları (Sokak Aydınlatması) (Anonim, 2010b).

Aydınlatma direkleri ve yer aydınlatmalarının eklenmesi ile sokaklar daha gezilebilir ve güvenli hale gelmiştir. Ayrıca ışıklandırma sayesinde evlerin özellikleri daha öne çıkarak görsel olarak algılanabilirlikleri artmıştır.

Şekil 3.29. Koruma amaçlı imar planı uygulamaları (Sokak Aydınlatması) (Anonim, 2010b).

Hasan süzer etnografya müzesi kayalardan oyulan mağaraları barındıran bugün görebileceğimiz Gaziantep evlerinin özelliklerini taşıyan önemli bir örnektir (Şekil 3.30): Dar sokaklar, kesme taş duvarlar ve kiremitli kırma çatılı evleriyle Antep'in eski kent dokusunun en iyi görülebildiği, Bey Mahallesi Hanıfioğlu Sokak'ta yer alan bu Antep evi, geçen yüzyılın başlarında inşa edilmiştir. "Hasan Süzer Etnografya Müzesi" olarak Kültür ve Turizm Bakanlığı'na bağışlanan bina, Konak-Müze tarzında düzenlenmiştir (Anonim, 2010b).

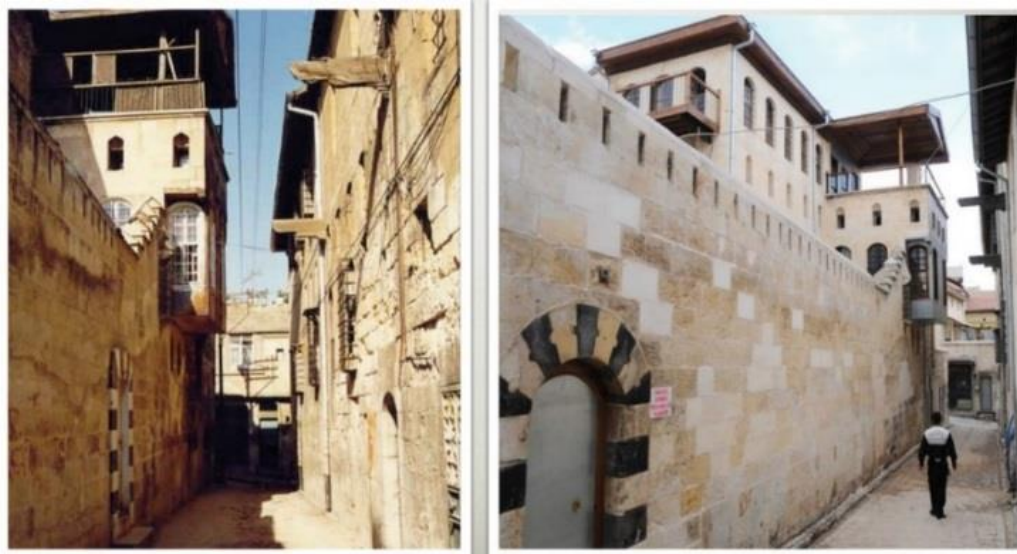
Şekil 3.30. Hasan Süzer Etnografya Müzesi (Hanıfioğlu Sokak) (Anonim, 2010b).

Bina 3 kattan oluşmakta ve ana kayaya oyulan mahzen üzerine inşa edilmiş ve 3 farklı girişe sahiptir. Ön cephesinde işlemeli büyük kapıdan girildiğinde "hayat" adı verilen orta bahçeye, küçük kapıdan girildiğinde ise "selamlık" denilen bölümlere varılmaktadır. Binanın Zemin katında; iş odasında Gaziantep'in yerel el işlerinin yapıldığını gösteren gergef işleme ve ahşap tezgahta çıkırık çevirme, gergah ile ipeği germe gibi çalışmalar canlandırılmıştır. Gaziantep evlerinde ısınma, sistem olarak; odanın merkezinde, içinde köz bulunan gömme bir taş ocak üstünde bir kürsü ve onunda üstüne örtülen geniş bir yorgandan ile sağlanmaktaydı (Anonim, 2010b).

Şekil 3.31. Oyuncak Müzesi (Hanifioğlu Sokak) (Anonim, 2010b).

Yine Mahallede yer alan Oyuncak Müzesi de bu mağaralara sahip bir diğer evdir (Şekil 3.31) ve günümüzde Büyükşehir Belediyesi tarafından Gaziantep Oyun ve Oyuncak Müzesi olarak düzenlenmiştir. Türkiye'nin dördüncü oyuncak müzesi olma özelliğini taşımaktadır. Bey Mahallesi'ndeki restore edilen 3 katlı binanın altındaki iki katlı mağara ile Oyun ve Oyuncak Müzesi dahil edilmiştir. Oyun ve Oyuncak Müzesi'nde 1700- 1970 tarihleri arasında üretilen el yapımı 600'e yakın oyuncak yer almaktadır (Anonim, 2010b).

Şekil 3.32. Atatürk Müzesi (Tepe Sokak) (Anonim, 2010b).

Şekil 3.33. Polis evi (Hanifioğlu Sokak) (Anonim, 2010b).

Şekil 3.34. KUDEB binası (Tepe Sokak) (Anonim, 2010b).

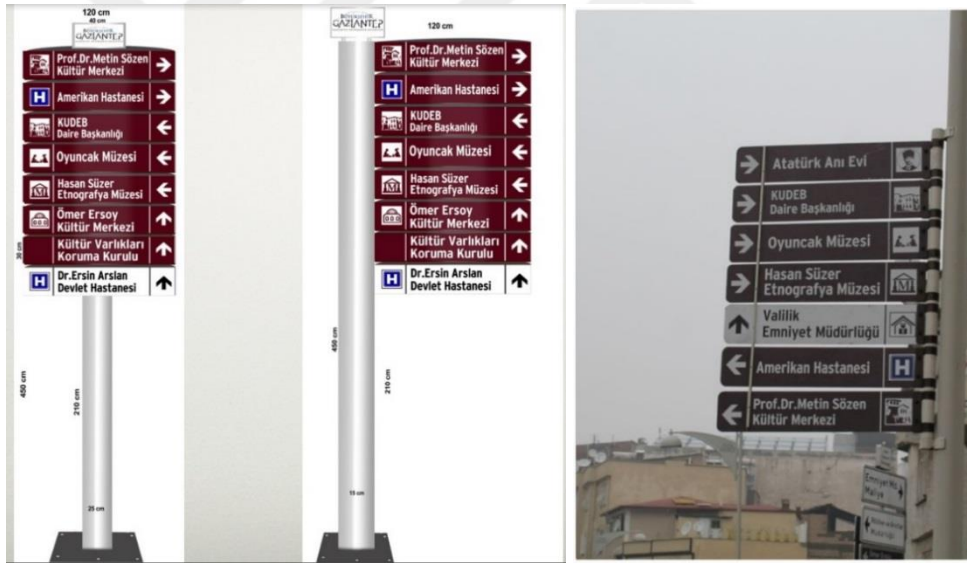

Şekil 3.35. KUDEB, Oyuncak Müzesi, Atatürk Müzesi sokağı (Tepe Sokak) (Anonim, 2010b).

Şekil 3.36. Sinema Sokak Kesiti, (Anonim, 2010b).

Mahalledeki eğim ve evlerin kesiti Şekil 3.36’da görüldüğü gibidir. Geleneksel evlerin tipolojisinden kaynaklı oluşan perspektif Bey Mahallesi’ni karakteristik bir sokak görünümüne kavuşturmuştur.

Şekil 3.37. Kent mobilyaları/ Yönlendirme Tabelaları (Anonim, 2010b).

Yenilenen yönlendirme tabelaları (Şekil 3.37) ve aydınlatma direkleri (Şekil 3.38) mahalle için erişebilirlik, algılanabilirlik ve güvenlik açısından önemli katkılar sağlamıştır. Kent mobilyaları ve aydınlatma mekansal konfor ve mekansal kalite açısından önemli faktörlerdir.

Şekil 3.38. Kent mobilyaları/ Aydınlatma (Anonim, 2010b).

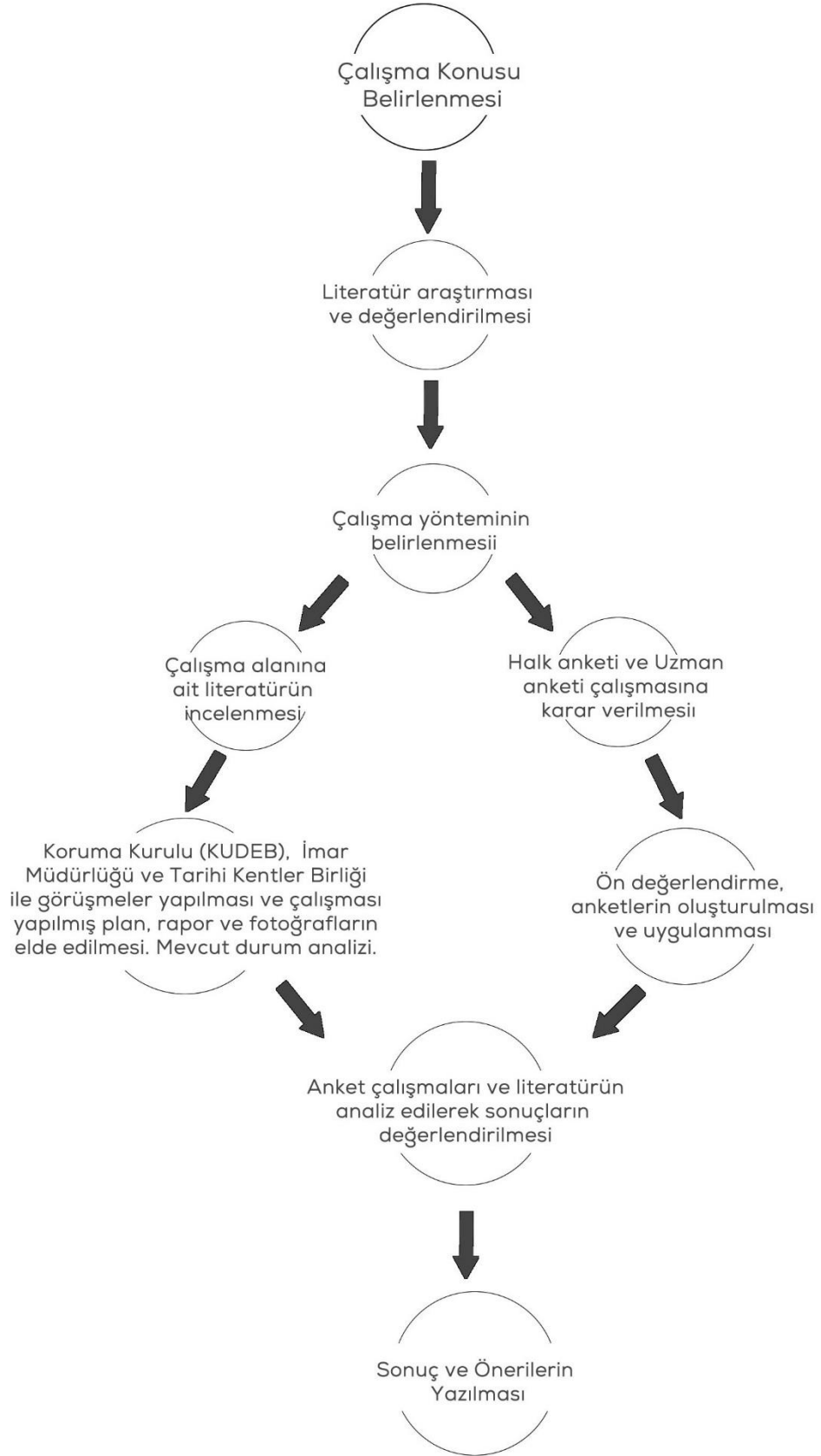
Gaziantep'in Şahinbey ilçesine bağlı Bey Mahallesi'nin çalışma alanı olarak seçilme nedeni aşağıdaki maddelerde belirtilmiştir;

- Bey Mahallesi'nin Gaziantep kentinin Tarihi merkezinin bir parçası olması ve kentsel sit alanına dahil olan bu mahallede daha önce bu konuda bir araştırma bulunmaması,
- Kentin oluşumundan bugüne kadar merkezi konumda olması ve farklı etnik grupların yaşamasıyla kültürel ve yapısal bir mozaığe dönüşmesi,
- Kentin sosyal bileşenlerinin zeminini oluşturan mahalle kültürünü barındırıyor olması,
- Geçmiş ve günümüze ait kullanım alanlarını içermesi: Kent için önemli olan Müze, Kültür merkezi, sanat merkezi gibi yapıların varlığı,
- Tarihi ve kültürel değeri yüksek bir alan olması, yerel kimlik ve kültürel mirasın görüldüğü ve ulaşılabildiği bir alan olması,
- Estetik ve tarihi bir çevreye sahip olması,
- Yapılan koruma ve restorasyon çalışmalarından sonra mahallenin önemli bir turistik merkez haline gelmesi,
- Farklı gelir seviyelerinden insanları barındırıyor olması,
- Kafeler, butik oteller, restoranlar, müzeler, denekler ve tarihi evlerle bir çekim merkezi olmasıdır.

3.2. Yöntem

Bu çalışmanın amacı, Tarihi Bey Mahallesi'nin "Mekansal Yaşam Kalitesi"ni incelemek ve kentliler üzerindeki etkisini araştırmaktır. Bu doğrultuda seçilen çalışma alanı incelenerek, tarihi- kültürel çevre- kentsel mekan- insan çerçevesinde, alanın mekansal kalitesi arasındaki ilişki ve etkileşimin ortaya konulması amaçlanmıştır.

Araştırmaya kuramsal anlamda temel oluşturacak olan kent kimliği, kentsel tasarım, kentsel kalite kavramları ve bu kavramlara ilişkin alt başlıklar yerli ve yabancı literatür taramaları doğrultusunda irdelenmiştir. Gaziantep kentinin tarihsel süreç içinde geçirdiği değişimler ve bu değişimler sonucu şekillenen Gaziantep kent kimliği irdelenmiştir ve fotoğraflar ile alanın görsel analizi gerçekleştirilmiştir. Kentsel tasarım anlayışı içerisinde mekansal kalite parametreleri ile tarihi doku arasındaki ilişki ortaya konulmuştur. Çalışma konusu ve alanına göre, halk anketi (EK A) ve uzman anketi (EB B) oluşturulmuştur. Çalışmanın konusu olan "Mekansal Kalite Parametreleri"nin Bey Mahalle'si örnek alanında ölçümü ve değerlendirilmesi için yapılan çalışma aşamaları Şekil 3.39'da verilmiştir.

Şekil 3.39. Çalışma yöntem şeması

Bu aşamaların ışığında oluşturulan uzman anketinde (EK B); Lynch, (1981) tarafından ortaya konulan “iyi şehir yapısı”, Nasar (1992) tarafından ortaya konulan mekansal kalite analiz parametreleri ve Greene (1992) tarafından ortaya konulan mekan kalitesi değişkenleri çalışmaları temel alınarak Bey Mahallesi örneğinde mekansal kalite parametreleri modeli oluşturulmuştur (Çizelge 3.4, Çizelge 3.5, Çizelge 3.6) Bu model kapsamında beş prensip başlığı altında (işlev, düzen, kimlik, görsel ve estetik) toplam 59 adet alt kriter belirlenmiş ve bu kriterler 4,3,2,1 (1: Çok Zayıf/Çok Kötü, 2: Zayıf/Kötü, 3: İyi, 4: Çok İyi) değer aralığında puanlanmıştır ve aritmetik ortalamaları alınarak değerlendirilmiştir. Bu anket konusunda uzman dört Peyzaj Mimarı (üçü Gaziantep Büyükşehir Belediyesinde çalışan) ve üç Mimar (Gaziantep Üniversitesinde Akademisyen) tarafından değerlendirilmiş ve puanlanmıştır. Varılan sonuçlar doğrultusunda alana özgü analiz ve sentezler gerçekleştirilmiştir.

Çizelge 3.4. Lynch iyi bir şehir yapısı ve kaliteli mekan için beş önemli çevresel ölçüt belirlemiştir

Çevresel Ölçütler	Canlılık	Sağlıklı bir çevre
	Duygu	Mekan ya da kimlik hissi uyandırması
	Uygunluk	Bir yerin adapte olma durumu
	Erişim	İnsanlara, eylemlere, kaynaklara, mekanlara, bilgiye
	Kontrol	Çevrenin sorumlu bir şekilde kontrolü

Çizelge 3.5. Nasar’ın, düzenlediği kalite tercihleri dizisi

Doğallık	Doğal çevreler ya da doğal çevrelerin yapılı öğelerden üstün olduğu alanlar
Bakım	İlgilenilen ve bakılan çevreler
Açıklık ve tanımlanmış mekan	Keyifli öge ve panorama manzaraları ile kentsel açık alanların tanımlanması.
Tarihsel önem/içerik	Birbirine uygun tasarımları teşvik eden yapılı çevreler
Düzen	Organizasyon anlamında, uygunluk, tutarlılık, belirginlik, okunabilirliği içermektedir

Çizelge 3.6. Greene mekan kalitesi parametreleri (İnceoğlu, 2007)

PARAMETRELER	GÖSTERGELER	YÖNERGELER
İŞLEV Tasarım, herkes için kullanışlı olmalıdır	• Bağlantı	• Erişim/ Etkileşim/ Örtüşme
	• Emniyet	• Güvenlik/ Mahremiyet/ Etkinlik
	• Konfor/Ferahlık	• Fiziksel kolaylık/ Görsel huzur/ Kullanım Kolaylığı
	• Çeşitlilik	• Seçim / Değişiklik (Varyasyon)
DÜZEN Tasarım, kolaylıkla anlaşılabilir olmalıdır	• Uyumluluk	• Giriş/ Kenar/ Manzara/ Nirengi Noktası/ Siluet/ Sınır Çizgisi
	• Açıklık	• Strüktür/ Bitişiklik/ Kapalılık
	• Devamlılık	• Sistem/ Ardışıklık/ Ritim
	• Denge	• Örüntü (Desen)/ Vurgu
KİMLİK Tasarım, ayırt edici ve tanınabilir olmalıdır	• Odak	• Görsel odak/ Düğüm noktası
	• Birlik	• Kavram / Tekrar
	• Karakter	• Bütünlük/ Sadelik/ Tarz /Sınırlılık
	• Özellik (Müstesnalık)	• Tarihi Kalite/ Sembolizm/ Tekillilik/ Görünüm
CAZİBE/ÇEKİM Tasarım, hoş ve çekici olmalıdır	• Ölçek	• İnsan/ İnsancıl
	• Uygunluk	• Oran/ Orijinallik/ Aşinalık
	• Canlılık	• Uyarıcı/ Karşıt/ Gerilim/Hareket
	• Uyum	• Işık/ Renk/ Doku/ Ses/ Koku

Örneklem belli kurallara göre, belli bir evrenden seçilmiş ve evreni temsil yeterliği bulunan küçük kümeler olarak tanımlamaktadır. Çalışmamızın örnekleme, evrenin alt grubunda bulunan, anketlerin uygulanacağı kişileri oluşturmaktadır. Ana kütlenin tamamına ulaşmanın imkansız veya zor olduğu zamanlarda, çalışmaların önemli bir kısmı ana kütleden çeşitli yöntemlerle seçilen örneklere ulaşmak yoluyla yapılmaktadır.

Gaziantep kent merkezinin 2018 verilerine göre güncel nüfusu 2.069.134 kişi olarak görülmektedir. Bu çalışma kapsamında halk anketi 400 kişi üzerinde gerçekleştirilmiş olup, anketler Gaziantep'in kent merkezi ilçelerinde her mahallede ve kesimde, tüm yaş gruplarına yapılmıştır. Örneklem grubunun evreni temsil gücünü (örneklem büyüklüğü) hesaplamada güven aralığı %95 ve hata payı %5 olarak kabul edilmiştir. Çizelge 3.7'de görüldüğü üzere %5 güven aralığında ve hata payı dikkate alındığında bu çalışmanın evrenini temsil edecek olan minimum örneklem sayısı 384 kişi aralığındadır. Çizelge 3.7 incelediğinde,

çalışmamız için 400 örneklem kullanılması, bilimsel olarak etik geçerliliğini sağlamış olduğunu göstermektedir.

Aşağıdaki Çizelge 3.7’de, çeşitli güven aralıklarında olması gereken minimum örnek hacimlerini göstermektedir.

Çizelge 3.7. Çeşitli güven aralıklarında evren ve örneklem büyüklükleri (Saunders vd., 2009).

Evren Büyüklüğü	%5	%3	%2	%1
50	44	48	49	50
100	79	91	96	99
250	151	203	226	244
500	217	340	414	475
750	254	440	571	696
1000	278	516	706	906
2000	322	696	1.091	1.655
5000	357	879	1.622	3.288
10000	370	964	1.936	4.899
100000	383	1.056	2.345	8.762
1000000	384	1.066	2.395	9.513
10000000	384	1.067	2.400	9.595

3.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmanın verileri anket tekniğinden faydalanarak elde edilmiştir. Bu kapsamda halk anketi formu hazırlanmış olup anket örneği EK A'da verilmiştir. Anketlerin hazırlanmasında araştırmacının bilgi ve deneyiminin yanı sıra Lynch, (1981), Nasar (1992), Greene (1992)'in çalışmalarından faydalanılmıştır.

Halk anketi “mekansal kalite parametreleri” çalışması, kentsel mekanda kalite değerlendirmesi durumları için, çalışmanın amacı ve kapsamı çerçevesinde farklı özellikler göstermesine ve yoğun kullanımlı mekanlarda uygulanmaya dikkat edilerek oluşturulmuştur. Anket birebir görüşme süresini minimumda tutacak şekilde hazırlanmıştır. Anketler, kullanıcıların kolayca anlayabileceği bir dilde oluşturulmuştur. Çalışmanın veri toplama aşamasında kullanılacak bireylerin alandaki mekansal kalite izlenimlerini belirlemek için çalışmacı tarafından incelenerek, literatür çalışması sonucu belirlenen güvenilirlik çalışması onaylanan ölçeklerden alınarak oluşturulan “mekansal kalite parametre” anketi, kişisel bilgiler için demografik bilgi formu kullanılmıştır.

Anket soruları kullanıcıların mekanı nasıl algıladıklarını ölçmeye yönelik hazırlanmıştır. Anket çalışması iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölüm olan demografik yapının ve kullanım pratiğinin değerlendirilmesi kısmında yer alan ilk 5 soruda; anket yapılan grubun bazı demografik özelliklerinin (cinsiyet, yaş grupları, eğitim, çalışma grupları ve gelir) tespiti için sorular bulunmaktadır. 6. soru ve sonrasında ise mekansal kalite parametrelerine yönelik bölüme geçilmiştir. Anketteki ikinci bölümde, sosyal kalite göstergelerine dair 6 soru, işlevsel kalite göstergelerine dair 9 soru, görsel estetik kalite göstergelerine dair 6 soru, kültürel mekansal tatmin göstergelerine dair 4 soru sorulmuştur. Kalite göstergelerinin belirlenmesi ve değerlendirilmesi kısmında toplam 25 ifade içeren sorular, mekansal kalite parametreleri dikkate alınarak kullanıcıların mekan kalitesine dair duygu ve düşüncelerini tespit etmeye yönelik oluşturulmuş ve bunun istatistiksel olarak değerlendirilebilmesi için “Kesinlikle Katılıyorum, Katılıyorum, Kararsızım, Katılmıyorum, Kesinlikle Katılmıyorum” şeklinde oluşan 5’li likert ölçeği kullanılarak hazırlanmıştır.

Elde edilen verilerin değerlendirilmesi için SPSS v25 istatistik paket programı kullanılmış ve istatistiksel analizlerde örneklem grubunun evreni temsil gücünü (örneklem büyüklüğü) hesaplamada güven aralığı %95 ve hata payı %5 anlamlılık düzeyi ölçüt alınmıştır. Verilerin güvenilirliğinin hesaplanmasında Cronbach's Alpha katsayısı kullanılmıştır. Güvenilirlik analizi için kullanılan temel analiz Cronbach Alpha (α) değerinin bulunmasıdır. Her bir madde için tek bir α değeri olabileceği gibi, tüm soruların ortalama bir α değeri de olabilir. Tüm sorular için elde edilen α değeri o anketin toplam güvenilirliğini gösterir ve 0,7'den büyük olması beklenir, bu değerden düşük α değerleri anketin zayıf güvenilirliği olduğunu gösterir, $\alpha > 0,8$ olması ise anketin yüksek güvenilirliğe sahip olduğunu göstermektedir. Çizelge 3.8'de görüldüğü gibi Bağımsız değişkenleri açıklayan ifadelere uygulanan güvenilirlik analizi sonucunda, Cronbach's Alpha katsayısı "mekansal kalite parametre" leri için 0,947 α olarak bulunmuştur. Yapılan güvenilirlik ölçeği popülasyonu temsil etmesi için seçilen örneklemin popülasyonu ne kadar temsil ettiğini gösterir. Sonuçların güvenilirliği rakamsal olarak Cronbach's Alpha (α) olarak gösterilir ve buna göre değerlendirilir (Kalaycı, 2009).

α değeri;

$0,00 \leq \alpha < 0,40$	ise	Güvenilir değil
$0,40 \leq \alpha < 0,60$	ise	Düşük güvenilirlikte
$0,60 \leq \alpha < 0,80$	ise	Oldukça güvenilir
$0,80 \leq \alpha \leq 1,00$	ise	Yüksek güvenilirdir.

Çizelge 3.8. Güvenilirlik analizi sonuçları

Anket Uygulaması	Cronbach's Alpha	Soru Sayısı
Mekansal Kalite	0.947	25

Verilerin normal dağılıma uygun olup olmadığını ortaya koymak amacıyla çeşitli normallik testlerinden yararlanmak mümkündür. Bu testler arasında en bilinenleri Ki-Kare, Kolmogorow-Smirnov, Lilliefors ve Shapiro – Wilk normallik testleridir. Anket tekniği ile elde edilen verilerin değerlendirilmesinde (Parametrik veya Parametrik olmayan testler) kullanılacak testlerden hangisinin

uygun olduğunu belirlemek amacıyla Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk testleri ile normallik testi yapılmıştır (Çizelge 3.9).

Bu amaçla H0 ve H1 hipotezleri aşağıdaki gibi oluşturulmuştur:

H0: %95 güven aralığında veriler normal dağılımlıdır.

H1: %95 güven aralığında veriler normal dağılımlı değildir.

Çizelge 3.9. Mekansal kalite parametreleri anket verilerinin normallik testi sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statistic	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
Soru_1	,211	399	,000	,898	399	,000
Soru_2	,266	399	,000	,856	399	,000
Soru_3	,207	399	,000	,907	399	,000
Soru_4	,230	399	,000	,893	399	,000
Soru_5	,202	399	,000	,902	399	,000
Soru_6	,230	399	,000	,885	399	,000
Soru_7	,233	399	,000	,885	399	,000
Soru_8	,253	399	,000	,878	399	,000
Soru_9	,275	399	,000	,861	399	,000
Soru_10	,268	399	,000	,856	399	,000
Soru_11	,208	399	,000	,903	399	,000
Soru_12	,255	399	,000	,858	399	,000
Soru_13	,191	399	,000	,912	399	,000
Soru_14	,237	399	,000	,898	399	,000
Soru_15	,240	399	,000	,880	399	,000
Soru_16	,229	399	,000	,882	399	,000
Soru_17	,297	399	,000	,824	399	,000
Soru_18	,222	399	,000	,898	399	,000
Soru_19	,200	399	,000	,908	399	,000
Soru_20	,213	399	,000	,901	399	,000
Soru_21	,242	399	,000	,885	399	,000
Soru_22	,248	399	,000	,810	399	,000
Soru_23	,216	399	,000	,896	399	,000
Soru_24	,260	399	,000	,850	399	,000
Soru_25	,211	399	,000	,898	399	,000
a. Lilliefors Significance Correction						

Normallik testi için Kolmogorov-Smirnov testi ve Shapiro-Wilk Testlerinin her ikisi de kullanılmıştır. Bu testlerde veriler (Sig.) <0,05'ten küçük olursa, bu durum verilerin dağılımının normal olmadığını göstermektedir Çizelge 3.9'da görüldüğü üzere gerek Shapiro-Wilk gerekse Kolmogorov-Smirnov testi sonuçlarında normallik değerleri, (Sig.) <0,05'ten küçük olduğu için H1 hipotezi kabul edilerek verilerin, %95 güven aralığında ve normal dağılımlı olmadığı tespit edilmiştir. (Tabachnick and Fidell, 2013). Verilerin normal dağılıma sahip olmaması sebebiyle bu durumlarda kullanılan, parametrik olmayan testlerden Mann-Whitney U testi ve Kruskal Wallis H testleri ile veriler değerlendirilmiştir. Konunun açıklanmasında frekans ve yüzde değerlerinden de faydalanılmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

4.1. Mekansal Kalite Parametrelerinin Halka Ait Bulgularının İncelenmesi

4.1.1. Çalışmada yer alan halka ait alınan demografik bulgular

Çalışmaya katılan bireylerin cinsiyet, yaş, eğitim, çalışma grupları ve gelirlerine ilişkin frekans ve yüzde değerleri bu başlık altında gösterilmiş olup, Çizelge 4.1’de sunulmuştur. Buna göre;

Çizelge 4.1. Araştırmaya katılan halka ait demografik bulgular

Profil Özellikleri n:400		n	Yüzde
Cinsiyet	Kadın	203	50,7
	Erkek	197	49,3
Yaş grubu	18-25	78	19,5
	26-35	108	27,0
	36-45	84	21,0
	46-60	78	19,5
	61 ve üzeri	52	13,0
Eğitim	Okuma - yazma bilmiyor	19	4,8
	İlkokul/Ortaokul	41	10,3
	Lise ve dengi	64	16,0
	Önlisans/Lisans	214	53,5
	Yüksek Lisans ve üzeri	62	15,5
Meslek grupları	Ev hanımı	19	4,8
	Özel Sektörde Çalışan	88	22,0
	Kamuda Çalışan	94	23,5
	İşveren	43	10,8
	Öğrenci	50	12,5
	Emekli	39	9,8
	İşsiz	18	4,5
	Peyzaj mimarı	23	5,8
	Mühendis	26	6,5
Gelir	2.000 TL 'den daha az	86	21,5
	2.001 - 3.000 TL	78	19,5
	3.001 - 4.000 TL	78	19,5
	4.001- 5.000 TL	78	19,5
	5.000 TL ve üzeri	81	20,0

Çalışmadaki bireylere göre ankete katılan gruptaki kadınların oranı %50,7, erkeklerin oranı ise %49,3 görülmektedir. Yaş gruplarının dağılımları incelendiğinde ise %19,5'i 18-25 yaşı temsil ederken, %27,0'si 26-35 yaş grubu, %21'i 36-45 yaş grubunda, %19,5' i 46-60 yaş, %13'ü 61 ve üzeri yaş aralığında olduğu belirlenmiştir.

Mekansal kalite parametreleri bölümünde, halkın ankete verdikleri cevaplarda eğitim durumu incelendiğinde ise %4,8'i hiç eğitim almamışken, %10,3'ü ilkokul/ortaokul mezunu, %16'sı ise lise ve dengi eğitim düzeyine, %53,5, Ön lisans/Lisans ve %15,5'i yüksek lisans ve üzeri eğitim seviyesine sahiptir.

Ankete katılan katılımcıların meslekleri incelendiğinde ise dağılımların ağırlıklı olarak, %23,5 oranıyla kamuda çalışan kişiler, sonrasında ise %22 oranında özel sektör çalışanları gelirken, %12,5 oranında öğrenci, %10,8 işveren ve %9,8 emekli, %6,5 mühendis, %5,8 peyzaj mimarı, %4,8 ev hanımı olduğu görülmektedir. İşsiz katılımcıların ise %4,5 seviyesinde olduğu görülmektedir (Çizelge 4.1).

4.1.2. Mekansal kalite parametrelerini belirlemede dikkate alınması gereken faktörler

Çalışmada mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlerin ne olması gerektiği ile ilgili olarak 25 ifadeden oluşan bir gösterge listesi halk grubunun değerlendirmesine sunulmuş ve halkın bu ifadeleri en önemli gördükleri ifadeye 5, en önemsiz gördükleri ifadeye 1 puan vermek sureti ile puanlamaları istenmiştir. Yapılan bu değerlendirmeye göre puanlar göstergelere göre alanlanarak Çizelge 4.2'de görülebilmektedir. Standart sapma ve varyans ile verilerin ne kadarının ortalamaya yakın olduğunu bulunur. Eğer standart sapma ve varyans küçükse veriler ortalamaya yakın yerlerde dağılmışlardır. Bunun tersi olarak standart sapma ve varyans büyükse veriler ortalamadan uzak yerlerde dağılmışlardır.

Çizelge 4.2 incelendiğinde bireylere sunulan faktörlerin ortalamasında çoğunluğun 2,5 değerinin üzerinde puan aldığı görülmektedir. Bu durumda halka sunulan tüm bu soruların, mekansal kalite göstergelerini açıklayıcı önemli noktalarının bulunduğunu ve yansıttığını göstermektedir. Çizelge 4.2 daha kapsamlı incelendiğinde en yüksek değeri Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergelerinde yer alan “*Bey Mahallesi tarihi ve kültürel değeri yüksek bir alandır.*” ifadesinin 4,17 puan aldığı görülmektedir. Bu oran katılımcıların 5 puanlı sistemde bu ifadeye katıldıklarını göstermektedir. Çalışma ile elde edilen bu bulgular; alanın mekansal kalitesinin halk açısından durumunun belirlenmesini sağlayarak, kaliteli mekanların kent ve kentliler için büyük önem taşıdığını ortaya koymaktadır.

Çizelge 4.2. Mekansal Kalite göstergelerini belirlemede dikkate alınması gereken faktörler

FAKTÖRLER	Ort.	Std. Sap.	Var.
Sosyal Kalite Göstergeleri			
Soru 1. Bey Mahallesi herkes (yaşlı, genç, çocuk, engelli) tarafından kullanılabilir.	3,33	,975	,950
Soru 2. Bey Mahallesi sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma ve iletişim kurma imkanı sağlamaktadır.	3,87	,886	,785
Soru 3. Bey Mahallesi canlı, dinamik ve yoğun kullanıma sahip bir alan olarak tanımlanabilir.	2,80	1,196	1,430
Soru 4. Bey Mahallesinde günün her saatinde güvenli bir şekilde dolaşılabilir.	3,42	1,184	1,403
Soru 5. Bey Mahallesi sosyal aktivitelere (Sinema, oyun alanları, dinlenme, rekreasyon alanları) imkan sağlamaktadır.	3,14	,951	,904
Soru 6. Bey Mahallesinde karşılaşma ve toplanma alanları mevcuttur.	3,66	1,023	1,047
İşlevsel Kalite Göstergeleri	Ort.	Std. Sap.	Var.
Soru 7. Bey Mahallesine ulaşım kolaylıkla sağlanabilmektedir. (Toplu taşıma, özel araç, bisiklet veya yürüyerek)	3,47	,944	,891
Soru 8. Bey Mahallesinde bulunan otopark alanları yeterlidir.	2,42	1,025	1,051
Soru 9. Bey Mahallesinde bulunan mekanlara kolay erişim (yürüme ve dolaşma kolaylığı, engelleyicilerin olmaması) sağlanabilmektedir.	3,71	,996	,992
Soru 10. Bey Mahallesinde hizmet alabileceğim çeşitli alanlar (Restoran, market, müze vb.) bulunabilmektedir.	3,88	,896	,803
Soru 11. Bey Mahallesi konfor düzeyi yüksek, bakımlı ve temiz bir alandır	3,16	,966	,933

Soru 12. Bey Mahallesi farklı iklim koşullarında ve farklı mevsimlerde rahatlıkla gezebileceğim bir alandır.	3,86	,933	,871
Soru 13. Bey Mahallesinde mevcutta bulunan açık-yeşil alanlar (park, bahçe, çocuk bahçesi vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	2,95	1,017	1,035
Soru 14. Bey Mahallesinde mevcutta bulunan kent mobilyaları (bank, aydınlatma elemanı vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	2,61	1,098	1,205
Soru 15. Bey Mahallesi gürültü kirliliğine sahip bir alan değildir.	3,72	,950	,902
Görsel-Estetik Kalite Göstergeleri	Ort.	Std. Sap.	Var.
Soru 16. Bey Mahallesinde bulunan mevcut yapılar insan ölçeğindedir (boyut, yükseklik, hacim), rahatsız edici değildir.	3,47	,889	,791
Soru 17. Bey Mahallesinde bulunan yapılar mimari çeşitliliğe sahip ve görsel uyum içerisindedir.	3,96	,791	,625
Soru 18. Bey Mahallesi görsel açıdan estetik ve çekici bir çevreye sahiptir.	3,42	,972	,946
Soru 19. Bey Mahallesi kaybolmadan gezebileceğim açık ve tanımlanmış bir mekan özelliğine sahiptir.	2,85	1,201	1,443
Soru 20. Bey Mahallesi yürüyüş için ideal bir görsel çeşitlilik (peyzaj öğeleri, mimari, süs havuzları, malzeme, vb.) sunmaktadır.	3,26	,962	,925
Soru 21. Bey Mahallesi mevcutta bulunan sanat ve tasarım objeleri (heykeller, anıtlar vb.) bakımından yeterlidir.	3,47	,889	,791
Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergeleri	Ort.	Std. Sap.	Var.
Soru 22. Bey Mahallesi tarihi ve kültürel değeri yüksek bir alandır.	4,17	,719	,517
Soru 23. Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alandır.	3,58	1,038	1,077
Soru 24. Bey Mahallesi aidiyet hissi duyduğum bir alandır.	3,94	,901	,811
Soru 25. Bey Mahallesinde kendimi mutlu ve özgür hissediyorum.	3,41	1,037	1,075

N:400; Var: Varyans; Ort: Ortalama; Std. Sap: Standart Sapma

Göstergelere bakıldığında en yüksek ikinci ifade ise Görsel-Estetik Kalite Göstergelerinde yer alan “Bey Mahallesi’nde bulunan yapılar mimari çeşitliliğe sahip ve görsel uyum içerisindedir.” ifadesinin 3,96 puan aldığı görülmektedir. Halk bu ifadeye katılarak çevrelerindeki yapıların mimari çeşitliliğin olduğunu ve görsel olarak alanların uyum içerisinde bulduklarını düşünmektedirler. “Bey Mahallesi kaybolmadan gezebileceğim açık ve tanımlanmış bir mekan özelliğine sahiptir.” ifadesi 2,85 puanla en düşük değeri almıştır. Dar ve çıkmaz sokakları bulunan Bey Mahallesi’nin bu durumunun halkın görüşlerine göre de daha düşük puan aldığını göstermektedir.

Çizelge 4.2 incelendiğinde özellikle mekansal kalitenin içerdiği kültürel ve mekansal tatmin göstergelerinin ifadelerinde yüksek puanlar aldığı görülmektedir. Bu durumda halkın Bey Mahallesi için; kültürel ve tarihi değerlere katkı sunan, aidiyet hissi yaratan bir alan olarak değerlendirdikleri ve mekansal kimlik ve karakteri olduğuna dair görüşlerinin yüksek olduğunu göstermektedir.

Mekansal kalitede İşlevsel Kalite Göstergeleri faktörünün en yüksek 3,88 puana sahip ifadesi *“Bey Mahallesi’nde hizmet alabileceğim çeşitli alanlar (Restoran, market, müze vb.) bulunabilmektedir.”* olarak görülmektedir. Bu bağlamda mekansal kalite parametreleri içerisindeki İşlevsel Kalite Göstergelerinde halka ilişkin *“Bey Mahallesi farklı iklim koşullarında ve farklı mevsimlerde rahatlıkla gezebileceğim bir alandır.”* ifadesi ise ortalama 3,86 puan ile oldukça yüksek puan alan ifadelerden birisi olarak görülmektedir. Bunu takiben *“Bey Mahallesi gürültü kirliliğine sahip bir alan değildir.”* 3,72 ile yüksek puan ortalamasına sahip ifadelerden birisidir. Ortalamanın üstünde olsa da diğer ifadelere göre düşük puan almış olan *“Bey Mahallesi’nde bulunan otopark alanları yeterlidir.”*, *“Bey Mahallesinde mevcutta bulunan açık-yeşil alanlar (park, bahçe, çocuk bahçesi vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.”*, *“Bey Mahallesi’nde mevcutta bulunan kent mobilyaları (bank, aydınlatma elemanı vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir”* ifadeleri alanın otopark, açık yeşil alanlar, parklar, çocuk bahçeleri ve kent mobilyaları açısından daha az yeterli bulunduğunu göstermektedir.

Çalışmada sosyal kalite göstergeleri kapsamındaki *“Bey Mahallesi sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma ve iletişim kurma imkanı sağlamaktadır.”* ifadesi 3,87 puan ortalamalarıyla sosyal kalite göstergesinin en yüksek puanlı ifadesi olarak görülmektedir. Bu durum halkın; sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma ve iletişim kurma imkanı sağlayan bir mekan olduğuna genelde katıldıklarının göstergesi olarak karşımıza çıkmaktadır.

4.1.3. Halkın mekansal kalite parametrelerinin cinsiyetlerine göre oluşan farklılıkları

Çalışmaya katılan halkın anket sorularına verdikleri cevapların mekansal kalite açısından cinsiyetlere göre farklılığının belirlenmesinde Mann-Whitney U Testi kullanılmıştır. Mann-Whitney U Testi normal dağılım özelliği göstermeyen bir dağılımda iki bağımsız grup ortalamalarını karşılaştırmak amacıyla kullanılan non-parametrik bir yöntemdir. Mekansal kalite parametrelerini belirlemede dikkate alınması gereken faktörler ve katılımcıların cinsiyet dağılımları açısından verdikleri cevapların farklılıklarına yönelik yapılan Mann-Whitney U Testi sonuçları Çizelge 4.3’de gösterilmiştir. Buna göre, “Sosyal Kalite Göstergeleri”, “İşlevsel Kalite Göstergeleri” ve “Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergeleri” faktöründe cinsiyet değişkeni bakımından istatistiksel farklılıklar ($P<0,05$) bulunmuştur.

Çizelge 4.3. Halkın mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlere verdikleri yanıtların cinsiyetler açısından farklılıklarının incelenmesi

Mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörler	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)
Sosyal Kalite Göstergeleri				
Bey Mahallesi herkes (yaşlı, genç, çocuk, engelli) tarafından kullanılabilir.	18739,000	39445,000	-1,137	,256
Bey Mahallesi sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma ve iletişim kurma imkanı sağlamaktadır.	19610,500	39113,500	-,356	,722
Bey Mahallesi canlı, dinamik ve yoğun kullanıma sahip bir alan olarak tanımlanabilir.	18793,000	38296,000	-1,072	,284
Bey Mahallesinde günün her saatinde güvenli bir şekilde dolaşılabilir.	17680,500	37183,500	-2,074	,038*
Bey Mahallesi sosyal aktivitelere (Sinema, oyun alanları, dinlenme, rekreasyon alanları) imkan sağlamaktadır.	17271,500	36774,500	-2,474	,013*
Bey Mahallesinde karşılaşma ve toplanma alanları mevcuttur.	16615,500	36118,500	-3,059	,002*
İşlevsel Kalite Göstergeleri				
Bey Mahallesine ulaşım kolaylıkla sağlanabilir. (Toplu taşıma, özel araç, bisiklet veya yürüyerek)	19662,000	39165,000	-,303	,762
Bey Mahallesinde bulunan otopark alanları yeterlidir.	18338,000	37841,000	-1,513	,130
Bey Mahallesinde bulunan mekanlara kolay	17476,500	36979,500	-2,319	,020*

erişim (yürüme ve dolaşma kolaylığı, engelleyicilerin olmaması) sağlanabilmektedir.				
Bey Mahallesinde hizmet alabileceğim çeşitli alanlar (Restoran, market, müze vb.) bulunabilmektedir.	17032,500	36535,500	-2,742	,006*
Bey Mahallesi konfor düzeyi yüksek, bakımlı ve temiz bir alandır	18427,500	37930,500	-1,430	,153
Bey Mahallesi farklı iklim koşullarında ve farklı mevsimlerde rahatlıkla gezebileceğim bir alandır.	19683,000	39186,000	-,287	,774
Bey Mahallesinde mevcutta bulunan açık-yeşil alanlar (park, bahçe, çocuk bahçesi vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	19804,500	39307,500	-,173	,863
Bey Mahallesinde mevcutta bulunan kent mobilyaları (bank, aydınlatma elemanı vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	18685,000	39391,000	-1,180	,238
Bey Mahallesi gürültü kirliliğine sahip bir alan değildir.	16926,500	36429,500	-2,793	,005*
Görsel-Estetik Kalite Göstergeleri	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)
Bey Mahallesinde bulunan mevcut yapılar insan ölçeğindedir (boyut, yükseklik, hacim), rahatsız edici değildir.	18613,500	38116,500	-1,264	,206
Bey Mahallesinde bulunan yapılar mimari çeşitliliğe sahip ve görsel uyum içerisindedir.	19864,000	39367,000	-,126	,900
Bey Mahallesi görsel açıdan estetik ve çekici bir çevreye sahiptir.	18323,500	37826,500	-1,520	,128
Bey Mahallesi kaybolmadan gezebileceğim açık ve tanımlanmış bir mekan özelliğine sahiptir.	18548,500	38051,500	-1,289	,197
Bey Mahallesi yürüyüş için ideal bir görsel çeşitlilik (peyzaj öğeleri, mimari, süs havuzları, malzeme, vb.) sunmaktadır.	19460,000	38963,000	-,486	,627
Bey Mahallesi mevcutta bulunan sanat ve tasarım objeleri (heykeller, anıtlar vb.) bakımından yeterlidir.	18985,500	38488,500	-,919	,358
Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergeleri				
Bey Mahallesi tarihi ve kültürel değeri yüksek bir alandır.	18221,000	37724,000	-1,679	,093
Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alandır.	17292,500	36795,500	-2,436	,015*
Bey Mahallesi aidiyet hissi duyduğum bir alandır.	17606,500	37109,500	-2,204	,028*
Bey Mahallesinde kendimi mutlu ve özgür hissediyorum.	18298,500	37801,500	-1,530	,126

* $P < 0,05$

Sosyal kalite göstergelerinden *“Bey Mahallesi’nde günün her saatinde güvenli bir şekilde dolaşılabilir”*, *“Bey Mahallesi sosyal aktivitelere (Sinema, oyun alanları, dinlenme, rekreasyon alanları) imkan sağlamaktadır”* ve *“Bey Mahallesi’nde karşılaşma ve toplanma alanları mevcuttur”* ifadelerinde mekansal kalite durumu ile ilgili olarak kadınlar erkeklerden bu ifadelere daha fazla katıldıklarını belirtmektedir. Bu ankete 203 kadın 197 erkek birey katılmıştır. *“Bey Mahallesi’nde günün her saatinde güvenli bir şekilde dolaşılabilir”* sorusuna cinsiyete göre yanıtlarda; kadınların (mean rank) 211,90 iken erkeklerin sıra ortalaması (mean rank) 188,75 tür. Bu veri bize alanı kadınların erkeklere göre daha güvenli olarak dolaşabildiklerini göstermektedir.

İşlevsel kalite göstergelerinde ise *“Bey Mahallesi’nde bulunan mekanlara kolay erişim (yürüme ve dolaşma kolaylığı, engelleyicilerin olmaması) sağlanabilmektedir”*, *“Bey Mahallesi’nde hizmet alabileceğim çeşitli alanlar (Restoran, market, müze vb.) bulunabilmektedir”* ve *“Bey Mahallesi gürültü kirliliğine sahip bir alan değildir”* ifadelerinde mekansal kalite durumu ile ilgili olarak kadınlar erkeklerden bu ifadelere daha fazla katılmakta ve gürültü kirliliği bakımından kadınların hassas oldukları da görülmektedir.

Görsel-Estetik kalite göstergeleri faktöründe cinsiyet değişkeni bakımından istatistiksel farklılıklar bulunamamıştır. Fakat kültürel ve mekansal tatmin göstergeleri faktöründe *“Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alandır”* ve *“Bey Mahallesi aidiyet hissi duyduğum bir alandır”* ile ilgili ifadelere kadınların erkeklere göre daha fazla katıldıkları görülmekte ve kadınların erkeklere göre bulundukları mekanla daha fazla bağ kurdukları ve bu mekanların karakteristik olma durumunu önemsediklerini göstermektedir.

4.1.4. Halkın mekansal kalite parametrelerinin yaş gruplarına göre oluşan farklılıkları

Çalışmaya katılan halkın anket sorularına verdikleri cevapların mekansal kalite açısından yaş gruplarına göre farklılığının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır ve verdikleri cevapların farklılıklarına yönelik sonuçlar Çizelge

4.4'te verilmiştir. Kruskal Wallis H testi doğrultusunda uygulanan Ki-kare testi, gözlenen frekanslar ile beklenen frekanslar arasındaki farkın istatistik olarak anlamlı olup olmadığı temeline dayanır. Ki-kare dağılımı, genellikle iki bağımsız niteliksel kriteri test etmek için kullanılır. Kruskal Wallis ki kare testi kullanımıyla ifade edilerek gösterilmektedir. Eğer grup sayısı 2'den fazla ise ($k \geq 3$), halk anketindeki yaş grupları gibi ve her gruptaki denek sayısı 5'in üzerinde ise hesapla bulunan Kruskal Wallis değeri ($k-1$) serbestlik derecesi ve seçilen α örneklem yanılma düzeyindeki ki-kare tablo değeri ile karşılaştırılır. Hesaplanarak bulunan Kruskal Wallis değerinin ki-kare tablo değerinden büyük olması durumunda H_0 hipotezi reddedilerek en az bir grubun diğerlerinden farklı olduğu söylenebilmektedir. Buna göre, “İşlevsel Kalite Göstergeleri”, “Görsel-Estetik Kalite Göstergeleri” ve “Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergeleri” faktörlerinde yaş grupları açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Çizelge 4.4. Halkın mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlere verdikleri yanıtın yaş grupları açısından farklılıklarının incelenmesi

Mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörler	Ki Kare	df	Asymp. Sig.
Sosyal Kalite Göstergeleri			
Bey Mahallesi herkes (yaşlı, genç, çocuk, engelli) tarafından kullanılabilir.	4,659	4	,324
Bey Mahallesi sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma ve iletişim kurma imkanı sağlamaktadır.	5,070	4	,280
Bey Mahallesi canlı, dinamik ve yoğun kullanıma sahip bir alan olarak tanımlanabilir.	6,037	4	,196
Bey Mahallesinde günün her saatinde güvenli bir şekilde dolaşılabilir.	7,673	4	,104
Bey Mahallesi sosyal aktivitelere (Sinema, oyun alanları, dinlenme, rekreasyon alanları) imkan sağlamaktadır.	2,261	4	,688
Bey Mahallesinde karşılaşma ve toplanma alanları mevcuttur.	1,648	4	,800
İşlevsel Kalite Göstergeleri	Ki Kare	df	Asymp. Sig.
Bey Mahallesine ulaşım kolaylıkla sağlanabilmektedir. (Toplu taşıma, özel araç, bisiklet veya yürüyerek)	3,225	4	,521
Bey Mahallesinde bulunan otopark alanları yeterlidir.	1,511	4	,825
Bey Mahallesinde bulunan mekanlara kolay erişim	3,567	4	,468

(yürüme ve dolaşma kolaylığı, engelleyicilerin olmaması) sağlanabilmektedir.			
Bey Mahallesinde hizmet alabileceğim çeşitli alanlar (Restoran, market, müze vb.) bulunabilmektedir.	2,807	4	,591
Bey Mahallesi konfor düzeyi yüksek, bakımlı ve temiz bir alandır	3,069	4	,546
Bey Mahallesi farklı iklim koşullarında ve farklı mevsimlerde rahatlıkla gezebileceğim bir alandır.	9,047	4	,060
Bey Mahallesinde mevcutta bulunan açık-yeşil alanlar (park, bahçe, çocuk bahçesi vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	14,825	4	,005*
Bey Mahallesinde mevcutta bulunan kent mobilyaları (bank, aydınlatma elemanı vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	9,267	4	,055
Bey Mahallesi gürültü kirliliğine sahip bir alan değildir.	4,627	4	,328
Görsel-Estetik Kalite Göstergeleri			
Bey Mahallesinde bulunan mevcut yapılar insan ölçeğindedir (boyut, yükseklik, hacim), rahatsız edici değildir.	7,293	4	,121
Bey Mahallesinde bulunan yapılar mimari çeşitliliğe sahip ve görsel uyum içerisindedir.	1,181	4	,881
Bey Mahallesi görsel açıdan estetik ve çekici bir çevreye sahiptir.	14,040	4	,007*
Bey Mahallesi kaybolmadan gezebileceğim açık ve tanımlanmış bir mekan özelliğine sahiptir.	8,099	4	,088
Bey Mahallesi yürüyüş için ideal bir görsel çeşitlilik (peyzaj öğeleri, mimari, süs havuzları, malzeme, vb.) sunmaktadır.	6,372	4	,173
Bey Mahallesi mevcutta bulunan sanat ve tasarım objeleri (heykeller, anıtlar vb.) bakımından yeterlidir.	3,901	4	,420
Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergeleri	Ki Kare	df	Asymp. Sig.
Bey Mahallesi tarihi ve kültürel değeri yüksek bir alandır.	6,199	4	,185
Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alandır.	17,923	4	,001*
Bey Mahallesi aidiyet hissi duyduğum bir alandır.	5,482	4	,241
Bey Mahallesinde kendimi mutlu ve özgür hissediyorum.	13,102	4	,011*

* $P < 0,05$

Sosyal kalite göstergeleri faktörlerinde mekansal kalite durumu ile ilgili olarak yaş grupları açısından istatistiksel olarak farklılıklar görülmemektedir. İşlevsel kalite göstergelerinde ise “Bey Mahallesi’nde mevcutta bulunan açık-yeşil alanlar (park, bahçe, çocuk bahçesi vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir” ifadesinde mekansal kalite durumu ile ilgili olarak 18-25 yaşındaki katılımcıların diğer

kullanıcılardan farklı olarak kalite açısından Bey Mahallesi'ndeki açık-yeşil alanların kullanımını yeterli olarak görmektedir.

Görsel-Estetik kalite göstergeleri faktöründe yaş grupları değişkeni bakımından istatistiksel farklılıklar bulunmuştur. Faktör ifadelerinden *“Bey Mahallesi görsel açıdan estetik ve çekici bir çevreye sahiptir”* mekansal kalite durumu ile ilgili olarak 26-35 yaşındaki katılımcıların diğer kullanıcılardan farklı olarak kalite açısından Bey Mahallesi'ni görsel açıdan estetik ve çekici bir çevre olarak görmektedir.

Kültürel ve mekansal tatmin göstergeleri faktöründe ise *“Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alandır”* ve *“Bey Mahallesi'nde kendimi mutlu ve özgür hissediyorum”* ile ilgili ifadelerinde mekansal kalite durumu ile ilgili olarak 26-35 yaşındaki katılımcıların diğer kullanıcılardan farklı düşündüğü, ifadeleri destekledikleri ve daha fazla önemsediklerini göstermektedir.

4.1.5. Halkın mekansal kalite parametrelerinin eğitim durumlarına göre oluşan görüş farklılıklarının incelenmesi

Çalışmaya katılan halkın anket sorularına verdikleri cevapların mekansal kalite açısından eğitim durumlarına göre farklılığının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Mekansal kalite parametreleri belirleme yönünden dikkate alınması gereken faktörler ve katılımcıların eğitim durumu yönünden verdikleri cevapların farklılıklarına yönelik yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları Çizelge 4.5'de verilmiştir. Buna göre, *“Sosyal Kalite Göstergeleri”* ve *“İşlevsel Kalite Göstergeleri”* faktörlerinde eğitim durumu açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Çizelge 4.5. Halkın mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlere verdikleri yanıtın eğitim durumu açısından farklılıklarının incelenmesi

Mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörler	Ki Kare	df	Asymp. Sig.
Sosyal Kalite Göstergeleri			
Bey Mahallesi herkes (yaşlı, genç, çocuk, engelli) tarafından kullanılabilir.	2,506	4	,644
Bey Mahallesi sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma ve iletişim kurma imkanı sağlamaktadır.	5,112	4	,276
Bey Mahallesi canlı, dinamik ve yoğun kullanıma sahip bir alan olarak tanımlanabilir.	5,833	4	,212
Bey Mahallesinde günün her saatinde güvenli bir şekilde dolaşılabilir.	16,995	4	,002*
Bey Mahallesi sosyal aktivitelere (Sinema, oyun alanları, dinlenme, rekreasyon alanları) imkan sağlamaktadır.	1,255	4	,869
Bey Mahallesinde karşılaşma ve toplanma alanları mevcuttur.	13,543	4	,009*
İşlevsel Kalite Göstergeleri	Ki Kare	df	Asymp. Sig.
Bey Mahallesine ulaşım kolaylıkla sağlanabilmektedir. (Toplu taşıma, özel araç, bisiklet veya yürüyerek)	7,598	4	,107
Bey Mahallesinde bulunan otopark alanları yeterlidir.	,989	4	,911
Bey Mahallesinde bulunan mekanlara kolay erişim (yürüme ve dolaşma kolaylığı, engelleyicilerin olmaması) sağlanabilmektedir.	7,631	4	,106
Bey Mahallesinde hizmet alabileceğim çeşitli alanlar (Restoran, market, müze vb.) bulunabilmektedir.	7,200	4	,126
Bey Mahallesi konfor düzeyi yüksek, bakımlı ve temiz bir alandır	3,766	4	,439
Bey Mahallesi farklı iklim koşullarında ve farklı mevsimlerde rahatlıkla gezebileceğim bir alandır.	5,749	4	,219
Bey Mahallesinde mevcutta bulunan açık-yeşil alanlar (park, bahçe, çocuk bahçesi vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	5,519	4	,238
Bey Mahallesinde mevcutta bulunan kent mobilyaları (bank, aydınlatma elemanı vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	8,900	4	,064
Bey Mahallesi gürültü kirliliğine sahip bir alan değildir.	13,201	4	,010*
Görsel-Estetik Kalite Göstergeleri			
Bey Mahallesinde bulunan mevcut yapılar insan ölçeğindedir (boyut, yükseklik, hacim), rahatsız edici değildir.	2,483	4	,648
Bey Mahallesinde bulunan yapılar mimari çeşitliliğe sahip ve görsel uyum içerisindedir.	3,632	4	,458
Bey Mahallesi görsel açıdan estetik ve çekici bir çevreye sahiptir.	1,987	4	,738

Bey Mahallesi kaybolmadan gezebileceğim açık ve tanımlanmış bir mekan özelliğine sahiptir.	5,491	4	,240
Bey Mahallesi yürüyüş için ideal bir görsel çeşitlilik (peyzaj öğeleri, mimari, süs havuzları, malzeme, vb.) sunmaktadır.	2,794	4	,593
Bey Mahallesi mevcutta bulunan sanat ve tasarım objeleri (heykeller, anıtlar vb.) bakımından yeterlidir.	8,607	4	,072
Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergeleri	Ki Kare	df	Asymp. Sig.
Bey Mahallesi tarihi ve kültürel değeri yüksek bir alandır.	5,818	4	,213
Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alandır.	5,564	4	,234
Bey Mahallesi aidiyet hissi duyduğum bir alandır.	6,748	4	,150
Bey Mahallesinde kendimi mutlu ve özgür hissediyorum.	1,371	4	,849

* $P < 0,05$

Sosyal kalite göstergeleri “*Bey Mahallesi’nde günün her saatinde güvenli bir şekilde dolaşılabilir*” ve “*Bey Mahallesi’nde karşılaşma ve toplanma alanları mevcuttur*” ifadelerinde mekansal kalite parametreleri açısından eğitim durumlarına göre değerlendirildiğinde, hiç eğitim almamış kişiler tarafından ifadelerin ortalamaları diğer katılımcıların ortalamalarından yüksek görülmektedir. Bu durum eğitim almamış bireylerin diğer eğitim seviyelerine sahip bireylere göre mahallede kendilerini daha güvende hissettiklerini ve alanı karşılaşma ve toplanma alanı olarak daha etkin kullandıklarını göstermektedir. İşlevsel kalite göstergelerinde ise “*Bey Mahallesi gürültü kirliliğine sahip bir alan değildir*” ifadesini mekansal kalite durumu ile ilgili olarak yüksek lisans ve üzeri eğitim seviyesindeki katılımcıların diğer katılımcılara göre daha fazla onayladıkları ve Bey Mahallesi’nin gürültü seviyesinin yüksek olmadığı kanaatinde olduklarını göstermektedir.

Görsel-Estetik kalite ve kültürel ve mekansal tatmin göstergeleri faktörlerinde eğitim durumu değişkeni bakımından istatistiksel anlamlı farklılıklar bulunamamıştır.

4.1.6. Halkın mekansal kalite parametrelerinin mesleklere göre oluşan görüş farklılıklarının incelenmesi

Çalışmaya katılan halkın anket sorularına verdikleri cevapların mekansal kalite açısından mesleklere göre farklılığının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Mekansal kalite parametreleri belirleme yönünden dikkate alınması gereken faktörler ve katılımcıların mesleklere göre verdikleri cevapların farklılıklarına yönelik yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları Çizelge 4.6’da verilmiştir. Buna göre, “Sosyal Kalite Göstergeleri”, “İşlevsel Kalite Göstergeleri”, “Görsel-Estetik Kalite Göstergeleri” ve “Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergeleri” faktörlerinde meslekler açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Çizelge 4.6. Halkın mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlere verdikleri yanıtın meslekler açısından farklılıklarının incelenmesi

Mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörler	Ki Kare	df	Asymp. Sig.
Sosyal Kalite Göstergeleri			
Bey Mahallesi herkes (yaşlı, genç, çocuk, engelli) tarafından kullanılabilir.	18,539	8	,018*
Bey Mahallesi sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma ve iletişim kurma imkanı sağlamaktadır.	8,121	8	,422
Bey Mahallesi canlı, dinamik ve yoğun kullanıma sahip bir alan olarak tanımlanabilir.	23,499	8	,003*
Bey Mahallesinde günün her saatinde güvenli bir şekilde dolaşılabilir.	10,962	8	,204
Bey Mahallesi sosyal aktivitelere (Sinema, oyun alanları, dinlenme, rekreasyon alanları) imkan sağlamaktadır.	1,877	8	,985
Bey Mahallesinde karşılaşma ve toplanma alanları mevcuttur.	9,845	8	,276
İşlevsel Kalite Göstergeleri	Ki Kare	df	Asymp. Sig.
Bey Mahallesine ulaşım kolaylıkla sağlanabilmektedir. (Toplu taşıma, özel araç, bisiklet veya yürüyerek)	24,784	8	,002*
Bey Mahallesinde bulunan otopark alanları yeterlidir.	15,382	8	,052
Bey Mahallesinde bulunan mekanlara kolay erişim (yürüme ve dolaşma kolaylığı, engelleyicilerin olmaması) sağlanabilmektedir.	16,579	8	,035*
Bey Mahallesinde hizmet alabileceğim çeşitli alanlar (Restoran, market, müze vb.) bulunabilmektedir.	10,737	8	,217

Bey Mahallesi konfor düzeyi yüksek, bakımlı ve temiz bir alandır.	16,933	8	,031*
Bey Mahallesi farklı iklim koşullarında ve farklı mevsimlerde rahatlıkla gezebileceğim bir alandır.	11,916	8	,155
Bey Mahallesinde mevcutta bulunan açık-yeşil alanlar (park, bahçe, çocuk bahçesi vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	14,250	8	,075
Bey Mahallesinde mevcutta bulunan kent mobilyaları (bank, aydınlatma elemanı vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	28,529	8	,000*
Bey Mahallesi gürültü kirliliğine sahip bir alan değildir.	8,928	8	,348
Görsel-Estetik Kalite Göstergeleri			
Bey Mahallesinde bulunan mevcut yapılar insan ölçeğindedir (boyut, yükseklik, hacim), rahatsız edici değildir.	31,637	8	,000*
Bey Mahallesinde bulunan yapılar mimari çeşitliliğe sahip ve görsel uyum içerisindedir.	3,744	8	,879
Bey Mahallesi görsel açıdan estetik ve çekici bir çevreye sahiptir.	44,442	8	,000*
Bey Mahallesi kaybolmadan gezebileceğim açık ve tanımlanmış bir mekan özelliğine sahiptir.	48,319	8	,000*
Bey Mahallesi yürüyüş için ideal bir görsel çeşitlilik (peyzaj öğeleri, mimari, süs havuzları, malzeme, vb.) sunmaktadır.	18,702	8	,017*
Bey Mahallesi mevcutta bulunan sanat ve tasarım objeleri (heykeller, anıtlar vb.) bakımından yeterlidir.	6,823	8	,556
Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergeleri	Ki Kare	df	Asymp. Sig.
Bey Mahallesi tarihi ve kültürel değeri yüksek bir alandır.	13,764	8	,088
Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alandır.	45,443	8	,000*
Bey Mahallesi aidiyet hissi duyduğum bir alandır.	13,422	8	,098
Bey Mahallesinde kendimi mutlu ve özgür hissediyorum.	35,591	8	,000*

* $P < 0,05$

Sosyal kalite göstergeleri “Bey Mahallesi herkes (yaşlı, genç, çocuk, engelli) tarafından kullanılabilir” ve “Bey Mahallesi canlı, dinamik ve yoğun kullanıma sahip bir alan olarak tanımlanabilir” ifadelerinde mekansal kalite durumu ile ilgili olarak meslekler açısından bakıldığında özel sektörde çalışan kişiler tarafından ilişkili ifadelerin ortalamaları diğer mesleklerin ortalamalarından yüksek görülmektedir. Bu durum özel sektör çalışanlarının Bey Mahallesinin herkes tarafından kullanıldığını ve canlı, dinamik, yoğun kullanıma sahip olan bir alan olduğunu vurguladıklarını göstermektedir.

İşlevsel kalite göstergelerinde ise *“Bey Mahallesine ulaşım kolaylıkla sağlanabilmektedir (Toplu taşıma, özel araç, bisiklet veya yürüyerek)”* ifadesi için özel sektör çalışanlarının ulaşımı rahat ve kolay buldukları görülmektedir. Diğer seçeneğini kullanarak belirlenen Peyzaj mimarlarının *“Bey Mahallesinde bulunan mekanlara kolay erişim (yürüme ve dolaşma kolaylığı, engelleyicilerin olmaması) sağlanabilmektedir”* ifadesi ulaşılabilir bulunduğu görülmektedir. *“Bey Mahallesi konfor düzeyi yüksek, bakımlı ve temiz bir alandır”* ifadesine olumlu bulanlarda ise işsiz olan katılımcıların oranlarının yüksek olduğu, bu bakımdan Bey Mahallesi konfor düzeyi yüksek olarak gördükleri belirlenmiştir. *“Bey Mahallesinde mevcutta bulunan kent mobilyaları (bank, aydınlatma elemanı vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir”* ifadesini, mekansal kalite durumu ile ilgili olarak özel sektör çalışanlarının ve öğrencilerin destekleyerek, diğer mesleklerden farklı düşündüklerini göstermektedir.

Görsel-Estetik kalite ve kültürel ve mekansal tatmin göstergeleri faktörlerinde meslek değişkeni bakımından istatistiksel anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Görsel-Estetik kalite göstergelerinde *“Bey Mahallesi’nde bulunan mevcut yapılar insan ölçeğindedir (boyut, yükseklik, hacim), rahatsız edici değildir”* ifadesi özel sektör çalışanları ve kamuda çalışanlar tarafından rahatsız edici olarak görülmemekteyken, *“Bey Mahallesi görsel açıdan estetik ve çekici bir çevreye sahiptir”* ifadesinin de aynı meslekler tarafından görsel açıdan estetik ve çekiciliğe sahip bir çevre olarak algılanmakta ve *“Bey Mahallesi kaybolmadan gezebileceğim açık ve tanımlanmış bir mekan özelliğine sahiptir”* ifadesi de aynı şekilde görülmektedir. *“Bey Mahallesi yürüyüş için ideal bir görsel çeşitlilik (peyzaj öğeleri, mimari, süs havuzları, malzeme, vb.) sunmaktadır”* ifadesine ise öğrencilerin daha çok katıldıklarını ve alanın yürüyüş için ideal bir görsel çeşitlilik sağladığını düşündüklerini göstermektedir.

Kültürel ve mekansal tatmin göstergeleri faktöründe ise *“Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alandır”* ve *“Bey Mahallesi’nde kendimi mutlu ve özgür hissediyorum”* ifadeleri açısından mekansal kalite durumu ile ilgili olarak özel sektör çalışanları ve kamu çalışanlarının diğer meslek gruplarından farklı

düşündüğü, ifadeleri destekledikleri ve daha fazla önemsediklerini göstermektedir.

4.1.7. Halkın mekansal kalite parametrelerinin gelire göre oluşan görüş farklılıklarının incelenmesi

Çalışmaya katılan halkın anket sorularına verdikleri cevapların mekansal kalite açısından gelir durumlarına göre farklılığının belirlenmesinde Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Mekansal kalite parametreleri belirleme yönünden dikkate alınması gereken faktörler ve katılımcıların gelirlere göre verdikleri cevapların farklılıklarına yönelik yapılan Kruskal Wallis H testi sonuçları Çizelge 4.7’de verilmiştir. Buna göre, “Görsel-Estetik Kalite Göstergeleri” ve “Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergeleri” faktörlerinde gelir açısından istatistiksel olarak anlamlı farklılıklar bulunmuştur.

Çizelge 4.7. Halkın mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörlere verdikleri yanıtın gelir açısından farklılıklarının incelenmesi

Mekansal kalite parametrelerini belirlemeye yönelik dikkate alınması gereken faktörler	Ki Kare	df	Asymp. Sig.
Sosyal Kalite Göstergeleri			
Bey Mahallesi herkes (yaşlı, genç, çocuk, engelli) tarafından kullanılabilir.	2,748	4	,601
Bey Mahallesi sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma ve iletişim kurma imkanı sağlamaktadır.	6,034	4	,197
Bey Mahallesi canlı, dinamik ve yoğun kullanıma sahip bir alan olarak tanımlanabilir.	4,210	4	,378
Bey Mahallesinde günün her saatinde güvenli bir şekilde dolaşılabilir.	,372	4	,985
Bey Mahallesi sosyal aktivitelere (Sinema, oyun alanları, dinlenme, rekreasyon alanları) imkan sağlamaktadır.	1,893	4	,755
Bey Mahallesinde karşılaşma ve toplanma alanları mevcuttur.	,308	4	,989
İşlevsel Kalite Göstergeleri	Ki Kare	df	Asymp. Sig.
Bey Mahallesine ulaşım kolaylıkla sağlanabilmektedir. (Toplu taşıma, özel araç, bisiklet veya yürüyerek)	1,136	4	,889
Bey Mahallesinde bulunan otopark alanları yeterlidir.	1,954	4	,744
Bey Mahallesinde bulunan mekanlara kolay erişim (yürüme ve dolaşma kolaylığı, engelleyicilerin olmaması) sağlanabilmektedir.	3,783	4	,436

Bey Mahallesinde hizmet alabileceğim çeşitli alanlar (Restoran, market, müze vb.) bulunabilmektedir.	2,277	4	,685
Bey Mahallesi konfor düzeyi yüksek, bakımlı ve temiz bir alandır.	5,756	4	,218
Bey Mahallesi farklı iklim koşullarında ve farklı mevsimlerde rahatlıkla gezebileceğim bir alandır.	,388	4	,983
Bey Mahallesinde mevcutta bulunan açık-yeşil alanlar (park, bahçe, çocuk bahçesi vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	3,583	4	,465
Bey Mahallesinde mevcutta bulunan kent mobilyaları (bank, aydınlatma elemanı vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.	1,473	4	,831
Bey Mahallesi gürültü kirliliğine sahip bir alan değildir.	4,938	4	,294
Görsel-Estetik Kalite Göstergeleri			
Bey Mahallesinde bulunan mevcut yapılar insan ölçeğindedir (boyut, yükseklik, hacim), rahatsız edici değildir.	11,435	4	,022*
Bey Mahallesinde bulunan yapılar mimari çeşitliliğe sahip ve görsel uyum içerisindedir.	2,882	4	,578
Bey Mahallesi görsel açıdan estetik ve çekici bir çevreye sahiptir.	23,567	4	,000*
Bey Mahallesi kaybolmadan gezebileceğim açık ve tanımlanmış bir mekan özelliğine sahiptir.	17,322	4	,002*
Bey Mahallesi yürüyüş için ideal bir görsel çeşitlilik (peyzaj öğeleri, mimari, süs havuzları, malzeme, vb.) sunmaktadır.	,876	4	,928
Bey Mahallesi mevcutta bulunan sanat ve tasarım objeleri (heykeller, anıtlar vb.) bakımından yeterlidir.	2,920	4	,571
Kültürel ve Mekansal Tatmin Göstergeleri	Ki Kare	df	Asymp. Sig.
Bey Mahallesi tarihi ve kültürel değeri yüksek bir alandır.	4,226	4	,376
Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alandır.	16,192	4	,003*
Bey Mahallesi aidiyet hissi duyduğum bir alandır.	6,785	4	,148
Bey Mahallesinde kendimi mutlu ve özgür hissediyorum.	16,210	4	,003*

* $P < 0,05$

Görsel-Estetik kalite ve kültürel ve mekansal tatmin göstergeleri faktörlerinde gelir durumu değişkeni bakımından istatistiksel anlamlı farklılıklar bulunmuştur. Görsel-Estetik kalite göstergelerinde 5001 TL ve üzerinde gelire sahip olan katılımcılar “Bey Mahallesi’nde bulunan mevcut yapılar insan ölçeğindedir (boyut, yükseklik, hacim), rahatsız edici değildir” ifadesine katılmaktadır, “Bey Mahallesi görsel açıdan estetik ve çekici bir çevreye sahiptir” aynı gelir grubu bu ifadeye de

olumlu olarak daha fazla katılmakta ve “Bey Mahallesi kaybolmadan gezebileceğim açık ve tanımlanmış bir mekan özelliğine sahiptir” ifadesine de aynı şekilde katıldığı görülmektedir. Yani yüksek gelir seviyesine sahip katılımcılar mahalleyi insan ölçeğinde, çekici bir çevreye sahip ve tanımlı bir mekan olarak algılamaktadırlar.

Kültürel ve mekansal tatmin göstergeleri faktöründe ise “Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alandır” ve “Bey Mahallesi’nde kendimi mutlu ve özgür hissediyorum” ifadelerinde bireylerin mekansal kalite durumu ile ilgili olarak 5001 TL ve üzerinde gelire sahip olanların diğer gelir seviyesine sahip bireylere göre farklı düşündüğü, ifadeleri destekledikleri ve daha fazla önemsediklerini göstermektedir.

4.2. Uzman Anketlerine Ait Bulguların İncelenmesi

Çalışmada Bey Mahallesi için mekansal kalite parametrelerini değerlendirmeye yönelik dikkate alınması gereken faktörler göz önüne alınarak 4 prensip belirlenmiştir. 20 alt parametre ve 59 kriterden oluşan anket (EK B) uzman grubunun değerlendirmesine sunulmuş ve uzmanların bu ifadeleri; en iyi gördükleri ifadeye 4 (çok iyi), en kötü gördükleri ifadeye 1 (çok kötü) puan vermek sureti ile puanlamaları istenmiştir. Uzman anketi olduğu için puanlamada “kararsızım” seçeneği sunulmamıştır. Verilen puanların uzmanlar özelinde ortalamaları alınarak, her uzman görüşünün ve genel dağılımlarının incelenebilmesi sağlanmıştır. Aritmetik ortalamaları 2,5 puanının üzerinde olan kriterler olumlu/iyi, 2,5 puanın altında olan kriterler ise olumsuz/kötü olarak değerlendirilmiştir. Bu değerler, çizelgeler halinde sunulmuştur (Çizelge 4.8, Çizelge 4.9, Çizelge 4.10, Çizelge 4.11).

Çalışmaya katılan uzmanların anket sorularına verdikleri cevapların mekansal kalite parametrelerini değerlendirmek için “işlevsel prensipler” yönünden dikkate alınması gereken faktörler ve verdikleri cevaplar Çizelge 4.8’de verilmiştir. İşlevsel prensiplerin genel ortalamalarına bakıldığında olumlu puanlar olarak değerlendirilmiş olduğu görülmektedir. Bu durum, uzmanlar için Bey

Mahallesi'nin tasarımının herkes için kullanışlı ve fonksiyonel bir yapıya uygun olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.8. İşlevsel prensipler açısından uzman değerlendirmelerinin incelenmesi

PRENSİPLER	PARAMETRELER	KRİTERLER	U1	U2	U3	U4	U5	U6	U7
İŞLEV	Bağlantı	yaya ulaşımı	3,0	3,0	4,0	2,0	3,0	3,0	3,0
		toplu ulaşım	3,0	3,0	3,0	1,0	2,0	2,0	3,0
		Ortalama	3,0	3,0	3,5	1,5	2,5	2,5	3,0
	Güvenlik	güvenlik	2,0	2,0	2,0	2,0	3,0	2,0	2,0
		mahremiyet	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
		aktiviteler	3,0	3,0	3,0	3,0	2,0	3,0	3,0
		Ortalama	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7	2,7
	Konfor	fiziksel kolaylıklar	2,0	2,0	2,0	2,0	2,0	1,0	3,0
		görsel rahatlık	3,0	3,0	3,0	2,0	2,0	2,0	3,0
		kullanım kolaylığı	3,0	2,0	3,0	2,0	2,0	3,0	3,0
		Ortalama	2,7	2,3	2,7	2,0	2,0	2,0	3,0
	Çeşitlilik	seçenekler	2,0	3,0	2,0	3,0	2,0	3,0	2,0
		çeşitlilik	2,0	3,0	2,0	3,0	2,0	3,0	2,0
		Ortalama	2,0	3,0	2,0	3,0	2,0	3,0	2,0
		Toplam Ortalama	2,6	2,7	2,7	2,3	2,3	2,5	2,7

*U: Uzman

“Bağlantı” parametresinde “yaya ulaşım” kriteri açısından Uzman4 ve “toplu ulaşım” kriteri açısından Uzman4, Uzman5, Uzman6, olumsuz puan vermiştir. Alan genel olarak “Bağlantı” açısından iyi durumda olduğunu destekleyen cevaplar almıştır.

“Güvenlik” parametresinde “mahremiyet” ve “aktiviteler” kriterleri genel olarak olumlu cevaplar alırken, “güvenlik” kriteri açısından sadece Uzman5 olumlu cevap vermiştir. Bu durum, uzmanlar tarafından mahallenin güvenli bulunmadığını göstermektedir.

“Konfor” parametresinde “fiziksel kolaylıklar” kriteri çoğunlukla olumsuz cevaplanmıştır. Bu bağlamda kullanım kolaylığı açısından alan zayıf bulunmuştur. Uzmanlar tarafından mahallenin konfor durumu genel olarak olumsuz bulunmuştur. “Çeşitlilik” parametresinde de “seçenekler” ve “çeşitlilik”

kriterleri çoğunlukla olumsuz cevaplanmıştır. Bey Mahallesi çeşitli eylem, aktivite ve etkinliklere imkan tanınması, sosyal olabilme ve aktivite çeşitliliği bağlamında zayıf bulunmuştur.

Çalışmaya katılan uzmanların mekansal kalite parametrelerini değerlendirmek için “düzen prensipleri” yönünden dikkate alınması gereken faktörler ve verdikleri cevaplar Çizelge 4.9’da verilmiştir. Düzen prensiplerinin genel ortalamalarına bakıldığında olumlu puanlar olarak değerlendirilmiş olduğu görülmektedir. Bu durum uzmanlar için Bey Mahallesi’nin tasarım açısından kolay algılanabilir ve anlaşılabilir bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.9. Düzen prensipleri açısından uzman değerlendirmelerinin incelenmesi

PRENSİPLER	PARAMETRELER	KRİTERLER	U1	U2	U3	U4	U5	U6	U7
DÜZEN	Tutarlılık	girişler	2,0	2,0	3,0	2,0	2,0	3,0	2,0
		sınırlar	2,0	1,0	3,0	3,0	3,0	3,0	2,0
		landmark	2,0	2,0	2,0	3,0	3,0	3,0	1,0
		perspektif	3,0	4,0	3,0	3,0	3,0	2,0	3,0
		zemin hattı	3,0	2,0	2,0	3,0	3,0	3,0	2,0
		Ortalama	2,4	2,2	2,6	2,8	2,8	2,8	2,0
	Açıklık	strüktür, yapı	3,0	3,0	3,0	3,0	2,0	3,0	2,0
		açık ifade	2,0	3,0	2,0	3,0	2,0	3,0	2,0
		çevreleme	3,0	2,0	2,0	3,0	2,0	3,0	3,0
		Ortalama	2,7	2,7	2,3	3,0	2,0	3,0	2,3
	Devamlılık	sistem	2,0	3,0	3,0	2,0	3,0	3,0	2,0
		sıra, dizi, silsile	2,0	3,0	2,0	2,0	3,0	4,0	3,0
		ritim	3,0	3,0	2,0	3,0	3,0	4,0	3,0
		Ortalama	2,3	3,0	2,3	2,3	3,0	3,7	2,7
	Denge	desen	3,0	3,0	4,0	2,0	3,0	3,0	3,0
		vurgu	4,0	3,0	3,0	2,0	3,0	4,0	2,0
		Ortalama	3,5	3,0	3,5	2,0	3,0	3,5	2,5
		Toplam Ortalama	2,6	2,6	2,6	2,6	2,7	3,2	2,3

*U: Uzman

“Tutarlılık” parametresinde “girişler” ve “landmark” kriterleri olumsuz olarak puanlanmış ve uzmanlar tarafından alan bu kriterler açısından zayıf bulunmuştur. “sınırlar”, “perspektif”, “zemin hattı” kriterleri ise olumlu puanlar

almıştır. Zemin geçişleri ve perspektif çeşitliliği, görsel düzen uyumluluğu açısından olumlu olarak değerlendirilmiştir.

“Açıklık” parametresinde ise *“strüktür, yapı”* ve *“çevreleme”* kriterleri bakımından çoğunlukla uygun bulunmuş, *“açık ifade”* kriteri ise çoğunlukla olumsuz olarak değerlendirilmiştir. *“Açıklık”* parametresi tanımlanmış mekan açısından önemli bir prensiptir. Yapıların strüktür özellikleri ve mekanın, bitişiklik ve kapalılık ifadeleri, çevreleme gibi kriterleri açık ve anlaşılır ve tercih edilen kaliteli mekanların önemli özellikleridir. Bu parametre dört uzman tarafından olumlu değerlendirilirken, üç uzman tarafından olumsuz şekilde değerlendirilmiştir.

“Devamlılık” parametresi de dört uzman tarafından olumlu değerlendirilirken, üç uzman tarafından olumsuz şekilde değerlendirilmiştir. Bu parametrede en yüksek puanları *“ritim”* kriterinin aldığı görülmektedir. Ritim mekanı oluşturan parçaların belirli bir düzen, denge ve oranla benzer oluşumlar yerine çeşitlilik göstermesidir ve uzmanlar açısından alanın bu değerleri barındırdığını göstermektedir. *“Denge”* parametresinde ise *“vurgu”* kriteri genel olarak olumlu puan almasına karşın *“desen”* kriteri daha yüksek puanlar alarak alanın dokusal desen bakımından pozitif değerler taşıdığı sonucuna varılabilmektedir.

Çalışmaya katılan uzmanların mekansal kalite parametrelerini değerlendirmek için *“kimlik prensipleri”* yönünden dikkate alınması gereken faktörler ve verdikleri cevaplar Çizelge 4.10’da verilmiştir. Kimlik prensiplerinin genel ortalamalarına bakıldığında işlev ve düzen prensiplerine göre daha yüksek puanlar aldığı görülmektedir. Bu durum uzmanlar tarafından Bey Mahallesi’nin; kimlik ve karakter bakımından yüksek değerlere sahip, ayırt edici ve tanınabilir yapıda bir mekan olduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.10. Kimlik prensipleri açısından uzman değerlendirmelerinin incelenmesi

PRENSİPLER	PARAMETRELER	KRİTERLER	U1	U2	U3	U4	U5	U6	U7
KİMLİK	Odak	görsel odak	4,0	4,0	4,0	3,0	3,0	3,0	2,0
		hareketlilik noktaları	3,0	3,0	3,0	3,0	2,0	2,0	3,0
		Ortalama	3,5	3,5	3,5	3,0	2,5	2,5	2,5
	Birlik	konsept	4,0	4,0	4,0	2,0	3,0	3,0	2,0
		tekrar	4,0	3,0	4,0	3,0	3,0	3,0	3,0
		Ortalama	4,0	3,5	4,0	2,5	3,0	3,0	2,5
	Karakter	bütünlük	4,0	3,0	3,0	3,0	3,0	4,0	3,0
		sadelik	4,0	3,0	4,0	3,0	3,0	3,0	3,0
		sınırlama	3,0	2,0	3,0	3,0	3,0	3,0	2,0
		Ortalama	3,7	2,7	3,3	3,0	3,0	3,3	2,7
	Müstesnalık	tarihsel kalite	4,0	4,0	4,0	3,0	4,0	4,0	3,0
		sembolizm	4,0	3,0	4,0	3,0	4,0	3,0	3,0
		eşsizlik	4,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	2,0
		görünüş	4,0	4,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
		Ortalama	4,0	3,5	3,5	3,0	3,5	3,3	2,8
		Toplam Ortalama	3,8	3,3	3,5	2,9	3,1	3,1	2,6

*U: Uzman

“Odak” parametresi bütün uzmanlar tarafından olumlu olarak puanlanmıştır. “görsel odak” kriteri Uzman7 dışında tüm uzmanlardan yüksek puanlar almış ve mahalle kentin görsel odak noktasını oluşturan bir mekan olarak değerlendirilmiştir. Uzmanlar tarafından mahallede önemli etkinlik ve işleklik noktalarının olduğunu “hareketlilik noktaları” kriterini olumlu olarak puanlamalarından görmekteyiz. “Birlik” parametresi bütün uzmanlar tarafından olumlu olarak puanlanmıştır. Alan “konsept” kriteri açısından Uzman4 ve Uzman7 dışından olumlu olarak değerlendirilmiştir. “tekrar” kriterleri açısından bütün uzmanlar tarafından alan, yüksek puanlarla olumlu olarak bulunmuştur.

Algılanabilirlik açısından önemli olan “Karakter” parametresi bütün uzmanlar tarafından olumlu olarak puanlanmıştır. Alan “bütünlük” ve “sadelik” kriterleri açısından yüksek puanlar almıştır. İki uzman dışında “sınırlama” kriteri de olumlu puanlar almıştır. Mekanın özelliği açısından önemli olan “Müstesnalık” parametresi bütün uzmanlar tarafından olumlu olarak puanlanmıştır. Bu parametre altında değerlendirilen “tarihsel kalite”, “sembolizm”, “görünüş”,

kriterleri bütün uzmanlardan olumlu puanlar almış ve “*tarihsel kalite*” kriteri anketin tamamına göre en yüksek puanlarla değerlendirilmiştir. “*eşsizlik*” kriterine, bir uzman dışında olumlu puanlar verilmiştir. Tarihsel kalite ve sembolizm kriterlerinin yüksek olması alanın uzmanlar açısından tarihi bir öneme sahip kentin tarihsel gelişimine sembol olabilecek nitelikte bir alan olduğunu göstermektedir.

Çalışmaya katılan uzmanların mekansal kalite parametrelerini değerlendirmek için “*görsel ve estetik prensipler*” yönünden dikkate alınması gereken faktörler ve verdikleri cevaplar Çizelge 4.11’de verilmiştir. Görsel ve estetik prensiplerinin genel ortalamalarına bakıldığında olumlu puanlar aldığı görülmektedir. Fakat “*Doğallık*” parametresi incelendiğinde anketin tamamındaki değerlendirmelerde en düşük puanları alan kısım olduğu görülmektedir. Bu durum uzmanlar tarafından Bey Mahallesi’nin; görsel ve estetik bakımdan hoş ve çekici değerlere sahip, bir mekan olduğu fakat doğal elemanlar, peyzaj öğeleri, yeşil alanlar bakımından yetersiz bulunduğunu göstermektedir.

Çizelge 4.11. Görsel ve estetik prensipler açısından uzman değerlendirmelerinin incelenmesi

PRENSİPLER	PARAMETRELER	KRİTERLER	U1	U2	U3	U4	U5	U6	U7
GÖRSEL VE ESTETİK	Ölçek	insan ölçeğine uyum	3,0	4,0	3,0	3,0	3,0	3,0	4,0
		Ortalama	3,0	4,0	3,0	3,0	3,0	3,0	4,0
	Uygunluk	oran	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
		aslına uygunluk	3,0	3,0	4,0	3,0	3,0	3,0	2,0
		aşinalık	4,0	3,0	3,0	3,0	3,0	4,0	3,0
		Ortalama	3,3	3,0	3,3	3,0	3,0	3,3	2,7
	Canlılık	uyarıcı, teşvik edici	3,0	3,0	3,0	2,0	3,0	3,0	2,0
		zıtlık	3,0	2,0	3,0	3,0	3,0	2,0	2,0
		gerilim	3,0	2,0	3,0	2,0	3,0	2,0	2,0
		hareket	3,0	3,0	3,0	2,0	3,0	3,0	3,0
		Ortalama	3,0	2,5	3,0	2,3	3,0	2,5	2,3
	Ahenk - Armoni	ışık	3,0	4,0	2,0	2,0	3,0	3,0	3,0
		renk	3,0	4,0	2,0	3,0	3,0	3,0	3,0
		tekstür	3,0	4,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
		çizgi,hatlar	4,0	4,0	3,0	3,0	3,0	3,0	2,0
		ses	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	2,0
		koku	3,0	3,0	2,0	3,0	3,0	2,0	2,0
		Ortalama	3,2	3,7	2,5	2,8	3,0	2,8	2,5

	Doğallık	doğal elamanların miktarı	2,0	3,0	1,0	1,0	4,0	3,0	1,0
		doğal alanların genişliği	1,0	1,0	2,0	1,0	4,0	2,0	1,0
		doğal alanların bağlantısı ve sürekliliği	1,0	1,0	2,0	1,0	3,0	2,0	1,0
		Ortalama	1,3	1,7	1,7	1,0	3,7	2,3	1,0
	Bakım	alandaki ilgi, bakım, temizlik	3,0	3,0	3,0	2,0	3,0	3,0	2,0
		Ortalama	3,0	3,0	3,0	2,0	3,0	3,0	2,0
	Tanımlanmış Mekan	mekandaki açıklık	3,0	1,0	3,0	3,0	3,0	3,0	2,0
		mekanı tanımlayıcı öğelerin baskınlığı	3,0	2,0	3,0	3,0	3,0	4,0	3,0
		Ortalama	3,0	1,5	3,0	3,0	3,0	3,5	2,5
	Tarihi Önem	kentsel yerleşme	3,0	3,0	2,0	4,0	4,0	3,0	3,0
		mekan duygusu	3,0	3,0	3,0	3,0	4,0	4,0	4,0
		iç bağlantılar	3,0	3,0	3,0	3,0	4,0	3,0	3,0
		stil ve tasarım	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0	3,0
		ustalık	3,0	4,0	3,0	4,0	3,0	4,0	3,0
		Ortalama	3,0	3,2	2,8	3,4	3,6	3,4	3,2
		Toplam Ortalama	3,0	3,0	2,8	2,7	3,2	3,0	2,5

*U: Uzman

“Ölçek” parametresi bütün uzmanlar tarafından olumlu olarak puanlanmıştır. Uzmanlara göre Bey Mahallesi’ndeki yapılar, insan ölçeğine uyum içerisinde ve mekanda yapıların rahatsız edici bir boyutunun bulunmadığını göstermektedir. “Uygunluk” parametresi bütün uzmanlar tarafından olumlu olarak puanlanmıştır. “oran” ve “aşinalık” kriterleri açısından olumlu olarak puanlanmış, “aslına uygunluk” kriteri bir uzman dışında olumlu puan almıştır. Buna bağlı olarak uzmanlar Bey Mahallesi’ni aslına uygun, orijinal yapıda ve zihin haritasında aşinalık uyandıran bir değere sahip olduğunu ortaya koymaktadırlar.

“Canlılık” parametresi genel olarak uzmanlar tarafından olumlu olarak puanlanmıştır. “hareket”, “uyarıcı, teşvik edici” ve “zıtlık” kriterleri çoğunlukla olumlu puanlar almıştır. Bu durum mekanın canlı olabilesi için gerekli olan bu kriterlerin alanda sağlandığını göstermektedir. “gerilim” kriteri ise çoğunlukla olumsuz puan almıştır.

“Ahenk ve armoni” parametresi genel olarak uzmanlar tarafından olumlu olarak puanlanmıştır. Uzmanlara göre Bey Mahallesi’ndeki “renk”, “tekstür”, “çizgi, hatlar” ve “ses” kriterleri olumlu puanlar almış ve alanda bulunan geleneksel evlerde kullanılan taşların kendine has renkleri, tekstürleri ve sokakların yapıların çizgisel hatlarında ki uyumu olumlu olarak değerlendirmişlerdir. “ışık” kriteri ise çoğunlukla olumlu puan alsa da tamamen olumlu bulunmamıştır. Bu durum dar sokakları ve bitişik evleri bulunan Bey Mahallesi’nin yeterli ışık alamadığı alanlarının olduğu durumunu belirtmektedir.

“Doğallık” parametresi anketin tamamındaki değerlendirmelerde en düşük puanları alan kısım olmuştur. “doğal elemanların miktarı” kriteri dört uzman tarafından kötü ve yetersiz bulunmuştur. “doğal alanların genişliği” kriteri altı uzman tarafından kötü ve çok zayıf olarak değerlendirilmiştir. “doğal alanların bağlantısı ve sürekliliği” kriteri altı uzman tarafından kötü ve çok zayıf olarak değerlendirilmiştir. Bu durum geleneksel evlerin bahçelerinin varlığı ve bitki bakımından doğal elemanları barındırdığı durumunu göz önüne almamız gerektiğini göstermektedir. Fakat Bey Mahallesi’nin bütününe ele aldığımızda, doğal elemanların miktarı, doğal alanların sürekliliği ve bağlantısını değerlendirdiğimizde alanın bu değerler bakımından yetersiz ve devamlılık sağlamadığı görülmektedir.

“Bakım” parametresi beş uzman tarafından iyi, iki uzman tarafından kötü olarak puanlanmıştır. “Ahenk ve armoni” parametresi altındaki “koku” kriterini de değerlendirmek gerekirse dört uzman tarafından iyi, üç uzman tarafından kötü olarak puanlanmıştır. Alanın kentin merkezinde ve turistik bir merkez olması kontrollü olarak bakım hizmetlerinin yapıldığı görülmektedir. Fakat yoğun bir kullanıma sahip olması ve mahalle sakinlerinin kullanım koşulları bakım hizmetlerinin yetersiz kalmasına sebep olmaktadır.

“Tanımlanmış mekan” parametresi altı uzman tarafından olumlu olarak puanlanmıştır, sadece Uzman2 tarafından zayıf bulunmuştur. “mekandaki açıklık” Uzman2 ve Uzman7 tarafından olumsuz ve “mekanı tanımlayıcı öğelerin baskınlığı” kriterleri sadece Uzman2 tarafından olumsuz değerlendirilmiştir.

Tanımlı mekanlar algılanabilir ve kolay anlaşılabilir mekanlar oluşturulabilmesi bakımından önemli kriterlerdir. Bey Mahallesi'nde kullanılan yapı malzemesinin hep aynı olması ve yapıların birbirlerine benzerlikleri olumsuz değerlendirilmelerin yapılmasının başlıca sebeplerindendir.

“Tarihi önem” parametresi bütün uzmanlar tarafından olumlu olarak puanlanmıştır. *“ustalık”, “stil ve tasarım”, “mekan duygusu”, “iç bağlantılar”,* kriterlerinin hepsi olumlu olarak puanlanmıştır. Geleneksel konutların işçiliğindeki ustalık ve yerle özgü tasarımları Mahallenin kalitesine olumlu katkı sağlamaktadır. *“kentsel yerleşme”* kriteri de genel olarak olumlu puanlar almış, sadece Uzman3 ten olumsuz puan almıştır. Tarihi kent merkezinde bulunan Bey Mahallesi merkeze yakın olması nedeniyle iyi bir konumdadır ve kentle bağlantısı güçlüdür. Bu durumdan kaynaklı kentsel yerleşme açısından uygun olan ve her yerden kolaylıkla ulaşılabilir merkezi bir konumdadır. Bütün kriterler ve değerlendirmeler göstermektedir ki Bey Mahallesi kent ve kentliler için tarihsel bir değer ve önem taşımaktadır. Bu değer Mahallenin mekansal kalitesini olumlu yönde etkilemektedir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çağdaş yaşamın ekonomik ve teknolojik büyüme modelleriyle ortaya çıkan ihtiyaçlarına cevap vermek için kent merkezlerinin modernleşmesi ihtiyacı ile tarihi kent merkezlerinin ve tarihi kent çevrelerinin yerel kimlik ve kültürel değerlerinin korunması arasındaki dengeyi sağlamak günümüz kentlerinin kritik yönetim süreçlerini oluşturmaktadır. Ülkemizde yapılan kentsel dönüşüm, kentsel koruma ve kentsel yenileme projelerine bakıldığında; bu sürecin, kentin ve tarihi kent merkezlerinin sahip olduğu kimliği ve karakteri koruyarak bütünsel bir yapıda gelişmesinden ziyade, kat artışı, yoğunluk artışı, ticari ve turistik işlevlere dönüşüm amaçlı kullanıldığı görülmektedir.

Tarihi kentlerin ve çevrelerin korunması; iyi planlama süreçleri, tarihi ve kültürel değerleri koruma kararlılığı odaklı kurgular, mekansal kalite yönetimine sahip yaşanılabilir mekanlar oluşturabilen, ulusal ve uluslararası çerçeveye uygun bütünsel hedefler gerektirmektedir. Kentin yaşanabilirliğini arttıracak, sosyal yapıdaki eşitsizliği azaltacak, çevresel ve doğal tüm değerleri barındıran ve geliştiren, yerele özgü değerleri özümseyen ve tüm bunları koruyarak geleceğe aktarabilen plan kararlarına, tasarım anlayışına ve uygulamalara ihtiyaç vardır. Bunun sağlanabilmesi, mekansal kalitesi yüksek kamusal alanlar oluşturulabilmesi ve kentsel yaşanılabilirlik seviyesinin yükseltilmesi ile mümkün kılınabilir.

Kalitenin kavramsal açıklamalarında "belirli bir mükemmeliyet düzeyine erişmiş olma" ortak bir değerlendirme olarak ortaya çıkmaktadır. "Kalite" mükemmeliyet derecesi ile eşanlamlı olarak kullanılmaktadır. Kentsel kalite kavramı; kaliteli bir yaşam çevresini ifade eder ve yaşayanların fiziksel, sosyal, kültürel, vb. her açıdan memnuniyetinin sağlandığı çevreler olarak ifade edilebilir. Kentsel kalite ve yaşam kalitesi birbirleri ile paralel olarak artıp azalan kavramlardır ve eşgüdümlü olarak kentlerde görülmektedirler (Orhan, 2015).

Gaziantep tarihi kent merkezi ve yakın çevresine bakıldığında fiziksel olarak birbirlerine yakın, benzer kent dokularına sahip ve tarihsel olarak birbirlerine

bağlı olan bu alanların, yapılan yanlış imar uygulamaları ve geç kalınmış koruma uygulamalarıyla zamanla birbirleri ile hiçbir ortak ilişkisi bulunmayan, izole olmuş, kentin diğer kısımlarından kopuk kent parçaları haline geldiği izlenmektedir. Kimlik ve kültür bakımından bir hazine niteliği taşıyan bu alanların şehrin diğer alanları ile bütünlüğünün sağlanması ve birbiriyle kopuk mekanların fiziksel, sosyal veya ekonomik müdahaleler ile tekrar bağlantılı hale getirilmesi bu alanların korunmasını sağlayacak ve ileride atıl alanlara dönüşmesini engelleyebilecektir (Günaydın, 2018).

Kamusal alanı başarılı kılan unsurlar; ulaşılabilir olması, çeşitli aktivitelerin yer alması, mekanın konforlu ve iyi imaja sahip olması, sosyal faaliyetleri destekleyen mekanlar olması şeklinde temel özelliklerini sayabiliriz. Bunun sonucu olarak, içinde barındırdığı toplumu hem sosyal hem ekonomik hem kültürel açıdan doğru yansıtan, özgün, birleştirici, özgürleştirici ve sosyal hayatı geliştirici kentler ve kentsel mekanlar ortaya çıkar. Aksi takdirde yaşam alanlarımız her geçen gün insanları birbirinden uzaklaştıran ve insan hayatının temel ihtiyaçlarını karşılayamayacak kadar kalitesiz, işlevsiz ve kötü planlanmış kentlere evrilecektir. Bu bağlamda, benimsenmesi gereken en temel nokta, toplumsal yapı, kentsel mekan aktiviteleri ve açık kamusal mekanlardaki mekansal kalite göstergelerinin sürekli olarak birbirinden beslenerek varlığını sürdüren unsurlar olduğunun bilincinde olmaktır (Uzgören vd., 2016).

Mekansal kalite kavramının çok boyutlu bir kavram olması, açık kamusal alanlarda mekan kalitesi üzerinden yapılacak olan araştırmalarda söz konusu alanı çok yönlü olarak ele alma ve buradaki kentsel mekan aktivitelerini göz ardı etmeme gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. Mekan kalitesi arttıkça, alanda gerçekleşen kentsel mekan aktivitelerinin çeşitliliğinde, süresinde ve niteliğinde de olumlu bir gelişmenin yaşandığı araştırmalarda elde edilen temel sonuç olmuştur. Bu gelişme ise insanların sosyal hayatlarının kalitesini ve kentsel mekandaki davranışlarını ve psikolojisini olumlu yönde etkilemektedir (Uzgören vd., 2016).

Bey Mahalle'sinin çevresiyle olan etkileşiminin göz önüne alınmadan; gelişen teknoloji ve nüfus artışı ile hızla büyüyen kentin, ihtiyaçlarını karşılamak için gelişmesi ve nüfus ile orantılı olarak artan araç trafiği için yapılan düzenlemeler çerçevesinde Mahalle ana caddelerin ve yüksek binaların arkasında kalmıştır. Ayrıca ikamet eden yerli halkın yeni konut alanlarına, apartmanlara taşınmasıyla atıl bir hale sürüklenmiş ve kimliğini kaybetme ile karşı karşıya kalmıştır. Bu doğrultuda araştırmanın çıkış noktası; özellikle 2008 yılında başlayan ve iyileştirme için yapılan koruma çalışmaları sonrasında Mahalle ve çevresinde gerçekleşen koruma plan ve tasarım uygulamalarının kent peyzajına, kültürel peyzaja ve Bey Mahallesi'nin kimliğine etkilerinin, mekansal kalite parametreleri ışığında niteliğinin ölçülmesidir. Bu doğrultuda kentsel mekanlar için kullanılabilir kalite parametreleri belirlenmiştir. Bu kalite parametreleri anketlerle, halk ve uzaman görüşlerine başvurularak Bey Mahallesi'nde uygulanmış ve bunun sonucunda bu alan için önem sırasıyla "kültürel ve mekansal tatmin-kimlik", "işlevsel kalite göstergeleri-güvenlik-konfor", "görsel estetik-doğallık", "sosyal kalite göstergeleri- düzen" parametrelerini içeren temel faktörlerin öne çıktığı görülmüştür. Buradan yola çıkarak, bundan sonra bu alanda yapılacak çalışmalarda, iyileştirmelerde ve peyzaj tasarımlarında bu faktörlerin üzerinde durulması gerektiği görülmektedir. Dolayısıyla kullanıcıların beklentilerinin bilinmesinin daha kaliteli bir ortam yaratma açısından son derece önemli olduğu ortaya çıkmaktadır. Mekansal kalite parametreleri analizi ve değerlendirme ölçütlerine göre hazırlanan, halk anketi ve uzaman anketinin olumlu sonuçlarına göre, Bey Mahallesi'nde yapılan uygulamaların ve onarımların mekansal kaliteyi geliştirdiği tespit edilmiştir. Bu durum araştırmanın dikkat çekici sonuçları arasındadır. Bu çalışma ile ileride bu konuda yapılacak çalışmalara, bu parametrelerle yöntem önerisi sunarak kentsel peyzaj planlaması ve tasarımı için önemli bir kaynak sağlanmıştır.

Gaziantep ilinin, Şahinbey ilçesinin, Bey Mahallesi'nde yapılan bu çalışmada kentsel yaşam kalitesi ve mekansal yaşam kalitesi araştırılmış ve şu sonuçlar elde edilmiştir;

İnsanların bulundukları ortamlarda mekansal kalitenin yüksek olması fiziksel ve psikolojik yönden kişiyi olumlu etkiler ve bu durum sosyal ilişkilerine de yansır. Mekan kalitesinin ve yaşamdan memnuniyetin yüksek olması için daha önce de bahsedildiği üzere bazı önemli kriterler mevcuttur. Bu kriterlere ait sonuçlar aşağıdaki gibidir;

İşlevsel kalite göstergeleriyle ilgili ana parametreler:

Erişilebilirlik-Ulaşılabilirlik: Bey Mahallesi, Atatürk bulvarı ve İstasyon caddelerinin arasında kalması sebebiyle ana akslardan toplu taşıma ve yaya ulaşımı açısından ulaşımı kolay bir yerdir. Otopark sorundan kaynaklı metruk yapıları yıkıp otoparka dönüştüren fırsatçıların varlığı, 2018 yılında yapılan yer altı otoparkı sayesinde ortadan kaldırılmış ve otopark sorunu rahatlatılmıştır. Yine de dar sokakları ve arnavut kaldırım yol zemin döşemesi ve çıkmaz sokaklardan dolayı her sokağa araçla ulaşım sağlamak zordur. Arnavut kaldırım yol zemin döşemesi ve ara sokaklarda kaldırımın olmaması, alanda bisiklet, yaya ve engellilerin kolay erişim sağlamasını kötü yönde etkilemektedir. Yoğun turist ziyareti olan mahalle için bu durum dolaşım zorluğu yaratan bir etkidir. Mahallenin dar Arnavut kaldırım sokakları kışın yağmur yağdığında kaygan ve kar yağdığında, buzlanma durumlarını ortaya çıkarmakta ve yerel bakım hizmetlerinin etkin olamadığı durumlarda, farklı iklim koşullarında ve farklı mevsimlerde alana erişim sağlamak zor olabilmektedir.

Konfor/ Gürültü kirliliği/ Hizmet Alanları Çeşitliliği: Mekan kalitesi parametrelerinden alanın etkin kullanımını sağlayan bu kriterlerin varlığı ve kalitesinin yüksek olması sosyal ve işlevsel bir çevre oluşturulabilmesi için önemlidir. Bey Mahallesi katılımcılar açısından bakımlı ve temiz bir alan olarak bulunmuştur. Zemin döşemeleri fiziksel zorluklar yaratırken, yapılarda kullanılan malzemenin görsel uyumu ve rahatlığı, alanın bakımlı olması, çekici bir çevre yaratmamaktadır. Bey Mahallesi'nde, restoran, market, müze, butik oteller, kafe, sanat merkezi vb., hizmet veren çeşitli işletmeler mevcuttur. Bu durum canlılık ve çeşitlilik açısından olumlu olsa da mahalle de ikamet eden haneleri alanın ticari bir çevreye dönüşmesi olumsuz etkilemektedir. Mahalle kültürünün

yitirilmesine sebep olmaktadır. Mahallenin nüfus verilerine bakıldığında da bu durumun etkisi olarak yıllara göre nüfusunun azaldığı görülmektedir. Ayarca alanda olumlu bulunan gürültü kirliliği kriterini de gün geçtikçe artan işletmeler, özellikle kafeler olumsuz etkilemektedir.

Açık-Yeşil Alanlar/ Kent Mobilyaları/Güvenlik; Bey Mahallesi evlerinin avluları dışında etkin bir yeşil alana sahip değildir. Park alanları, çocuk parkları ve rekreasyon alanları bulunmayan mahalle halk ve uzmanlar tarafından da doğa ve peyzaj elemanları varlığı açısından en zayıf bulunan kriter olmuştur. Çevre ve doğa ile ilişki mekansal kalite parametreleri açısından önemli bir kriterdir. Mahallenin yapısal dokusu doğa ile desteklenmemiştir ve evlerin avluları dışında kalan mekanlar bu bakımdan yoksun bırakılmıştır. Yeni yapılan yer altı otoparkının üstü meydan olarak tasarlanmış ve burada saksılarla birkaç bitkiye yer verilmiştir. Ayrıca pergolalar ile dinlenme alanları sağlanmış olmasına rağmen alan neredeyse tamamen sert zemin olarak bırakılmıştır. Dar sokaklar bank ve dinlenme elemanları açısından zayıftır. Aydınlatma elemanları ve yönlendirme-tanıtım tabelaları yapılan sokak sağlıklaştırma çalışmaları sırasında yenilenmiştir ve alan yeterli aydınlatmaya sahiptir. Ayrıca mahalleye bu aşamada yerleştirilen kameralar sürekli kayıt almaktadır bu güvenlik açısından olumlu olsa da mahalleli için mahremiyeti ortadan kaldıran bir etkisi de mevcuttur.

Görsel-Estetik/ Düzen kalite göstergeleriyle ilgili ana parametreler

Tutarlılık/ Estetik ve Çekici/ Açıklık/ Denge/ Uygunluk/ Ölçek: Tufan Hamam Caddesi dışında mahalleye girişler hep küçük ara sokaklardan sağlanmaktadır. Mahalle nirengi noktasına, sınırlara ve landmark'a sahip değildir. Geleneksel evlerin tipolojisinden kaynaklı sokaklar farklı perspektiflere sahiptir. Yapıların insan ölçeğine uygun olması, yüksek çevreleyicilerin bulunmaması alanı açık olarak değerlendirmemizi sağlamakta, fakat dar sokaklar ve kabaltılar bu açıklığı zayıflatmaktadır. Çıkma sokakların varlığı da kaybolmadan ve güvenli bir şekilde gezebilme özelliğini zayıflatmaktadır. Geleneksel evlerin aynı malzemedan yapılması süreklilik kazandırmış olsa da alan uyarıcı, teşvik edici ve zıtlık değerlerini barındırmamaktadır. Hareketli ve

canlı bir sokak sirkülasyonuna sahiptir. Yapılan sağlıklaştırma ve restorasyon çalışmalarında yapılar aslına uygun şekilde restore edilmiş ve bu çalışmalar özenli şekilde yürütülmüştür. Yapısal malzemenin rengi, kullanım tekstürü ve gün ışığıyla uyumu sokaklara ayrı bir ahenk kazandırmaktadır. Dar sokaklar ışığı kesse de yüksek olmayan yapılar ve kullanılan taşın sıcak rengi ışık etkisini doğal bir şekilde sunmaktadır. Bu şekilde mekanı tanımlayıcı öğelerin varlığı alanın, estetik ve çekici bir çevreye dönüşmesini sağlamış ve aslına uygun tarihsel belleği canlı tutan bir koruma anlayışıyla mahallenin tekrar canlandırılması Bey Mahallesi'ne olan aidiyet ve bağın güçlenmesini sağlamıştır.

Kültürel ve Mekansal Tatmin/ Kimlik kalite göstergeleriyle ilgili ana parametreler

Müstesnalık/ Birlik/ Karakter/ Tanımlanmış Mekan/ Tarihi Önem: Bey Mahallesi Gaziantep için sembol olan tarihsel gelişime sahip bir alandır. Eşsiz bir kültürel gelişime, yapısal ustalık değerine ve yaşanmışlığa sahiptir. Bu durum hem halk hem de uzmanlar tarafından en yüksek puanlarla onaylanmıştır. Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alan olarak aidiyet hissi duyulan, tanımlı bir mekan olarak görülmektedir. Eksiklikler olsa da alanla kurulan bağların anlam ve bütünlüğe sahip olduğu ve burada daha fazla zaman geçirilme isteği uyandırdığı, mutluluk ve özgürlük hissi sağladığı sonucuna varılmıştır.

Anket bulguları, sonuçları ve alanın mevcut durum analizine göre varılan sonuçlar bu şekildedir. Buna göre alanın mekansal kalitesinin daha iyileştirilebilmesi ve zayıf bulunan kriterlerin düzeltilebilmesi için yapılması gereken düzenlemeler ve öneriler aşağıdaki gibi sıralanmıştır;

- Koruma, uygulama, denetim faaliyetleri aşamalarında, uzmanlar tarafından, alanda var olan eksikliklerin doğru şekilde analiz edilerek saptanabilmesi ve tarihi dokuya uygun şekilde bunların yeniden mekansal kalite parametreleri ışığında düzenlenerek daha kaliteli mekanlar yaratılabilmesinin sağlanmalıdır.

- Kentsel tasarım ve yenileme çalışmalarında özellikle “özellikli mimari, manzara noktaları, temel peyzaj elemanları, çevre temizliği ve zemin döşemeleri” gibi fiziksel, estetik ve bakım-hizmetlerine yönelik tasarım ilke ve kararlarına yer verilmesinin sağlanması,
- Mekan kalitesi ve mekansal kalite parametreleri kavramlarının, kullanıcı memnuniyetini, sosyal ilişkileri, kültürel bağ ve mekansal aidiyeti etkilemesi nedeniyle kentsel tasarımın önemli bir parçası olarak planlama aşamasındaki sürece dahil edilmelidir.
- Tarihi kent yaşamının canlandırılması ve korunması için; mahalleye aidiyet duygusu göz önünde bulundurularak birleştirici kültürel etkinlikler düzenlenmesi. Mahalle kültürünün yaşatılması ve aktarılması için var olan işletmeler ve yeni açılacak olan işletmelerin daha özenli bir şekilde kurgulanması ve mahremiyet alanlarının oluşturulup korunması,
- Mahallede sınırları içerisinde neredeyse hiç olmayan, çocuklar için ortak oyun alanlarının oluşturulması. Örneğin geleneksel çocuk oyunları için mekanların oluşturulması, mahallede var olan oyun müzesi ile ortak çalışmaların yapılması,
- Katılımcı kent yaşamı ve mahallelinin aktif olduğu bir platform oluşturulması. Katılım ve aidiyet bağının güçlendirilerek mahalle kültürünün güçlenmesinin sağlanması,
- Mekan kalitesinin arttırılması sağlanarak, mahalle içerisinde geçirilen süreyi artırmak. İşlevsel ve kullanım çeşitliliği olan hizmetleri çoğaltarak, canlılık ve cazibe merkezi etkisinin yükseltilmesi ile mekanda geçirilen sürenin kaliteli hale getirilmesi. Örneğin: Sokak festivalleri, müzeler arasında çocuklar için macera-dedektiflik kurgularının yapılarak mahalleyi ve yerel tarihi öğretici mekana yayılmış oyunların planlanması,
- Düşük yoğunluklu ve yeşil doku barındıran bahçeli konut yapısını korumak ve yeşil dokunun sadece avlularda sınırlı kalmayan, sokakları da içine alan bir bütünlüğü oluşturacak yeni bir peyzaj tasarım projesi çalışmasının yapılması.
- Mahallenin fiziksel, estetik ve bakım-hizmet kalitesinin artırılarak, kullanıcıların yürüme eylemi boyunca duyduğu memnuniyetin artmasını sağlamak. Bu sayede mekandaki yürüme memnuniyetinin; mekanın

düzen, uyum, okunabilirlik gibi kalite bileşenlerine yönelik özellikli mimari, manzara noktaları, zihinde canlandırma sağlanabilmesi.

- Dar ve çıkmaz sokakların belirgin farklar oluşturularak (zemin döşeme farklılıkları, aydınlatma farklılıkları, bitkisel tekstür, tabelalar, vb.) insanların kaybolmasını azaltan çakışmaların yapılması. Güvenlik kalitesinin artmasını ve zihinde kalıcı bir mekan haritası oluşumunu sağlayacaktır.
- Turist gruplarının toplu taşıma ve ulaşım sistemlerine yönlendirilerek, özel araç trafiğinin azaltılmasının sağlanması. Kültür yolu aksına Bey Mahallesi ile ilgili güzergah bilgilerinin eklenmesi ya da ayrıca bir mahalle rehberinin oluşturulması. Yürüyüş rotaları belirlenmesi (müzelerin, işletmelerin, sanat merkezlerinin, kafelerin vb. belirtildiği) ve mekansal bilgilendirmelerin sağlanması.
- Çalışma sonucunda elde edilen bulguların, mekansal kalite parametreleri ve yaşam kalitesi düzeyi yüksek, memnuniyet duyulan mekanların tasarımı aşamasında, planıcı ve tasarımcılara girdi sağlaması beklenmektedir.
- Peyzaj tasarımı; mekanın fonksiyonel kullanımını sağlaması, alana uygun aktiviteler getirmesi, sosyal ve kültürel çözümler üretmesi, konforlu ve ergonomik kentsel donatılar sağlanması, ulaşılabilir- erişilebilir alanlar yaratılabilmesi ve güvenli mekanlar sağlanması gibi alt ilkeler barındırır. Mekansal kalite parametreleri ile birebir örtüşen bu ilkeler doğrultusunda bu çalışma ileride yapılacak olan peyzaj planlama ve tasarım çalışmalarına da yararlı bir kaynak olacaktır.

KAYNAKLAR

- Anonim, 1987. Washington Tüzüğü. ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, İstanbul.
- Anonim, 1994. Nara Özgünlük Belgesi, Çeviri: Deniz Mazlum, ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, İstanbul.
- Anonim, 2010a. Gaziantep Stratejik Plan, 2010. Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, 177s, Gaziantep.
- Anonim, 2010b. Tarihi ve Kültürel Mirasta Proje Yönetimi ve Gaziantep Modeli, KUDEB, Gaziantep Büyükşehir Belediyesi, Gaziantep.
- Anonim, 2011. Osmanlı Dönemi Gaziantep Mahalleleri ve Bey Mahallesi. Gaziantep: Gaziantep Büyükşehir Belediyesi Yayınları, 111s, Ankara.
- Anonim, 2013. Türkiye Mimari Mirası Koruma Bildirgesi. ICOMOS Türkiye Milli Komitesi, İstanbul.
- Anonim, 2014. Gaziantep 2040 İl Çevre Düzeni Planı Açıklama Raporu. Çevre ve Şehircilik Bakanlığı, Ankara.
- Anonim, 2018. Gaziantep ili 2017 Çevre Durum Raporu. Çed ve Çevre İzinleri Şube Müdürlüğü, Gaziantep.
- Ardıçoğlu, R., 2014. Kent İçindeki Tarihi Alanların İyileştirilmesi ve Kentle Bütünleştirilmesi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Arkun, A. K., 2012. Ulus Tarihi Kent Merkezi Kültürel Peyzaj Öğelerinin Değişimi ve Dönüşümü. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Bajraktari, H., 2012. Tarihi Kentlerin Korunmasında Kentsel Tasarım Rehberlerinin Rolü: Prizren Kenti Tarihi Merkezi Örneği. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Can, N., 1999. Kent Kimliği. Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kamu Yönetimi Ana Bilim Dalı, Yönetim Bilimi Bilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Ankara.
- Çakmaklı, D., 1992. Kent olgusu ve kavramsal değerlendirmeler. II. Kentsel Tasarım ve Uygulamalar Sempozyumu, Mimar Sinan Üniversitesi, 109-112s, İstanbul.
- Çelik, B., 1999. XVI. ve XVII. Yüzyıllarda Antep'te Ticaret ve Bu Konuda Karşılaşılan Bazı Zorluklar, Cumhuriyetinin 75. Yılına Armağan: Gaziantep

Editör, Prof. Dr. Yusuf Küçükdağ, Gaziantep Üniversitesi Vakfı Kültür Yayınları, Gaziantep.

- Çelik, D., 2004. Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Peyzaj Mimarlığı Açısından Araştırılması: Beypazarı Örneği. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Çermikli, B., 2016. Tarihi Kent Merkezlerinde Mekan Kalitesinin Okunabilirliği Üzerine Araştırmalar. İstanbul Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Peyzaj Mimarlığı Programı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Çubuk, M., 1992. Kentsel Tasarım Üzerine Düşünceler. I.Kentsel Tasarım Sempozyumu, Mimar Sinan Üniversitesi Yayınları, İstanbul.
- Ezenci, B., 2015. Tarihi ve Kültürel Peyzaj Değerlerindeki Değişimin Isparta Kenti Örneğinde İncelenmesi. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, YÜKSEK Lisans Tezi, Isparta.
- Günaydın, A., S., 2018, Tarihi Kent Merkezlerinin Planlanması ve Tasarımına Yönelik Bir Model Önerisi: Gaziantep Örneği. Çukurova Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Adana.
- Halu Y., Z., 2010. Kentsel Mekan Olarak Caddelerin Mekansal Karakterinin Yürünebilirlik Bağlamında İrdelenmesi Bağdat Caddesi Örneği. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Hatami, M., 2013. Tarihi Kent Merkezlerinin Koruma Sorunları, Urmiye Tarihi Kent Merkezi Üzerine Bir Araştırma. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehir ve Bölge Planlaması Anabilim Dalı, Şehir Planlama Programı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Işıkhane E., T. 2010. Hikayesi ve Efsaneleriyle Gaziantep Semtleri. IQ Kültür Sanat Yayıncılık, 90s, İstanbul.
- İnceoğlu, M., 2007. Kentsel Açık Mekanların Kalite açısından Değerlendirilmesine Yönelik Bir Yaklaşım: İstanbul Meydanları İncelemesi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.
- Kalaycı, Ş., 2009. SPSS Uygulamaları Çok Değişkenli İstatistik Teknikleri, Asil Yayın Dağıtım, 426s Ankara.
- Kalın, A., 2004. Çevre Tercih ve Değerlendirilmesinde Görsel Kalitenin Belirlenmesi ve Geliştirilmesi: Trabzon Sahil Bandı Örneği. Karadeniz Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Trabzon.

- Kan, H., 2009. Taraklı Yerleşimindeki Tarihi Dokunun Sürdürülebilirliği Bağlamında Kentsel Koruma ve Geliştirme Stratejileri. Bartın Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Bartın.
- Kaya, E., 2007. Kentleşme ve Kentlileşme. Okutan yayıncılık, 216s, İstanbul.
- Keleş, R., 1998. Kentbilim Terimleri Sözlüğü. İmge Kitabevi Yayınları, 224s, Ankara.
- Kiper, H. P., 2004. Küreselleşme Sürecinde Kentlerin Tarihsel- Kültürel Değerlerinin Korunması-Türkiye-Bodrum Örneği. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Üniversitesi, Kamu Yönetimi ve Siyaset Bilimi (Kent ve Çevre Bilimleri) Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Korkut, A., vd., 2017. Kentsel Peyzaj Tasarımda Ekolojik Yaklaşımlar. Artium Dergisi. Namık Kemal Üniversitesi Güzel Sanatlar, Tasarım ve Mimarlık Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Tekirdağ.
- Krier, R., 1979. Urban Space. London: Academy Editions, 174s, London.
- Kuter, N., 2007. Çankırı Kenti Açık Yeşil Alan Varlığı İçinde Tarihi Kent Merkezinin Kentsel Peyzaj Tasarımı Açısından Değerlendirilmesi. Ankara Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Ankara.
- Külahlıoğlu, M., 2017. Gaziantep Kenti Peyzaj Analizi ve Peyzaj Planlama Önerileri Geliştirilmesi. Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Kahramanmaraş.
- Lynch, K., 1960. The Image of The City. The M.I.T Press, 194s, Cambridge.
- Lynch, K., 1990. City Sense and City Design: Writings and Projects of Kevin Lynch. MIT Press, 872s, Cambridge.
- Madran, E., 2009. Tarihi Çevrenin Tarihi Osmanlıdan Günümüze Tarihi Çevre: Tavrılar-Düzenlemeler. 14s, Türk Mimar Mühendisler Odası Birliği Mimarlar Odası Ankara Şubesi, Ankara.
- Nasar, J. L., 1997. The Evaluative Image of the City. Sage Publications, 192s London.
- Orhan, M., 2015. Kentsel Kalitenin Geliştirilmesi Bağlamında Stratejik Bir Yaklaşım; Kentsel Tasarım Rehberi Kavramsal Model Önerisi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Mimarlık Anabilim Dalı, Doktora Tezi, İstanbul.

- Özlüer Ö., I., 2018. Soru ve Yanıtlarla Sit Alanlarında Kültür ve Tabiat Varlıklarının Korunması Rehberi, Ekoloji Kolektifi Derneği, 24s, İstanbul.
- Özyaba, M., 2004. Koruma ve Planlama Teknikleri. Editör, Aydemir ve ark., Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Akademi Kitabevi, 557s, Trabzon.
- Rapoport, A., 1977. Human Aspects Of Urban Form: Towards A Man-Environment Approach To Urban Form and Design. Pergamon Press, Oxford.
- Saunders, M., Lewis, P., & Thornhill, A., 2009. Research Methods for Business Students. Harlow: Pearson Education, 219s, Limited.
- Sürmegöz, K., 2010. Tarihi Çevrelerin Yeniden Değerlendirilmesine Araç Olarak Kentsel Tasarım; Beşiktaş Akaretler Sıraevleri Örneği. Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Şehircilik Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Tabachnick, B. G., ve Fidell, L. S., 2013. Using Multivariate Statistics (Sixth Edition). United States: Pearson Education.
- Tacirli, M., 2017. Bey Mahallesi'nde Gündelik Hayat. Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sosyoloji Anabilim Dalı, Yüksek Lisans Tezi, Konya.
- Tatlıgil, F., 2005. Gaziantep Kentinin Geleneksel Konut Dokusunun ve Sosyo-Kültürel Yapısındaki Değişimin İncelenmesi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul.
- Uzgören, G., 2016. Kamusal Açık Alanlarda Mekan Kalitesi ve Kentsel Mekan Aktiviteleri İlişkisi Üzerine Karşılaştırmalı Bir İnceleme. Megaron Dergisi, İstanbul.
- URL-1. Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu Erişim Tarihi: 19.09.2019. <https://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.2863.pdf>
- URL-2. ICLAFI Symposium and Annual Meeting 2019, Gaziantep, Turkey. Erişim Tarihi: 24.08.2019. <https://icla2019.wordpress.com/symposium-theme/>
- URL-3. Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür Varlıklarının ve Sitlerin Tespit ve Tescili Hakkında Yönetmelik. Erişim Tarihi: 05.09.2019. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2012/03/20120313-6.htm>
- URL-4. Icomos, Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi Türkiye Milli Komitesi. Erişim Tarihi: 14.10.2019. <http://www.icomos.org.tr/?Sayfa=Icomos&dil=tr>

- URL-5. Gaziantep Tarihi. Erişim Tarihi: 19.11.2019.
<https://gaziantep.bel.tr/sayfa/gaziantep-tarihi-21>
- URL-6. Gaziantep Genel Bilgiler. Erişim Tarihi: 23.07.2019
<https://gaziantep.ktb.gov.tr/TR-52290/genel-bilgiler.html>
- URL-7. Gaziantep Nüfusu. Erişim Tarihi: 24.08.2019.
<https://www.nufusu.com/il/gaziantep-nufusu#yas-grubları>
- URL-8. Kentsel Planlama; Hermann Jansen'in Planlama İlkelerini Gaziantep Kent Planı Üzerinden Okumak. Erişim Tarihi: 23.07.2019.
<http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=423&RecID=4824>
- URL-9. Erişim Tarihi: 30.11.2019. <https://www.qasioun-news.com/upload/1496577976-crop.jpg>,
- Ünal, Z. G., 1998. Bilgisayar Destekli Tarihi Çevre Koruma Bilgi Sistemi Oluşturulması ve Gaziantep Kentsel Sit Alanında Örneklenmesi. Yıldız Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi İstanbul.
- Yıldırım G., E., 2018. Kentsel Dokunun Değerlendirilmesi İçin Mekan Dizilimi ve Franktal Analize Dayalı Bir Yöntem: Gaziantep Örneği. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Bilişim Anabilim Dalı, Mimari Tasarımda Bilişim Doktora Programı, İstanbul.

EKLER

EK A. Halk Anketi Uygulaması Formu

Bu çalışma, Yüksek Lisans Tezi kapsamında Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Cemile Özalpay tarafından, Gaziantep kent merkezinde bulunan Bey Mahallesi'nin kentsel sit alanı özelinde kentsel mekanda kalite parametreleri kullanılarak mekansal kaliteyi ölçmek amacı ile yürütülmektedir. Anket çalışmasında kimlik bilgileri sorulmamakta olup, elde edilecek veriler sadece bilimsel amaçlı değerlendirmeler için kullanılacaktır. Gösterdiğiniz ilgi ve samimi cevaplarınız için şimdiden teşekkür ederim.

DEMOGRAFİK ÖZELLİKLER

1. Cinsiyet

☐ Kadın ☐ Erkek

2. Yaş

☐ 18-25 ☐ 26-35 ☐ 36-45 ☐ 46-60 ☐ 60 ve üstü

3. Eğitim Durumu

☐ Okuma-yazma bilmiyor

☐ İlkokul/Ortaokul

☐ Lise

☐ Ön lisans/Lisans

☐ Yüksek lisans veya Üzeri

4. Meslek

☐ Ev hanımı

☐ Özel sektörde çalışan

☐ Kamuda çalışan

☐ İşveren

☐ Öğrenci

☐ Emekli

☐ İşsiz

☐ Diğer

5. Aylık geliriniz

☐ <2.000 TL ☐ 2.001-3.000 TL ☐ 3.001-4.000 TL ☐ 4.001-5.000 TL

☐ >5.000 TL

SOSYAL KALİTE GÖSTERGELERİ (Likert ölçeği temel alınmıştır. Buna göre kullanıcıların sorulara katılım seviyeleri; 5-kesinlikle katılıyorum, 4-katılıyorum, 3- kararsızım, 2-katılmıyorum 1-kesinlikle katılmıyorum olacak şekilde puanlanmıştır.)	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
6. Bey Mahallesi herkes (yaşlı, genç, çocuk, engelli) tarafından kullanılabilir.					
7. Bey Mahallesi sosyalleşme, yeni insanlarla tanışma ve iletişim kurma imkanı sağlamaktadır.					
8. Bey Mahallesi canlı, dinamik ve yoğun kullanıma sahip bir alan olarak tanımlanabilir.					
9. Bey Mahallesinde günün her saatinde güvenli bir şekilde dolaşılabilir.					
10. Bey Mahallesi sosyal aktivitelere (Sinema, oyun alanları, dinlenme, rekreasyon alanları) imkan sağlamaktadır.					
11. Bey Mahallesinde karşılaşma ve toplanma alanları mevcuttur.					
İŞLEVSEL KALİTE GÖSTERGELERİ (Likert ölçeği temel alınmıştır. Buna göre kullanıcıların sorulara katılım seviyeleri; 5-kesinlikle katılıyorum, 4-katılıyorum, 3- kararsızım, 2-katılmıyorum 1-kesinlikle katılmıyorum olacak şekilde puanlanmıştır.)	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
12. Bey Mahallesine ulaşım kolaylıkla sağlanabilmektedir. (Toplu taşıma, özel araç, bisiklet veya yürüyerek)					
13. Bey Mahallesinde bulunan otopark alanları yeterlidir.					
14. Bey Mahallesinde bulunan mekanlara kolay erişim (yürüme ve dolaşma kolaylığı, engelleyicilerin olmaması) sağlanabilmektedir.					
15. Bey Mahallesinde hizmet alabileceğim çeşitli alanlar (Restoran, market, müze vb.) bulunabilmektedir.					
16. Bey Mahallesi konfor düzeyi yüksek, bakımlı ve temiz bir alandır					
17. Bey Mahallesi farklı iklim koşullarında ve farklı mevsimlerde rahatlıkla gezilebileceğim bir alandır.					
18. Bey Mahallesinde mevcutta bulunan açık-yeşil alanlar (park, bahçe, çocuk bahçesi vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.					
19. Bey Mahallesinde mevcutta bulunan kent mobilyaları (bank, aydınlatma elemanı vb.) kullanım ve kalite açısından yeterlidir.					
20. Bey Mahallesi gürültü kirliliğine sahip bir alan değildir.					

GÖRSEL-ESTETİK KALİTE GÖSTERGELERİ (Likert ölçeği temel alınmıştır. Buna göre kullanıcıların sorulara katılım seviyeleri; 5-kesinlikle katılıyorum, 4-katılıyorum, 3-kararsızım, 2-katılmıyorum 1-kesinlikle katılmıyorum olacak şekilde puanlanmıştır).	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
21. Bey Mahallesinde bulunan mevcut yapılar insan ölçeğindedir (boyut, yükseklik, hacim), rahatsız edici değildir.					
22. Bey Mahallesinde bulunan yapılar mimari çeşitliliğe sahip ve görsel uyum içerisindedir.					
23. Bey Mahallesi görsel açıdan estetik ve çekici bir çevreye sahiptir.					
24. Bey Mahallesi kaybolmadan gezebileceğim açık ve tanımlanmış bir mekan özelliğine sahiptir.					
25. Bey Mahallesi yürüyüş için ideal bir görsel çeşitlilik (peyzaj öğeleri, mimari, süs havuzları, malzeme, vb.) sunmaktadır.					
26. Bey Mahallesi mevcutta bulunan sanat ve tasarım objeleri (heykeller, anıtlar vb.) bakımından yeterlidir.					
KÜLTÜREL VE MEKANSAL TATMİN GÖSTERGELERİ (Likert ölçeği temel alınmıştır. Buna göre kullanıcıların sorulara katılım seviyeleri; 5-kesinlikle katılıyorum, 4-katılıyorum, 3- kararsızım, 2-katılmıyorum 1-kesinlikle katılmıyorum olacak şekilde puanlanmıştır).	Kesinlikle katılıyorum	Katılıyorum	Kararsızım	Katılmıyorum	Kesinlikle katılmıyorum
27. Bey Mahallesi tarihi ve kültürel değeri yüksek bir alandır.					
28. Bey Mahallesi kimliği ve karakteri olan özgün bir alandır					
29. Bey Mahallesi aidiyet hissi duyduğum bir alandır.					
30. Bey Mahallesinde kendimi mutlu ve özgür hissediyorum.					

EK B. Uzman Anketi Uygulaması Formu

Bu çalışma, Yüksek Lisans Tezi kapsamında Süleyman Demirel Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü Yüksek Lisans Öğrencisi Cemile Özalpay tarafından, Gaziantep Kent merkezinde bulunan Bey Mahallesi'nin kentsel sit alanı özelinde kentsel mekanda kalite parametreleri kullanılarak mekansal kaliteyi ölçmek amacı ile yürütülmektedir. Uzman çalışmasında formda yer alan her bir parametre için (1: Çok Zayıf/Kötü, 2: Zayıf/Kötü, 3: İyi, 4: Çok İyi) puan değerleri verilerek ortalama bir "mekansal kalite katsayısına" ulaşılabacaktır. Gösterdiğiniz ilgi ve samimi cevaplarınız için şimdiden teşekkür ederim.

PRENSİPLER	PARAMETRELER	KRİTERLER	Puan
İŞLEV	Bağlantı	yaya ulaşımı	
		toplu ulaşım	
	Güvenlik	güvenlik	
		mahremiyet	
		aktiviteler	
	Konfor	fiziksel kolaylıklar	
		görsel rahatlık	
		kullanım kolaylığı	
Çeşitlilik	seçenekler		
	çeşitlilik		
DÜZEN	Tutarlılık	girişler	
		sınırlar	
		landmark	
		perspektif	
		zemin hattı	
	Açıklık	strüktür, yapı	
		açık ifade	
		çevreleme	
	Devamlılık	sistem	
		sıra, dizi, silsile	
		ritim	

	Denge	desen	
		vurgu	
KİMLİK	Odak	görsel odak	
		hareketlilik noktaları	
	Birlik	konsept	
		tekrar	
	Karakter	bütünlük	
		sadelik	
		sınırlama	
	Müstesnalık	tarihsel kalite	
		sembolizm	
		eşsizlik	
		görünüş	
GÖRSEL VE ESTETİK	Ölçek	insan ölçeğine uyum	
	Uygunluk	oran	
		aslına uygunluk	
		aşinalık	
	Canlılık	uyarıcı, teşvik edici	
		zıtlık	
		gerilim	
		hareket	
	Ahenk - Armoni	ışık	
		renk	
		tekstür	
		çizgi, hatlar	
		ses	
		koku	
	Doğallık	doğal elamanların miktarı	
		doğal alanların genişliği	
		doğal alanların bağlantısı ve sürekliliği	

	Bakım	alandaki ilgi, bakım, temizlik	
	Tanımlanmış Mekan	mekandaki açıklık	
		mekanı tanımlayıcı öğelerin baskınlığı	
	Tarihi Önem	kentsel yerleşme	
		mekan duygusu	
		iç bağlantılar	
		stil ve tasarım	
		ustalık	

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı : Cemile ÖZALPAY

Doğum Yeri ve Yılı : Ödemiş, 1987

Medeni Hali : Bekar

Yabancı Dili : İngilizce

E-mail : cemileoalpay@gmail.com

Eğitim Durumu

Lise : Ödemiş Lisesi, 2004

Lisans : SDÜ, Orman Fakültesi, Peyzaj Mimarlığı, 2011